

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Živilė Ramutė Šlikienė

Švietimo kokybės vadybos magistrantūros studentė

**IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ IR TĖVŲ
BENDRAVIMO IR BENDRADARBIAVIMO KOKYBĖS
VALDYMAS**

Magistro darbas

Mokslinis vadovas:

Doc. dr. Daiva Malinauskienė

Šiauliai, 2010

Darbas originalus.....Živilė Ramutė Šlikienė

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
ĮVADAS	7
1. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ IR TĖVŲ BENDRAVIMO IR BENDRADARBIAVIMO KOKYBĖS TEORINIAI ASPEKTAI	12
1.1. Bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės apibrėžtis ir svarba	12
1.2. Šeimos ir ikimokyklinės įstaigos bendradarbiavimo ypatumai istoriniu – kultūriniu aspektu Lietuvoje.....	16
1.3. Ikimokyklinės įstaigos ir šeimos sąveika kaip kokybiško bendradarbiavimo pagrindas	18
1.4. Ikimokyklinių įstaigų pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo poveikis vaikų pasiekimams	21
1.5. Ikimokyklinio ugdymo pedagogų ir tėvų bendravimo ir bendradarbiavimo formos ir stiliai.....	26
1.6. Vadybinės tėvų ir ikimokyklinės įstaigos bendruomenės bendradarbiavimo prielaidos	33
2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ IR TĖVŲ BENDRAVIMO IR BENDRADARBIAVIMO KOKYBĖS EMPIRINIS TYRIMAS.....	37
2.1. Tyrimo organizavimas, metodologija ir imties charakteristikos	37
2.2. Ikimokyklinio ugdymo pedagogų požiūrių apie bendravimo ir bendradarbiavimo su tėvais kokybinę analizę.....	43
2.3. Tėvų nuomonių apie bendravimo ir bendradarbiavimo su pedagogais kokybinę analizę	52
2.4. Ikimokyklinio ugdymo pedagogų ir tėvų nuomonių lyginamoji analizė	61
IŠVADOS	63
REKOMENDACIJOS	65
LITERATŪRA.....	66
PRIEDAI	71

SANTRAUKA

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ IR TĖVŲ BENDRAVIMO IR BENDRADARBIAVIMO KOKYBĖS VALDYMAS

Magistro darbas

Temos aktualumas. Švietimo sistemoje vyksta spartūs pokyčiai ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo srityse: keičiasi ikimokyklinio ugdymo programos, standartai, nuostatos dėl tėvų dalyvavimo ugdymo procese. Itin aktualizuojami kokybiško bendravimo ir bendradarbiavimo tarp tėvų ir ikimokyklinio ugdymo pedagogų procesai, nes tik bendros šeimos ir ugdymo institucijos pastangos, įgalina harmoningą vaiko, kaip socialiai visavertės asmenybės, ugdymą. Analizuojamos temos naujumą ir problemas aktualumą lemia tai, jog iki šiol palyginti mažai domėtasi ir beveik netyrinėta yra ikimokyklinio ugdymo pedagogų ir tėvų bendravimo ir bendradarbiavimo kokybė bei jos valdymas.

Tyrimo objektas – tėvų ir pedagogų bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės valdymas.

Hipotezė - tikėtina, jog atsakingas tinkamų bendravimo ir bendradarbiavimo formų parinkimas bei ugdytinių tėvų pažinimas, gali užtikrinti kokybiškesnį bendradarbiavimą tarp tėvų ir pedagogų ir įtakoti sėkmingesnį ugdymo(si) procesą.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti ikimokyklinėje įstaigoje dirbančių pedagogų ir tėvų bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės valdymo ypatumus.

Tyrimo metodologija. Darbe remiamasi šiomis metodologinėmis nuostatomis: humanistine - kuri žmogų laiko pagrindine vertybe; socialinio ugdymo teorija, kurios pagrindas – bendravimas, bendradarbiavimas, partnerystė.

Tyrimo metodai: teoriniai: pedagoginės, psichologinės, sociologinės, vadybinės ir kt. literatūros, įvairių švietimo dokumentų analizė; empiriniai: anketinė apklausa (pedagogams, tėvams); statistiniai: statistinė duomenų analizė, naudojant SPSS (Statistical Package for Social Science) ir Exel kompiuterių programas. Kiekybinė ir kokybinė tyrimo duomenų analizė.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tiriamųjų imtį sudarė 150 respondentų, iš jų - 100 ikimokyklinių įstaigų ugdytinių tėvų, ir 50 ikimokyklinėse įstaigoje dirbančių pedagogų. Tyrimas atliktas Kauno miesto ikimokyklinėse įstaigose (darželiuose, lopšeliuose – darželiuose, darželiuose - mokyklose).

Atlikus tyrimą pasitvirtino hipotezė, kad atsakingas tinkamų bendravimo ir bendradarbiavimo formų parinkimas bei ugdytinių tėvų pažinimas, gali užtikrinti kokybiškesnį bendradarbiavimą tarp tėvų ir pedagogų ir įtakoti sėkmingesnį ugdymo(si) procesą.

Tyrimo metu nustatyti statistiškai reikšmingi ikimokyklinio ugdymo pedagogų ir ikimokyklines ugdymo įstaigas lankančių vaikų tėvų požiūriai dėl kokybiško bendradarbiavimo charakteristikų svarbos. Pedagogai labiau akcentuoja tėvų įtraukimą į ikimokyklinio ugdymo institucijos veiklą: numatant įstaigos misiją, viziją, formuojant organizacinę kultūrą, rengiant ir įgyvendinant įstaigos strateginį planą, dalyvaujant darželio veiklos planavime, nei ikimokyklines ugdymo įstaigas lankančių vaikų tėvai. Ikimokyklinio ugdymo pedagogai taip pat labiau akcentuoja efektyvaus bendravimo būdus ir priemones: aiškinimas apie ugdymo įstaigos ir ugdytinio šeimos bendradarbiavimo svarbą, galimybių dalyvauti organizuojant įstaigos veiklą šeimos nariams suteikimas, paramos tėvams suteikimas.

SUMMARY

QUALITY MANAGEMENT OF COMMUNICATION AND COOPERATION OF PEDAGOGUES AND PARENTS OF PRE-SCHOOL EDUCATION

Master Theses

Topicality of the theme. The rapid changes are taking place in the areas of preschool and before school education in the educational system: the preschool syllabuses are changing, as well as standards, and provisions regarding parents' participation in the educational process. The qualitative cooperation and communication processes between parents and preschool pedagogues are stressed, because only joint attempts of the family and educational institution enable harmonious education of the child as socially full-rate personality. The novelty and topicality of the analyzed topic are determined by the fact that until now the quality and management of cooperation and communication processes between parents and preschool pedagogues have been little examined and little interest has been taken in them.

Object of research – quality management of communication and cooperation between parents and pedagogues.

Hypothesis – it is possible that responsible selection of proper forms of communication and cooperation and cognition of the pupils' parents may secure more qualitative cooperation between the parents and pedagogues, and influence more successful training process.

Purpose of research – to learn the peculiarities of quality management of cooperation and communication between parents and pedagogues working in preschool institution.

Methodology of research. The following methodological standards are used in the work: human, which regards the human being as the main virtue' theory of social education, which basis is communication, cooperation and partnership.

Methods of research: theoretical: analysis of pedagogical, psychological, sociological, management and other literature, and various educational documents; empirical: survey by questionnaires (to pedagogues, parents); statistical: statistical data analysis using SPSS (Statistical Package for Social Science) and Excel computer programs. Qualitative and quantitative analysis of research data.

Sample and organization of research. The sample consists of 150 respondents, where 100 are parents of pupils at preschool institutions, and 50 are pedagogues working in preschool

institutions. The research was done in the preschool institutions of Kaunas city (kindergartens, nurseries-kindergartens, kindergartens-schools).

The research confirmed the hypothesis that responsible selection of proper forms of communication and cooperation and cognition of the pupils' parents may secure more qualitative cooperation between the parents and pedagogues, and influence more successful training (studying) process.

The research helped to determine statistically significant attitudes of the parents of children, who go to preschool institutions, and pedagogues of these institutions regarding the importance of characteristics of qualitative cooperation. The pedagogues stress more the involvement of parents into the activity of the institution of preschool institution than the parents of the children, who go to these preschool institutions: when the mission and vision of the institution are determined, when the organizational culture is formed, when the strategic plan of the institution is prepared and implemented, through the participation in planning of kindergarten's activity. The preschool pedagogues also stress more the tools and methods of effective communication: explanation about importance of cooperation between the educational institution and pupil's family, granting of possibilities to participate in the organization of institution's activity for family members, and support to the parents.

IVADAS

Temos aktualumas. Švietimo sistemoje vyksta spartūs pokyčiai ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo srityse: keičiasi ikimokyklinio ugdymo programos, standartai, nuostatos dėl tėvų dalyvavimo ugdymo procese. Lietuvos Respublikos ikimokyklinio ugdymo koncepcijoje (1992) nurodoma, kad ikimokyklinis ugdymas sprendžia reikšmingiausias vaiko socializacijos ir ugdymo(si) uždavinius, o šiuolaikinio ugdymo paskirtis – puoselėti visus vaiko gebėjimus, kurie lemia psichosocialinę ir socializacijos sėkmę. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme (2003) nurodoma, kad ikimokyklinis ugdymas yra valstybės teikiama paslauga šeimai, auginančiai vaiką ir teigiama, jog šios paslaugos esmę sudaro kvalifikuota pedagoginė pagalba vaiko ugdymo, rengimosi mokyklai srityje. Pastarajame kontekste, itin aktualizuojami kokybiško bendravimo ir bendradarbiavimo tarp tėvų ir ikimokyklinio ugdymo pedagogų procesai, nes tik bendros šeimos ir ugdymo institucijos pastangos, įgalina harmoningą vaiko, kaip socialiai visavertės asmenybės, ugdymą. Anot A. Juodaitytės (2003), ikimokyklinė įstaiga ir šeima turi tapti dviem nuolat sąveikaujančiomis bei viena kitą papildančiomis socialinėmis edukacinėmis sistemomis, kas galėtų lemti teigiamus pokyčius vaikų ugdymo procese. Šiuos teiginius atspindi ir daugelio mokslininkų (Dapkienė, 2002, 2006; Schiller, Byrant, 2004; Kontautienė, 2006; Ušėckienė, 2000 ir kt.) darbai, kur šiuolaikinė ikimokyklinio ugdymo įstaiga traktuojama kaip lygiavertė šeimos partnerė, akcentuojant šeimos ir ugdytojų sąveiką, jų interesų derinimą bei požiūrių į vaiko ugdymą vienovę.

Šeimos vaidmuo vaiko ugdymo(si) procese yra didžiulis. Anot K. Miškinio (2003), šeima – labai svarbus veiksnys, formuojantis vaiko asmenybę. Svarbu, kad joje viešpatautų susiklausymas, harmonija, pagalba vienas kitam, rūpestis ir kitos moralinės ir dvasinės vertybės, siejančios vaikuose žmogiškąsias savybes. Tinkamai auklėdami vaikus, tėvai išugdo jų darbštumą, sąžiningumą, savarankiškumą, gerumą, empatiją, mokėjimą užjausti ir daugelį kitų vertingų asmenybės bruožų. Ir juo glaudžiau tėvai susiję su vaiko ugdymu (si), tuo labiau jie gali paveikti jo raidą ir pasiekimus (Fulan, 1999), nes tėvai – pirmieji vaiko mokytojai ir auklėtojai, jam patys protingiausi, patys geriausi, stipriausi, gražiausi žmonės. Kaip gyvena, dirba, myli, džiaugiasi tėvai, taip gyventi, dirbti, mylėti ir džiaugtis nori ir jų vaikai. Ilgai pasaulį vaikai mato tėvų akimis ir girdi jų ausimis, ilgai jaučia tėvų širdimis ir viską vertina jų protu. Vaikų sąmonėje įsibrėžia viskas: ką ir kaip tėvai myli, ko ir kaip neapkenčia, ką ir už ką gerbia, kam ir kodėl būna geri, kam su džiaugsmu atidaro duris ir kam jas užtrenkia. Visa tai atsispindi vaiko elgesyje, žodžiuose, žaidimuose ir kitoje veikloje. Todėl nedaugelis drįstų paneigti tėvų svarbų vaidmenį auklėjant ir ugdant savo vaikus. Tėvai ir namų aplinka vaiką veikia labiau, negu kitos institucijos. Šeima formuoja vaiko įpročius, nuostatas, vertybes, požiūrį į žmones,

aplinką, pasaulį ir save jame. Šeima turi didžiausios įtakos vaikui ir yra svarbiausias jo ugdytojas. Šeima trokšta didžiausio gėrio savo vaikui ir nori, kad jis būtų visavertis, laimingas pilietis (Coughlin P. A., Hansen K. A., Heller D., Kaufmann R. K., Stolberg J. R., Walsh K. B., 1997).

L. Broom ir kt. (1992) teigimu, šeima yra unikali socialinė institucija, nes, visų pirma, čia pratęsiama gyvybė, individas tampa tam tikros socialinės grupės nariu ir rengiamas gyvenimui už šios pirminės grupės ribų. Kitaip tariant, šeima yra socialinio gyvenimo centras, siejantis individą su kitomis socialinėmis institucijomis ir organizacijomis (Kvieskienė, 2005).

JAV ir Europos šalių mokslininkai į šeimos ir ugdymo institucijos bendradarbiavimą žiūri kaip į vieną daugiausiai žadančių postmoderniojo amžiaus metaparaigdmų, kurių pagrindu gali atsirasti naujos socialinės edukacinės teorijos, darančios įtaką ir „naujam“ – universaliam visuomenės mąstymui, kuris apima visus švietimo ir vaikų ugdymo institucijų lygius (Kontautienė, 2000).

Tyrimo problema. Išstudijavus mokslinę literatūrą analizuojama tema, nustatyta, jog tėvų ir pedagogų bendravimo ir bendradarbiavimo klausimai jau seniai domino Lietuvos ir užsienio mokslininkus (Šalkauskis, 1992; Vabalas–Gudaitis, 1983; Maceina, 1990; Glebuviienė, 1990; Litvinienė, 1990; Krumm, 1993; Stroll, Fink, 1998; Dapkienė, 2002 ir kt.), tačiau šiandien šie klausimai tampa vienu didžiausiu visuomenės rūpesčiu. Tyrimais nustatyta, jog tėvai per mažai dėmesio skiria savo vaikams, bendravimas su jais yra fragmentiškas, kartais tik 7 minutes per dieną, o tėvų bendravimas su ikimokyklinės įstaigos pedagogais apsiriboja tik klausimais apie vaiko fiziologinių poreikių tenkinimą.

Analizuojamos temos naujumą ir problemos aktualumą lemia tai, jog iki šiol palyginti mažai domėtasi ir beveik netyrinėta yra ikimokyklinio ugdymo pedagogų ir tėvų bendravimo ir bendradarbiavimo kokybė. Stokojama informacijos, kuri padėtų detaliau išanalizuoti esamą situaciją, išsiaiškinti, ar bendravimas ir bendradarbiavimas tarp šių ikimokyklinės įstaigos bendruomenės narių yra pakankamas, kokia yra jo svarba vaikams, kaip galėtų pasikeisti vaikų gyvenimas, jei auklėtojas bendravimui ir bendradarbiavimui su tėvais skirtų daugiau dėmesio, kokių bendravimo ir bendradarbiavimo formų pageidauja tėvai ir t. t.? Šie išskelti klausimai ir apibrėžia šio darbo **pedagoginę problemą**.

Tyrimo objektas – tėvų ir pedagogų bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės valdymas.

Hipotezė - tikėtina, jog atsakingas tinkamų bendravimo ir bendradarbiavimo formų parinkimas bei ugdytinių tėvų pažinimas, gali užtikrinti kokybiškesnį bendradarbiavimą tarp tėvų ir pedagogų ir įtakoti sėkmingesnį ugdymo(si) procesą.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti ikimokyklinėje įstaigoje dirbančių pedagogų ir tėvų bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės valdymo ypatumus.

Uždaviniai:

- Išanalizuoti pedagoginę, psichologinę, sociologinę, vadybinę, metodinę ir kt. literatūrą nagrinėjamu klausimu.
- Ištirti tėvų ir pedagogų požiūrį į tarpusavio bendravimo bei bendradarbiavimo kokybę ir jo valdymą.
- Atlikti lyginamąją tėvų ir pedagogų nuomonių analizę apie tarpusavio bendravimo ir bendradarbiavimo kokybę.
- Pateikti išvadas ir rekomendacijas.

Tyrimo metodologija. Darbe remiamasi šiomis metodologinėmis nuostatomis:

- Humanistinė - kuri žmogų laiko pagrindine vertybe, kuris yra visa ko dėmesio centre, jo gerovę - socialinių institutų vertinimo kriterijumi, o lygybę, teisingumą, žmogiškumą - trokštamais žmonių santykių principais. Asmenybė pažįstama individualiai. Ugdymą sudaro pedagogiškai racionali ugdomoji aplinka, bendražmogiškos vertybės.
- Socialinio ugdymo teorija, kurios pagrindas – bendravimas, bendradarbiavimas, partnerystė. Ypač pabrėžiama aplinkos įtaka asmenybės ugdymui(si).

Tyrimo metodai:

- Teoriniai: pedagoginės, psichologinės, sociologinės, vadybinės ir kt. literatūros, įvairių švietimo dokumentų analizė.
- Empiriniai: anketinė apklausa (pedagogams, tėvams).
- Statistiniai: statistinė duomenų analizė, naudojant SPSS (Statistical Package for Social Science) ir Exel kompiuterių programas. Atlikta kiekybinė ir kokybinė tyrimo duomenų analizė.

Tyrimo imtis ir organizavimas.

Tiriamųjų imtį sudarė 150 respondentų, iš jų - 100 ikimokyklinių įstaigų ugdytinių tėvų, ir 50 ikimokyklinėse įstaigoje dirbančių pedagogų. Tyrimas atliktas Kauno miesto ikimokyklinėse įstaigose (darželiuose, lopšeliuose – darželiuose, darželiuose - mokyklose).

Tyrimo naujumas ir praktinis reikšmingumas

Tyrimas naujas ir reikšmingas, nes parengtas klausimynas ikimokyklinio ugdymo pedagogams ir tėvams, kuriuo bus galima įvertinti realią bendravimo ir bendradarbiavimo kokybę ikimokyklinėje įstaigoje.

Tyrimo rezultatai turėtų būti naudingi ieškant pedagogų ir tėvų kokybiškesnių bendradarbiavimo galimybių ikimokyklinėje įstaigoje, kurios skatintų teigiamus pokyčius ugdytinių atžvilgiu.

Tyrimo etapai:

I etapas (2008 m. lapkritis – 2009 m. balandis) analizuojama mokslinė literatūra, švietimo dokumentai, interneto duomenų bazės pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo klausimais. Tai leido suformuluoti darbo temą, tyrimo hipotezę, išskirti objektą, suformuluoti tikslą bei uždavinius.

II etapas (2009 m. balandis – liepa) kuriama tyrimo metodika, konstruojamas tyrimo instrumentas.

III etapas (2009 m. rugsėjis – spalio) atliekama anketinė apklausa.

IV etapas (2009 m. lapkritis – 2010 m. sausis) vyksta tyrimo duomenų apdorojimas ir atliekama tyrimo rezultatų analizė, formuluojamos išvados bei rengiamos rekomendacijos.

Darbo struktūra.

Darbą sudaro įvadas, 2 skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 2 priedai. Darbe pateikta 19 paveikslų ir 5 lentelės. Bendra darbo apimtis 71 puslapis.

Sąvokų žodynelis:

Bendravimas - žmonių socialinės būties forma, pasireiškianti kontaktų tarp žmonių užmezgimu ir palaikymu; draugystė, partnerystė; (L. Jovaiša, 1993).

Bendradarbiavimas – tai darbas su kitais, darbas siekiant bendro tikslo. Bendradarbiaudami žmonės gali perteikti, informuoti, teikti pagalbą, vertinti, kurti ir t.t. (S. Dapkienė, G. Krasauskas, 2007).

Ikimokyklinė įstaiga – tai ugdymo institucija, kuri teikia ugdymo paslaugas ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams. Ji vadovaujasi Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos rekomendacijomis, bendrosiomis programomis ir išsilavinimo standartais, įstaigų veiklą reglamentuojančiais dokumentais.

Šeima- santuoka arba kraujo ryšiais grįsta mažoji grupė, kurios narius sieja bendra buitį, bendra moralinė atsakomybė ir tarpusavio pagalba (Leliūgienė I., 1997 p.19).

Ugdymas – kryptingi suaugusiojo veiksmai, kuriais siekiama skiepyti vaikams pageidaujamus socialinius bruožus ir savybes (Juodaitytė A., 2003 p. 28).

Ugdytojai:

- prigimtiniai (tėvai);
- priskirtiniai tai įvairių institucijų ugdymo darbuotojai: lopšelių, darželių auklėtojai, mokytojai, būrelių vadovai, žiniasklaidos atstovai, kunigai ir kt.).

Kokybė: šiame darbe kokybė vertinama pagal tai, kaip švietimo institucijos veikla atitinkanti paskirtį. Instituciniame lygmenyje, paskirtis bendriausia forma atsispindi organizacijos misijoje, o veiklos kokybė yra nusakoma kaip tos paskirties atliepimo lygmuo t.y. ar institucija atlieka savo paskirtį (Valiuškevičiūtė A., 2008).

Valdymas: organizavimo valdymas – jo principų, metodų, priemonių ir formų visuma.

1. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ IR TĖVŲ BENDRAVIMO IR BENDRADARBIAVIMO KOKYBĖS VALDYMO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės apibrėžtis ir svarba

Iš visų žmogaus savybių, gebėjimas bendrauti yra pats svarbiausias. Tik bendraudami galime vieni kitiems perduoti tai, ką galvojame, jaučiame, matome. Žmonės bendraudami gali perteikti aplinkiniams savo požiūrį į juos, gali ugdyti kitus ir tobulinti save, mokyti ir mokytis, padėti vieni kitiems.

Bendravimas – tai viena iš pagrindinių žmogaus vertybių, t.y. tai, ką žmonės laiko svarbiausiu ir labiausiai vertina. Mokslinėje literatūroje pateikiama įvairių bendravimo apibrėžimų, nes bendravimas – labai plati sąvoka. Vieni bendravimo esmę supranta kaip komunikacinį procesą, kiti ją apibūdina kaip tikslingą pasikeitimą informacija, tretieji vertina kaip veiklą, kurios pagrindinis tikslas – perduoti savo mintis ir išgyvenimus.

Pasak R. Želvio (2007), bendravimas tai - prasminga tarpusavio sąveika tarp dviejų ar daugiau žmonių. Ši sąveika vyksta kalbant ir be žodžių, sąmoningai ir nesąmoningai, būnant dviese ar atsidūrus didesnėje žmonių grupėje. Bendravimas žmones vienija. Tokios pat nuomonės laikosi ir J. Almonaitienė (2006), teigdama, jog bendravimas yra daugialypis reiškinys. Jis apima dviejų ar daugiau žmonių tarpusavio suvokimą, keitimąsi informacija, sąveiką ir santykius.

S. Dapkienė (2006, p. 70 - 71) pateikia tokius bendravimo proceso apibūdinimus:

- bendravimas yra ne tik bendradarbiavimo pagrindas, bet ir diplomatijos esmė;
- bendraudami mes galime perduoti kitiems žmonėms tai, ką galvojame ar jaučiame, kokius matome save ir mūsų aplinką;
- bendraudami mes galime ugdyti kitus ir save, tobulinti kitus ir save, mokyti ir mokytis, padėti kitiems ir ieškoti pagalbos;
- bendravimas labai svarbus kiekvieno žmogaus gyvenime.

L. Jovaiša (2002) pabrėžia, kad bendravimas ne visada atskleidžia tikrus žmonių santykius, nes šypsena gali slėpti priešišumą, o meilę – pyktis. Žmogaus socialinis gyvenimas reiškiasi veikla ir bendravimu. Bendraujant vystosi įvairūs santykiai: ne tik pranešama, parodoma ar nurodoma, bet ir bendromis pastangomis kaupiama nauja patirtis, ji tikslinama, papildoma,

plėtojama, perdirbama, kuriami nauji santykiai. Bendravimas – pedagoginio darbo šerdis, kuri aprūpina ugdymo sistemą viskuo, ko reikia naujo žmogaus kūrybai. Ši mintis dar labiau pabrėžia pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo svarbą ugdymo(si) procese.

Bendravimas yra viena iš svarbiausių psichologijos kategorijų. Psichologijos žodyne (1993, p. 42) rašoma, jog: „bendravimas, tai tarpusavio sąveika, sudėtingi, įvairialypiai žmonių kontaktai, atsirandantys iš bendros veiklos poreikių, apimantys keitimąsi informacija, bendros sąveikų strategijos parengimą, kito žmogaus suvokimą ir supratimą“. D.Gailienė, L.Bulotaitė, N.Sturlienė (2002), apibendrindamos teigia, kad žmogus tampa asmenybe tik sąveikaudamas ir bendraudamas su kitais žmonėmis. J. Pikūnas (2000), bendravimą apibūdina taip: tai tarpusavio sąveika, sudėtingi įvairialypiai žmonių kontaktai, atsirandantys iš bendros veiklos poreikių. Pasak A. Petruolytės (2008), bendravimas – tai keitimasis informacija, naudojant įvairių ženklų sistemą: verbalinę (žodinę) ir neverbalinę (nežodinę).

Psichologijos specialistas B.Paryginas bendravimą aiškina kaip sudėtingą ir įvairiapusišką procesą, kuris tuo pačiu metu gali reikštis kaip individų tarpusavio poveikio procesas, kaip informacinis procesas ir kaip žmonių tarpusavio santykiai, jų išgyvenimų ir tarpusavio supratimo procesas (Razauskas, 1994).

Pasak A. Anzenbacher (1992), norint išugdyti bendravimo kultūros pagrindus, reikia tinkamai išaiškinti, kas yra bendravimas, nes žmogus gali save atskleisti tik kartu su kitais žmonėmis. Autorius išskyrė dvi pagrindines žmogaus visuomeniškumo formas: bendravimą ir bendradarbiavimą, pirmąjį apibrėždamas kaip žmonių tiesioginių santykių sritį, o antrąjį – kaip žmonių tikslingą veiklą siekiant bendro tikslo. Taigi bendravimas – žmonių asmeninė sąsaja, o bendradarbiavimas – jų socialinė sąsaja.

Beveik visa žmogaus veikla yra pagrįsta nuolatiniu bendradarbiavimu. Kaip ir visos socialinės sistemos, taip ir švietimo sistema yra pagrįsta asmenų veiksmų koordinavimu, bendrų tikslų siekimu (Teresevičienė, Gedvilienė, 2000). Bendravimas yra žmonių santykių forma. Žmonės keičiasi patirtimi, nuomonėmis, dirba bendrą darbą. Bendravimas suteikia informacijos ir reguliuoja žmonių elgesį. Bendradarbiavimas – tai žmonių siekis darniai veikti su kitais žmonėmis, pasirengimas paremti ir padėti siekiant bendro tikslo. Tai elgesys ir procesai, kuriuos galėtume laikyti žmonių veiklos pagrindu, leidžiančiu kurti ir išlaikyti tvirtas demokratines bendruomenes (Skeirienė, 2005).

Bendradarbiavimas yra daugiau negu buvimas kartu. Bendradarbiavimas – tai bendros kūrybos procesas. Žmonės, turintys vienas kitą papildančių įgūdžių, veikia kartu kurdami bendrą supratimą, kurio nė vienas iš jų neturėjo anksčiau ir nebūtų galėję savarankiškai pasiekti. Kad vyktų sėkmingas darbas, reikia sukurti tam tikrą socialinį klimatą, kuris skatintų bendro tikslo

siekiamą. Tik geri, nuoširdūs asmeniniai santykiai yra pirmoji prielaida bendravimui plėtotis. Idealus atvejis, kai pedagogo, vaikų ir tėvų bendravimas pasiekia dvasinį lygį, tuomet galima tikėtis sėkmingo vaiko asmenybės ugdymo (Fullan, 1998). Būtent ši nuostata ir turėtų tapti kertine, kalbant apie šeimos ir pedagogų bendradarbiavimo kokybę.

Veiksminga ir efektyviai dirbanti ugdymo įstaiga ta, kurioje aktyviai dalyvauja pedagogai su tėvai. Tėvų ir pedagogų veikla priklauso nuo to, kaip tėvai ir pedagogai supranta ir priima vieni kitų pasiūlymus, pastabas, patarimus, reikalavimus.

Dažniausiai manoma, kad pirmasis žingsnis, plėtojant bendradarbiavimą priklauso pedagogui. Todėl pedagogas turėtų būti ne tik geras specialistas, bet ir sociali asmenybė, sugebanti pažinti save ir kitus žmones, juos mylinti, suprantanti ir norinti padėti, pakylėti iki savęs ir sudaryti sąlygas tolimesniam augimui. Ypač svarbios socialios asmenybės savybės – gebėjimas bendrauti, organizuoti kitų veiklą, turėti savąjį „Aš“ ir jausti šalia savęs ir savyje „Mes“. Taip pat svarbu, pedagogo gebėjimas pažadinti tėvų slypinčią energiją, įtikinti juos, kad tik visi drauge galės sėkmingai spręsti tiek savo, tiek ir grupės problemas, tikslus ir uždavinius (Malinauskas, Miškinis, 1999).

Tik bendraujant iš kartos į kartą yra perduodama žmonių kaupta patirtis, žinios, tradicijos. Be bendravimo negalimas joks profesinis pasirengimas, tobulėjimas, kuriamoji veikla. Pagrindinės bendradarbiavimo ypatybės – klausytis savo vidinės išminties ir elgtis pagal savo vertybes bei įsiklausyti į kitus ir gerbti jų atsivėrimą. Kai bendravimas pasunkėja, žmonių gyvenimas tampa sudėtingas, iškyla daug sunkumų ir problemų. Todėl pedagogai ir tėvai yra atsakingi, kad būtų plėtojami bendradarbiavimu grįsti jų tarpusavio santykiai (Butkienė, Kepalaitė, 1996).

Dar ikikarinės Lietuvos pedagogai akcentavo, kad tėvai, artimai bendradarbiaudami su ugdymo įstaiga, gali nustatyti bendras auklėjimo gaires, kad didžiausia spraga tebejaučiama auklėjimo darbe - yra šeimos ir pedagogų per silpnas bendradarbiavimas. S. Šalkauskis (1981) teigė, kad, esant tiesioginiam bendradarbiavimui tarp tėvų ir pedagogų, tėvų pažiūros apie pedagogų vertingumą gali būti teisingesnės, o tai gali duoti jiems galimybes geriau orientuotis apie kokią ugdymo įstaigą kalba jų vaikai. J. Vabalas – Gudaitis (1983) teigė, jog šeima – pirmoji vaiko asmenybės ugdymo mokykla, todėl tėvams tenka didžiausia atsakomybė už auklėjimą. Jo nuomone, tėvai pirmiausia turi gerai pažinti savo vaikus, žinoti jų interesus, polinkius, domėtis vaikų gyvenimu ir mokslu. Itin svarbu ugdyti vaiko valią, jausmus, rūpintis jo dorovingumu. J. Laužikas (1993) teigė, kad šeima, nebendraujanti su ugdymo institucija, nepalaikanti ryšių su vaiko ugdytojais, laikoma atsiliekančia, nekomunikabilia, užsidariusia nuo visuomenės. Šios mintys apie tėvų svarbą aktualios ir dabar.

Ugdymo institucijos ir šeimos bendradarbiavimo svarbą įrodo ir pats ugdymo procesas, nes reikalauja pažinti ir sistemingai tirti vaiką. Tačiau visapusiškai jį pažinti ir tirti galima tik pažįstant šeimą, kurioje vaikas būna didesniąją savo gyvenimo dalį, kai mėgdžiodamas tėvų elgesį ir bendravimo manieras kaupia savo gyvenimo patirtį. Žymiai lengviau padėti vaikui, kai pedagogai ir tėvai eina viena kryptimi – pasitardami, konsultuodamiesi, bendraudami ir diskutuodami (Dapkienė, 2002).

Siekiant tėvų aktyvumo ugdymo procese, bendravimas su jais nebegali likti tik formalus. Dabartinis laikotarpis ugdymo įstaigai ir šeimai kelia tokius uždavinius, kurie gali būti sprendžiami tik bendromis visų pastangomis. Reikalingas nuolatinis ir glaudus tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, kad tėvai ir pedagogai taptų lygiaverčiais ugdymo proceso partneriais (Lindberg, Swick, 2006). Ikimokyklinio ugdymo pedagogams reikia pačiais įvairiausiais būdais skatinti šeimos domėjimąsi ikimokykline įstaiga bei ieškoti naujų formų, tobulinti šią veiklą (Ušeckienė, 2000).

Pasak R. Kontautienės (2006), sėkmingą pedagoginį bendradarbiavimą sąlygoja šie veiksniai:

- draugiški pedagogo ir ugdytinio tėvų tarpusavio santykiai;
- konstrukcinė sąveika su ugdytinių tėvais;
- pedagogo asmenybė (nuoširdumas, iniciatyvumas, komunikabilumas, tolerantiškumas, meilė ugdytiniais);
- pedagogo noras bendrauti ir bendradarbiauti su ugdytinių tėvais;
- tėvų domėjimasis grupės gyvenimu ir noras jame dalyvauti;
- mažesnis tėvų užimtumas;
- tėvų iniciatyvų bendradarbiauti su pedagogu palaikymas ir skatinimas.

Apibendrinant galima teigti, kad bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės su ugdytinių tėvais siekimas turėtų būti vienas iš pagrindinių ikimokyklinio ugdymo pedagogo veiklos tikslų, nes bendradarbiavimas - tai veikla, kartu siekiant bendro tikslo, siekis darniai veikti su kitais, gebėjimas vystyti asmenines savybes. Todėl, norint dirbti kartu bei įsijungti į bendravimo ir bendradarbiavimo procesus, pirmiausia būtina išsiaiškinti, ką tas tikslas reiškia kiekvienam iš šio proceso dalyvių. Be to, būtina atsižvelgti ir į tai, kad viena vertus, svarbiausia bendradarbiavimo sąlyga - klausytis savo vidinės išminties ir elgtis pagal savo vertybes, antra vertus - gebėti įsiklausyti į kitus, gerbti jų atvirumą, nuomonę, požiūrį bei vidinius įsitikinimus ir vertybes, nes tai yra kertiniai kokybiško bendradarbiavimo aspektai, kurie gali garantuoti sėkmingesnę ugdymo(si) proceso organizavimą.

1.2. Šeimos ir ikimokyklinės įstaigos bendradarbiavimo ypatumai istoriniu - kultūriniu aspektu Lietuvoje

Istorinio – kultūrinio šeimos ir ikimokyklinės įstaigos bendradarbiavimo aspekto pažinimas gali padėti tėvams ir ikimokyklinio ugdymo pedagogams įvertinti ikimokyklinės įstaigos paklausą ir svarbą vaiko vystymuisi.

Šimtmečius ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo reikalai tiek Lietuvoje, tiek ir kitose pasaulio šalyse buvo palikti šeimai. Vaiko ugdymas nuo seno lietuvių šeimose vyko įvairiomis kryptimis: buvo mokama gimtosios kalbos, skirti gėrį nuo blogio, ugdoma pagarba žmogui ir aplinkai, dedami religinio, protinio, fizinio, socialinio auklėjimo pagrindai. Įvairių vaiko ugdymo krypčių svarbiausias šaltinis buvo šeima, nes ugdymas prasideda šeimoje, vaikas joje įgyja pirmąją socialinę patirtį, veikiamas gamtos, žodinės šeimos tradicijos, papročių, ritualų, natūraliai auga (Vasiliauskas, 1999).

Tačiau suintensyvėjusi pramoninė gamyba, industrializacijos bei urbanizacijos procesai pakeitė žmonių gyvenimą: visuomeninėje gamyboje dalyvaujantiems tėvams iškilo naujų socialinių problemų. Viena iš jų – vaikų priežiūros ir saugumo garantija. Atsirado objektyvus poreikis kurti tokias ikimokyklines įstaigas, kurios tėvų darbo metu bent iš dalies atliktų šeimos funkcijas, tačiau neatitolintų vaikų nuo tėvų.

Lietuvoje pirmasis vaikų darželis įsteigtas 1847 m. Klaipėdoje. Intensyviau ikimokyklinio ugdymo įstaigos šalyje pradėtos kurti XX a. pradžioje (Rašimienė, 1999).

D. Numgaudžio (1999) teigimu, 1930 m. Lietuvoje buvo 20 lietuviškų, 21 žydiškas, 3 lenkiški bei vienas vokiškas darželis. Juose buvo auklėjama beveik 1000 vaikų. 1940 m., prieš okupaciją, Lietuvoje veikė beveik 200 ikimokyklinių įstaigų, kuriose buvo ugdoma apie 7000 vaikų. Sovietmečiu šalies politika buvo nukreipta į ekonomikos atkūrimą, todėl socialinės lengvatos buvo minimalios, šeimos nesugebėdavo be valstybės paramos gyventi visaverčio gyvenimo. Tik gimus vaikui mamos buvo priverstos grįžti į darbo vietą, todėl išaugo ikimokyklinių įstaigų poreikis. Buvo masiškai steigiami lopšeliai ir darželiai. Vaikų, lankančių ikimokyklines įstaigas, skaičius smarkiai padidėjo. 1967 – 1968 m. ikimokyklines įstaigas lankė 64 %, t.y., daugiau negu pusė visų Lietuvos vaikų.

Daugiausia ikimokyklinio ugdymo įstaigų įregistruota 1990 m. Tuo metu Lietuvoje veikė 1681 ikimokyklinio ugdymo institucijų, iš kurių daugiau negu pusė (868 įstaigos) kaime. Tačiau 1990 – 1993 m. dėl besikeičiančių ekonominių ir socialinių sąlygų ikimokyklinės įstaigos buvo sparčiai uždarinėjamos – 1993 m. šalyje liko tik 811 darželių (kaime – vos 200). Vėliau, gerėjant šalies ekonominei situacijai ir stabilizuojantis politinei padėčiai, ikimokyklinio ugdymo įstaigų skaičiaus mažėjimas sulėtėjo – 1997 m. pabaigoje veikė 724 darželiai, kuriuos lankė 96,4 tūkst.

vaikų.

Lietuvoje ikimokyklinio amžiaus vaikai lanko 654 ikimokyklinio ugdymo įstaigas ir 234 bendrojo lavinimo mokyklas, kuriose įsteigtos ikimokyklinio ugdymo grupės. 2008 m. pabaigoje mieste veikė 503, kaime – 151 ikimokyklinio ugdymo įstaiga.

Vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme, dalis kasmet didėjo: Statistikos departamento duomenimis, 2000 m. – 41 procentas, 2005 m. – 53 procentai, 2008 m. – 58 procentai visų 1–6 metų amžiaus gyventojų. 2009 m. pradžioje šalyje gyveno 181 tūkst. 1–6 metų amžiaus vaikų, iš jų 95,1 tūkst. lankė lopšėlius-darželius, darželius arba bendrojo lavinimo mokyklų ikimokyklinio ugdymo grupes. Mieste ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankė 77 procentai, kaime – 24 procentai šios amžiaus grupės vaikų (Statistikos departamento duomenys, prieiga per internetą, žiūrėta 2009 04 25).

Juridiškai vaikų darželis buvo įteisintas 1936 m. vasario 13 d. „Vaikų darželių ir aikštelių“ įstatymu, kuriame buvo minima, jog vaikų kiemeliuose (t.y. ikimokyklinėse vaikų ugdymo įstaigose) kalbama vaikų gimtąja kalba, auklėjama tautiškumo ir tėvų religijos, doros dvasia (Numgaudis, 1999). Lietuviško darželio teorinių prielaidų formavimuisi daug įtakos turėjo ir Vakarų Europos, ir Rusijos filosofijos bei pedagogikos poveikis. Pirmuoju atveju tas poveikis buvo didesnis, visapusiškesnis, nes daug lietuvių inteligentų, ypač pedagogų, išsilavinimą įgijo Vakarų Europoje. Gilinimasis tiek į Vakarų Europos, tiek į Rusijos naują pedagogiką stimuliuo naują lietuvių pedagogų požiūrį į vaiką, o kartu ir į ikimokyklinių įstaigų, ne tik globojančių, bet ir ugdančių vaikus, sistemos raidą (Gražienė, 1998).

Tuo metu ikimokyklinių įstaigų kūrėjai lankydavosi kaimyniniuose kraštuose, stebėdavo ten veikusių darželių darbą, pedagoginėje spaudoje analizuodavo F. Frėbelio, M. Montessori, O. Dekrolio sistemų patirtis. Visos šios sistemos dažniausiai buvo vertinamos kritiškai, lietuviškų darželių vadovai ir pedagogai buvo skatinami jas derinti prie vietos sąlygų.

Tarpukariu, formuojantis „naujojo auklėjimo“ kryptį, pradėta kritikuoti susiformavusį vaikų ugdymo modelį, akcentavusį auklėtojo autoritetą, paremtą daugiausia mokymu verbaliniais metodais ir iš knygų (Gražienė, 1998). Tuo metu darželio ir tėvų bendradarbiavimas buvo gana glaudus, ypač kaimuose, kuriuose santykiai tarp ikimokyklinių įstaigų pedagogų ir tėvų buvo gana glaudūs, šilti, todėl tėvai turėjo poveikį vaikų auklėjimui ne tik namuose, bet ir darželyje.

Situacija pasikeitė okupacijos metais. Keičiantis santvarkai, keitėsi daugelis dalykų. Po sovietinės okupacijos buvo skatinamas kitoks požiūris į vaikų auklėjimą, taip pat į ikimokyklinį ugdymą. Šeimos reikšmė pradėta ignoruoti, o pirminė teisė į vaikų ugdymą suteikta visuomenei. Ikimokyklinių įstaigų darbas pradėtas ideologizuoti (Numgaudis, 1999).

Sovietmečiu vaikų darželiuose Lietuvoje ir kitose Rytų Europos šalyse buvo įprasta, kad tėvai palieka vaikus prie ugdymo įstaigos durų, nenutuokdami, kas paskui vyksta už jų.

Pedagogai prisiimdavo atsakomybę už vaikus tuo metu, kai šie būdavo jų žinioje, o tėvams perteikdavo dažniausiai tik neigiamą informaciją apie vaikus, dar labiau gilindami tarp šeimų ir pedagogų esančią nepasitikėjimo prarają. Tėvų ir darželio tarpusavio santykiuose tėvai laikomi labiau techniniais pagalbinkais, o ne pedagogų bendradarbiais (Jurašaitė, 1999).

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, bandoma vėl grįžti prie tradicinių vertybių. Visuomenėje formuojamas kitoks požiūris į šeimą, kuriai skiriamas pagrindinis vaidmuo ugdant mažylius (Numgaudis, 1999). Šiuo metu stengiamasi orientuotis į tai, kad šeima ir darželis būtų vieta, kur galima optimaliai išlaikyti pusiausvyrą tarp būtino ugdymo proceso valdymo bei vaiko laisvės, padėti atskleisti kiekvieno vaiko savitumą. Teigiama, jog itin svarbūs šeimos ir ikimokyklinės institucijos darnūs santykiai – šeima ir darželis turi tapti partneriais. Darželis gali padėti šeimai pabrėžti vaikystės reikšmę, apsaugoti vaiką nuo klystkelių (Rašimienė, 1999). Pastaruoju metu tėvų įtaką vaikų ugdymui ikimokyklinėse įstaigose pabrėžia ir tas faktas, kad dauguma tėvų atveda vaikus į darželį, jau žinodami apie įstaigos pedagogų darbą, žinodami, kokio darželio jie norėtų savo vaikams (Bružienė, 1994). Vis labiau plintant bendradarbiavimui tarp tėvų ir ugdymo įstaigų, naudojamos vis įvairesnės tokio bendradarbiavimo formos. Populiariausios iš jų: vaikų lankymas namuose, individualūs pokalbiai, neakivaizdiniai pokalbiai, konsultacijos, visuotiniai tėvų susirinkimai, konferencijos, bendros tėvų ir vaikų šventės, tėvų kampeliai, atvirų durų dienos, bibliotekėlė tėvams, anketinės apklausos, jaunųjų motinų mokykla, tėvų komiteto veikla (Litvinienė, 1990).

Apibendrinant galime teigti, kad šeima ir ikimokyklinė institucija yra ta socialinė aplinka, kuri daro ypatingą įtaką vaiko asmenybės formavimuisi, o istorinis žvilgsnis leidžia teigti, kad ikimokyklinis ugdymas – tai jau nuo seno praktikuojama paslauga kiekvienai šeimai ir tik bendromis šeimos ir pedagogų pastangomis galima pasiekti išties puikių rezultatų ugdant vaiką.

1.3. Ikimokyklinės ugdymo įstaigos ir šeimos sąveika kaip kokybiško bendradarbiavimo pagrindas

Dar J. Vabalas-Gudaitis (1983) abipusius partnerių santykius vadino sąveika, kurią suprato kaip žmonių visapusiško ugdymosi pamatą. Sąveikos principą jis laikė visos pedagogikos pagrindu. Autorius sąveiką aiškino labai plačiai, pabrėždamas, kad „nė vienas žmogus negali gyventi ir išvengti sąveikos su visa savo aplinka, jis apsuptas iš visų pusių begalinės daugybės sąveikos siūlų, kurie jį įtraukia net prieš jo norą ir dažnai be jo žinios į sudėtingiausią sąveikos sampyną, ir kiekvienas menkiausias žmogaus darbas, lyg saulės spinduliai, persilaužę per prizmę, grįžta į jį kartais visai nelauktu pavidalu ir net po daugelio metų, o jei ne į jį patį, tai į jo vaikus, nes kiekvienoje sąveikoje glūdi ir atoveikis“ (p. 106). Anot L. Jovaišos (1993, p. 208),

„sąveika yra abipusis vienas kitą sąlygojančių objektų, asmenybių veikimas, t. y. vienas kito veikimas derinant veiksmus“.

A. Juodaitytės (2002) teigimu, šiuolaikinėje reformuotoje ikimokyklinėje institucijoje vykstantis funkcijų pasidalijimas tarp šeimos ir vaikų darželio vaikų ugdymo srityje yra grindžiamas jų tarpusavio sąveikos kontekstais, o epizodinė šeimos ir darželio sąveika, kurią galėtume apibūdinti, kaip sąveiką „šalia“, ir nuolatinė sąveika, kurią galėtume apibūdinti, kaip sąveiką „kartu“, skatina vaikų darželį ir šeimą būti partneriais.

K.A. Hansen, R.K., Kaufman, S. Saifer (1997) teigimu, ikimokyklinės įstaigos ir šeimos partnerystė turėtų remtis šiomis principinėmis nuostatomis:

- ugdant vaiką, prioritetas tenka šeimai;
- ikimokyklinė įstaiga bendromis su šeima pastangomis kuria atmosferą, palankiausia ugdymui;
- ikimokyklinėje įstaigoje vaikas ugdomas, atsižvelgiant į jo auklėjimo šeimoje tradicijas, vaiko įgytą patyrimą, įpročius, nuostatas;
- ikimokyklinė įstaiga garantuoja kvalifikuotą vaiko ugdymą, siekdama išlaikyti šeimos ugdymo dvasią;
- šeima reikalauja kvalifikuoto pedagoginio darbo, ikimokyklinė įstaiga – didesnės atsakomybės už vaiką;
- bendradarbiavimas nuolat tobulinimas.

O. Monkevičienė (1993), apibūdindama šeimos ir vaikų darželio sąveiką, atskiria „šeimos“ ir „vaikų darželio“ sampratas pabrėždama, kad šeima yra ypatinga socialinė institucija, kuri atsako už savo vaiko auginimą, auklėjimą bei lavinimą, ruošia jį gyvenimui už šeimos ribų, tuo tarpu darželis papildo ugdymą šeimoje. Autorė pažymi ir svarbiausią vaikų ugdymo darželyje tikslą bendradarbiaujant su šeima - „puoselėti visas vaiko galias, lemiančias vaiko asmenybės vystymosi ir jo integracijos į visuomenę sėkmę“ (Monkevičienė, 1993, p.180). Pasak V. Dumbliausko (1999), šeima yra socialinė grupė, taip pat tarpininkas tarp vaiko ir visuomenės, pirmoji ir pagrindinė socializacijos institucija, kurioje vaikas gauna pirmąsias žinias, perima vertybes, elgesio formas, būtinas gyvenimui visuomenėje.

Ikimokyklinė įstaiga - antroji vaiko bendruomenė, į kurią vaikas patenka po šeimos ir kurioje socializuojasi, įgauna tam tikrus elgesio, bendravimo su bendraamžiais ir vyresniais žmonėmis įgūdžius. Darželio bendruomenė, dinamiška, santykinai savivaldi, priklausanti nuo greitai besikeičiančių principų grupė, kurios dinamiškumas sąlygojamas bendruomenės narių, jų tarpusavio santykių (Kvieskienė, 2003). Efektyviausiai vaiko ugdymas, jo socialinė branda

vyksta užtikrinus glaudų ir ilgalaikį ugdymo įstaigos ir šeimos ryšį. Ryšys stiprėja, kai tėvai aktyviai dalyvauja visuose vaikų ugdymo(si) ir ikimokyklinės įstaigos valdymo procesuose. Todėl būtina tėvams teikti kuo išsamesnę informaciją apie ugdymo įstaigos, grupės veiklą, vaikų pasiekimus ir, kas svarbiausia, kaip dirbti su savo vaiku namuose. Pačiam pedagogui taip pat svarbu kaupti informaciją apie ugdytinį, jo šeimą. Pedagogas turi panaudoti tėvų sukauptą patyrimą tose vaikų ugdymo srityse, kurios pedagogui yra mažiau pažįstamos nei tėvams, o kartu ir mažiau jam reikšmingos (Udrėnaitė, 2002).

E. Jensen (2001), remdamasis atliktų tyrimų duomenimis, rašo, kad 90% pedagogų teigia, jog nesulaukia tėvų dėmesio, kad vaikai, kuriems anksčiau nesisekė, dalyvaujant tėvams labai pasitaisė; kad paprašius pagalbos, 85% tėvų atsako teigiamai; kad tėvai namuose gali paremti pedagogo įdėtas pastangas. Vadinasi tik bendra veikla vaikų labai suartina tėvus, vaikus, pedagogus, o kokybiškas bendradarbiavimas - viena pagrindinių sąlygų, nulemiančių vaikų ugdymo(si) sėkmę. Būtina vadovautis pagrindiniu principu, kad viskas, kas daroma, daroma vaikų labui. Pedagogai ir tėvai turi tapti ugdymo(si) proceso partneriais.

Siekiant teigiamų pokyčių ikimokykliniame ugdyme, pedagogams, įstaigų vadovams ir tėvams būtina orientuotis į šias socialines edukacines idėjas (Juodaitytė, 2003):

- bendrąsias, antropocentrinės vaiko, kaip žmogaus, socialinių galimybių sampratas;
- vaiko, kaip nuolat besikeičiančio individo, vertinimus, jo raidos pokyčius, kurie vyksta per visavertę jo sąveiką su aplinka;
- šeimos, kaip vaikų ugdymo institucijos, socialinius – edukacinius vertinimus, įtraukiant tėvų teisių ir pareigų naujas sampratas bei plėtojant jų konstruktyvaus dalyvavimo vaikų ugdymo procese galimybes;
- sąveikos tarp ikimokyklinio ugdymo įstaigų ir šeimos vertinimo kaip lygiaverčių partnerių, tobulinančių vaikų ugdymą bei kuriančių naują vaikų darželio, kaip socialinės edukacinės institucijos modelį.

Šeimos ir ikimokyklinio ugdymo pedagogų sąveika turėtų būti viena iš pagrindinių strateginių įstaigos veiklos kryptių, nes apima jis apima platų ikimokyklinės įstaigos veiklos spektrą (Pakėnienė, Atraskėvičiūtė, Skaburskienė, 2005):

- tarpusavio ryšius teikiant informaciją;
- ryšius su bendruomene;
- dalyvavimą įstaigos valdyme;
- vaiko ugdomosios aplinkos kūrimą;

- švietėjišką veiklą ir kt. (Pakėnienė, Atraškevičiūtė, Skaburskienė, 2005).

L. Ušeckienė (2000), apibendrindama teigia, jog norint per bendradarbiavimą pasiekti gerų ugdymo rezultatų tiek šeima, tiek ikimokyklinio ugdymo įstaiga turi palaikyti gerus tarpusavio santykius, nes tik tarpusavio pasitikėjimu ir pagalba, pagrįstas šeimos ir darželio bendradarbiavimas, gali laiduoti sėkmę ugdant vaiko asmenybę, o tai mūsų tyrime yra viena iš svarbiausių hipotetinių prielaidų.

1.4. Ikimokyklinių įstaigų pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo poveikis vaikų pasiekimams

Pedagogika pripažįsta, kad šeima yra pirmasis vaiko mokytojas. Kol vaikas pradeda lankyti ikimokyklinę įstaigą, šeimoje jis išmoksta daugybės dalykų: nuo gėrimo iš puodelio ar kamuolio mėtymo, malonumo, patiriamo klausantis pasakos ir kt.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdomoji veikla nukreipta į sanitarinių higieninių įgūdžių, motorikos, judesių koordinacijos lavinimą. Vaikai mokosi deramai elgtis grupėse, viešose vietose. Rūpinamasi bendravimo įgūdžių ir komunikacinių galimybių, nuomonės apie aplinkinius formavimu, vaikų ruošimu mokyklai. Suvokti save ir kitus, savo vietą šeimoje, vaikų grupėje, ryšius su bendruomene, kai kuriuos kultūros reiškinius, gimtinę, Tėvynę; gebėjimu būti su kitais, bendrauti, bendradarbiauti, draugauti, spręsti kasdienes problemas, įveikti gyvenimo sunkumus, padėti sau ir kitiems, gerai jaustis ir gerbti save. Vaikų socialinė patirtis labai įvairi, todėl vieni gali rasti daug veiksmingų išeičių, o kitų gebėjimas rasti išeičių – menkas.

Vaiko bendravimo sėkmę lemia jo nuostatos – domėjimasis kitais, nusiteikimas laikytis susitarimų ir kt., todėl ikimokyklinė įstaiga siekia sudaryti sąlygas šioms nuostatoms brandinti. Šeimoje ir ikimokyklinėje įstaigoje vaikui svarbu perimti socialines normas ir įgūdžius – vaikas stebi ir „žaidžia“ suaugusįjį, perimdamas jo elgesio modelius, pripažindamas jo autoritetą. Jis mokosi socialiai priimtinių, altruistinių elgesio būdų: pamatyti, kada kitam blogai, bandyti jam padėti, jį nuraminti, ką nors globoti, saugoti nuo rizikos situacijų ir pavojų, dovanoti, aukoti. Veikloje vaikas perpranta socialinius vaidmenis, profesijas.

Ikimokyklinės įstaigos pedagogas šiltai bendrauja ir bendradarbiauja su kiekvienu vaiku, stengiasi išvengti manipuliacinio ir nepažeisti vaiko interesų, tapti tinkamo elgesio modeliu. Jis taiko įvairius ugdymo būdus ir metodus grupės vaikų socialinei patirčiai plėsti. Atsižvelgdamas į konkrečius vaikus, pedagogas pasiūlo jiems įdomių temų, klausimų, veiklos, priemonių socialinio ir kultūrinio jų supratimo plėtrai. Pedagogo padedami vaikai vaidina įvairias bendravimo situacijas mokydami problemų sprendimo strategijos bei tam tikrų įgūdžių.

Plėtojant vaiko socialinę vaiko patirtį vaikams sudaromos sąlygos bendrauti su įdomiais žmonėmis, šeimos nariais, įvairių profesijų, tarnybų atstovais. Taip bendraudami vaikai kaupia ne tik bendravimo, bet ir socialinę bei kultūrinę patirtį. Vaikai mokomi įveikti kasdieninius sunkumus, atpažinti savo jausmus ir apie juos kalbėti, išbandyti ir taikyti būdus, kurie padeda pasijusti geriau, taip pat padėti kitiems vaikams arba suaugusiems, turintiems kokių nors sunkumų. Tikima, kad dar vaikystėje, įgiję gebėjimą įveikti sunkumus, vaikai lengviau susidoros su kebliomis ir kritinėmis situacijomis ne tik ankstyvajame amžiuje, bet ir paauglystėje bei suaugę.

Ikimokyklinė įstaiga padeda vaikams įgyti gebėjimą ne tik įveikti sunkumus ar problemas, bet ir parodyti, kaip svarbu kalbėtis su kitais žmonėmis, kai apima liūdesys ar pyktis, ir kaip svarbu išklausti kitus, kai jiems liūdna ar pikta.

Ikimokyklinė įstaiga ir šeima yra atsakinga už tai, kad būtų plėtojami bendradarbiavimu pagrįsti tarpusavio santykiai. Bendradarbiavimo svarba akcentuojama visuose švietimui skirtuose dokumentuose, metodiniuose leidiniuose, įžymių pedagogų darbuose. Bendravimas – pedagoginio darbo širdis, aprūpinanti ugdymo sistemą viskuo, ko reikia naujo žmogaus kūrybai. Todėl visus ugdymo klausimus vertėtų spręsti iš bendravimo pozicijų (Jovaiša, 2003).

Darželis – pirmoji pagal svarbą ugdymo institucija po šeimos, daranti įtaką socialinei ir emocinei vaiko raidai. Atėjęs į darželį vaikas patenka į bendruomenę, kurioje egzistuoja tam tikros nuostatos, jos ne visada sutampa su turimomis, namuose iškiepytomis elgesio taisyklėmis. Ikimokyklinė įstaiga vaikui svarbi ir todėl, kad padeda plėsti socialinį patyrimą. Vaikas tampa mažos vienmečių bendruomenės nariu, pratinasi prasmingai būti greta, drauge, matyti save, bet ir kitą, ką nors daryti kartu tariantis bendradarbiaujant (Monkevičienė, 1998).

Kiekviena šeima, leisdama vaiką į darželį, nori, jog būtų derinami šeimos ir darželio interesai, būtų pateisinti jos siekiai bei lūkesčiai, t. y., kad ugdymas remtųsi šeimos kultūra, tradicijomis. Šeimoje patirti išpūdžiai ir įpročiai, iškiepytos vertybės, tėvų meilė, autoritetas, jų pamokymai ir pritarimai išlieka ilgai – tai pamatas, ant kurio statomas visas būsimo piliečio gyvenimas. Šiandien teigiama, kad ugdymo įstaigos mikroklimatą reikia artinti prie šeimos mikroklimato, prie įprastinių žmogaus gyvenimo, bendravimo ir darbo formų.

Dvasinės vertybės, susiformavusios šeimoje, vėliau lemia daugelį žmogaus savybių: gebėjimą jautriai bendrauti su savo artimaisiais ir kitais žmonėmis, ryžtą, atkaklumą, taktą, atidumą, ar priešingai, nejautrumą, agresyvumą.

Vaikai susirenka iš labai skirtingos socialinės aplinkos su skirtingu patyrimu. Siekiant kiekvieną vaiką tinkamai ugdyti, reikalingas ne tik puikią kompetenciją turinčio pedagogo ir vaiko, bet ir šeimos nuolatinis bendravimas ir bendradarbiavimas.

Ikimokyklinės įstaigos ir šeimos ryšiai grindžiami pasitikėjimu ir įvardijamos „kaip vaikų švietimo ir socializacijos pagrindas“ (Ušeckienė, 2000). Veiksmingas bendradarbiavimas sukuria abipusį pasitikėjimą. Kartu priimant sprendimus, kaip ugdyti vaiką tėvams suteikiamas pasitikėjimas, orumo jausmas. Tradicinė nuostata, kad tėvai yra problema, turi keistis. Pradėkime manyti, kad šeima – galimybių šaltinis (Gražienė, 2003).

Apibendrintas tėvų įvaizdis taip pat gali būti skirtingas. R. Želvio (2003) vertinimais, tėvus galima suvokti kaip:

- **Kliūtį.** Pavyzdžiui, galima laikytis nuomonės, kad dauguma tėvų yra abejingi vaikų auklėjimui ir net trukdo jų pažangai arba blogina jų padėtį.
- **Potencialus pagalbininkas.** Galima traktuoti tėvus kaip vertingą išteklių šaltinį, galintį padėti vaikams ugdytis, o ikimokyklinei įstaigai – tinkamai organizuoti darbą.
- **Partnerius.** Užuo žiūrėjus į tėvus kaip į švietimo srities neprofesionalus, galima užmegzti su jais lygiavertės partnerystės santykius.
- **Vartotojus.** Jei tėvai suvokia ikimokyklinę įstaigą kaip paslaugas teikiančią organizaciją, jie neišvengiamai atsiduria vartotojų vaidmenyje.

Kuriant santykius su vaikų tėvais reikia prisiminti, kad tėvai gerai pažįsta savo vaiką, jie gali mums pateikti daug svarbios informacijos, nori padėti savo vaikui, ieško galimybių bendrauti. Šeima ir ikimokyklinė įstaiga turi kartu rasti vieningą auklėjimo liniją, atitinkančią ikimokyklinės įstaigos reikalavimus ir individualias vaiko ypatybes. Bendraujant su šeima reikia siekti abipusio atvirumo, pažinimo, supratimo. Už vaiko ugdymą turi būti atsakingi ir tėvai, ir pedagogai. Visų jų atsakomybė turėtų būti abipusė t. y. ikimokyklinė įstaiga ir šeima turi tapti ugdymo proceso partneriais. Tarp šeimos ir ikimokyklinės įstaigos ugdymo strategijos neturi likti esminių skirtumų. S. Dapkienė (2002) teigia, kad „ikimokyklinę įstaigą ir šeimą jungia vienas tikslas – vaikas, augantis žmogus, būsimas pilietis, bet ikimokyklinė įstaiga yra pagrindinė socialinė veikėja, todėl ji turi išskirtinę galimybę užmegzti labai reikalingus ir reikšmingus partnerystės ryšius su tėvais“.

Visame pasaulyje švietimo įstaigos jau seniai stengiasi į savo gyvenimą ir ugdymo procesą telktis šeimą, o ši bando suprasti, kas vyksta švietimo įstaigose ir koks galėtų būti jos indėlis. Iniciatyvios švietimo įstaigos siekia kuo labiau įtraukti šeimą į bendrą ugdomąją veiklą. Geriausia, kas joms pavyksta, – užmegzti su tėvais partnerystės ryšius. Labai svarbu, kad pačioje

ikimokyklinėje įstaigoje vyrautų bendradarbiavimo atmosfera, jei norima, kad žmonės pajustų esą pakviesti ilgalaikiai partnerystei, kad būtų sukurta kuo palankesnė vaiko ugdymosi aplinka.

Ikimokyklinė įstaiga turi išmokti bendrauti su kiekviena individualia šeima vaiko labui, įvaldyti tvirtus, gerai išvystytus atitinkamus bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius darbui su šeima. Sėkmingo pedagogų ir šeimos bendravimo ir bendradarbiavimo prielaidos:

- Susipažindinti su šeimos kultūrine, socialine aplinka, konfesiniais įsitikinimais, vaiko ugdymo tradicijomis. Nesistengti primesti savo įsitikinimų ir priimti kiekvieną šeimą tokią, kokia ji yra.
- Siekti nuolatinio tobulėjimo, mokytis iš šeimų, semtis patirties įvairiais vaiko ugdymo klausimais.
- Skatinti, vertinti ir gerbti šeimos vaidmenį vaiko ugdyme. Pasiūlyti šeimai minčių, kaip geriau jie galėtų prisidėti prie bendros veiklos, vaiko ugdymo.
- Būti kūrybingiems, lankstiems, atviriems. Šeimos būna labai skirtingos savo interesais, planais, pajamomis. Tai, kas gali sudominti vienas šeimas, kitoms gali būti visai nepriimtina ar nepadaryti jokio poveikio.
- Būti kantriems. Šeimos įsijungimas į ugdymo procesą gali būti visai naujas įvykis tiek pedagogui, tiek šeimai. Tam reikia laiko. Kartais nežymi sėkmė gali paskatinti šeimas dalyvauti ugdymo įstaigos gyvenime.
- Gebėti sutelkti dėmesį į stipriąsias šeimos puses. Visą veiklą organizuoti taip, kad ji būtų maloni ir ikimokyklinei įstaigai, ir šeimai. Siekti, kad sąveiką lydėtų teigiamas grįžtamasis ryšys. Pedagogai turi būti tikri tuo, kad drauge su šeima daro gerą darbą. Svarbu laiku pabrėžti, kad šeima yra stipri ir daug kur gali padėti. Tai ypač svarbu tuomet, kai grupėje yra kompetentingų tėvų. Grįžtamasis ryšys, paremtas pagarba dėl bendro indėlio į vaiko ugdymą, yra labai svarbus veiksnys.

Padėkoti. Mokėti parodyti padėką ir vertinti visokeriopas šeimos pastangas.

- Siekti įtraukti visus šeimos narius. Būna atvejų, kai tėtis nedalyvauja veikloje. Derėtų pagalvoti ir numatyti įvairius būdus, kaip efektyviau įtraukti į veiklą ir vyrus.
- Išlaikyti konfidencialumą. Pagrindinis bendravimo ypatumas – pasitikėjimas.
- Parodyti šeimai, kad ikimokyklinė įstaiga rūpinasi ir vaiko brandinimu mokytis pirmoje klasėje, ir vertina vaiko gyvenimą „čia ir dabar“.

Kintant socialinei aplinkai, reikia apmąstyti ir tėvų dalyvavimą švietimo įstaigos gyvenime. Būtina geriau pažinti šeimų, su kuria tenka dirbti, grupę, atsižvelgti į jų patirtį, santykius su vaikais ir požiūrį į švietimo įstaigą. Šeima turi suvokti pokyčius, tačiau lygiai taip pat svarbu ir pripažinti šeimos požiūrį, patirtį bei teigiamus ypatumus.

Ikimokyklinės įstaigos nėra ir negali būti uždaros sistemos. Tam, kad jos klestėtų ir reaguotų į pokyčius, jos negali visiškai atsitverti nuo aplinkos. Reikia stengtis reguliuoti ryšius su aplinka ir formuoti partnerystės santykius bei tarpusavio supratimą (Staerfeldt E., Mathiasen Ch. R. 1999). Ikimokyklinės įstaigos lygiai taip pat, kaip ir kitos organizacijos, turi kurti savo įvaizdį ir aktyviai formuoti savo santykius su visuomene, antraip aplinkinis pasaulis susidarys savo (galbūt klaidingą) įspūdį apie tai, kas vyksta švietimo įstaigoje. Reikia puoselėti vaisingus santykius su ugdytinių tėvais. Tėvams ir pedagogams kartu daug lengviau spręsti problemas. Tėvų nuostatos daro didelę įtaką vaikų pažangai. Šeima turi daug neatskleistų gebėjimų ir geros valios atsargų. Tyrimų rezultatai parodo, kad tėvai norėtų labiau įsitraukti į švietimo įstaigos gyvenimą. Aktyvus jų dalyvavimas ikimokyklinės įstaigos gyvenime yra naudingas pedagogams, šeimai ir vaikams. Šeimos dalyvavimo įstaigos veikloje nauda **pedagogams:**

- tėvų dalyvavimas priimant sprendimus ikimokyklinėje įstaigoje;
- skirtingų kultūrų šeimų indėlis į vaiko auklėjimo procesą;
- abipusis dalijimasis informacija apie vaiko poreikius ir vystymosi pasiekimus.

Šeimai naudinga dalyvauti įstaigos veikloje, nes:

- savo ir kitų to paties amžiaus vaikų tarpusavio santykių stebėjimas leidžia tėvams geriau suprasti vaikų vystymosi šaltinius ir suteikti tinkamesnį praktinį ugdymą namuose;
- išauga pagarba ir pasitenkinimas savo vaikais dėl jų pasiekimų;
- geresnis vaikų ugdymo proceso supratimas;
- gilesnis ugdymo galimybių ir suvaržymų supratimas.

Švietimo įstaigos darbo veiksmingumas labai priklauso nuo tėvų dalyvavimo jos veikloje. Kaip teigia A. Juodaitytė (2002), darželis ir šeima tampa dvi nuolat sąveikaujančios, viena kitą papildančios socialinės – edukacinės sistemos, nes ne tik pedagogai, bet ir tėvai įpareigojami rūpintis vaikų ugdymu ir darželiuose, ir šeimoje.

Bendradarbiavimo sėkmė priklausys nuo to, kokiomis nuostatomis vadovausis tiek ikimokyklinė įstaiga, tiek šeima. Labai svarbu, kad pačioje ikimokyklinėje įstaigoje vyrautų bendradarbiavimo atmosfera, jei norima, kad žmonės pajustų esą pakviesti ilgalaikiai partnerystei.

1.5. Ikimokyklinių įstaigų pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo formos ir stiliai

Šeima ir ikimokyklinė įstaiga yra vaikų socializacijos ir švietimo kertiniai akmenys. Tiek tėvai, tiek pedagogai yra suinteresuoti sėkminga vaiko socializacija. Auklėtojos, kaip profesionalios pedagogės, gali padėti tėvams, sprendžiant daugelį klausimų, susijusių su vaikais. Tiesa yra tokia, kad niekas nemoko suaugusių žmonių, kaip būti gerais tėvais. Tėvų elgesys su vaiku yra pagrįstas jų pačių patirtimi savo šeimose bei vaikų auginimo tradicijomis visuomenėje. Lietuvoje, pavyzdžiui, vaikų auginimo tradicijos yra pakankamai konservatyvios. Ne kiekvienas tėvas supranta, kad vaikystė yra vertybė, kad vaikai turi savo teisių ir, kad šias teises būtina apsaugoti. Todėl tėvų švietimas yra labai svarbi funkcija, kurią būtina vykdyti ikimokyklinėje įstaigoje.

VPU mokslininkų (vadovė – prof. O. Monkevičienė) atliktas tyrimas “Ikimokyklinio ugdymo įvairovė: esama situacija ir visuomenės lūkesčiai” (2008) atskleidė, jog ikimokyklinių įstaigų siūloma ugdymo formų įvairovė neatitinka tėvų pageidavimų. Tėvai pageidauja įvairesnių ugdymo formų ir lankstesnio darbo laiko. Apie dešimtadalio tėvų poreikiai netenkinami dėl grupės darbo pradžios (pageidauja, kad įstaiga darbą pradėtų anksčiau), trečdalis tėvų pageidautų, kad grupės darbą baigtų vėliau (pusė – trimis valandomis). Šis tyrimas lygia greta vyko su kitu tyrimu, kurį atliko grupė Šiaulių universiteto mokslininkų (vadovė – prof. A. Juodaitytė) ir kuris atskleidžia, kokias tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formas taiko pedagogai ir kokių pageidauja tėvai.

ŠU mokslininkų atliktas tyrimas “Gyventojų informavimo apie ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą būklė ir patirtis” (2008) išsiaiškino, kad pedagogai taiko tik dalį ugdymo įstaigas lankančių vaikų tėvams patrauklių informavimo\ bendradarbiavimo būdų arba formų: informavimą žodžiu, individualių susitikimų metu, informavimą raštu grupės skelbimo lentose. Pervertina informavimą per tėvų susirinkimus, nepakankamai taiko skrajutes, elektroninį paštą ir kt. Į šiuos pastebėjimus būtina atkreipti dėmesį pedagogams, nes dabar ikimokyklinėse įstaigose bendravimas ir bendradarbiavimas su tėvais vyksta šiomis formomis, kurias aptarsime plačiau.

Tradiciškai **tėvų susirinkimai** yra pagrindinė tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo forma. Šių susirinkimų metu paprastai tėvams yra perduodama pedagoginė informacija, tuo pat metu atsakoma į tėvų klausimus, nagrinėjamos tėvų abejonės bei tėvų keliami reikalavimai. Tradiciniai tėvų susirinkimai gali būti organizuojami kartą per tam tikrą laikotarpį (kartą per

mėnesį, tris mėnesius ir pan.). Visgi būtina pažymėti, kad ši bendradarbiavimo forma tėvų tarpe nėra labai populiari, nes:

- tėvai yra labai užsiėmę;
- pedagogai nepasako nieko įdomaus;
- tėvai nenori jaustis nepatogiai, kai pedagogai kalba apie jų vaiko problemas;
- susirinkimai yra nenaudingi, nes nepadeda išspręsti faktinių šeimos ir vaiko problemų.

Norint, kad tėvų požiūris į tėvų susirinkimus keistųsi labai svarbu, kad jie būtų efektyvūs, todėl jie turi būti kviečiami tada, kai tai naudinga daugeliui. Kas gali būti aptariama dviejų, trijų šeimų, neturėtų būti svarstoma visų. Susirinkimo tema, darbotvarkė paskelbiama iš anksto. Susirinkime būtina leisti tėvams išsakyti savo nuomonę, bet neversti kalbėti, bet skatinti aktyviai diskutuoti. Pasirūpinti, kad kas nors tuo metu prižiūrėtų vaikus. Mintims įtaigiau perteikti naudoti technines bei vaizdines priemones, spausdintą medžiagą, žaidimus ar kitus būdus. Susirinkime svarbus vaidmuo tenka pranešėjui. Dažniausiai tai būna pats pedagogas, ikimokyklinės įstaigos vadovas arba kviestas lektorius. Pranešėjas gali kritikuoti požiūrį, nuomonę, bet ne žmogų, nebijoti išsakyti savo nuomonę net ir tuo atveju, jei numano, kad jam niekas nepritar. Pranešėjas privalo rūpestingai parengti pranešimą, aiškiai dėstyti mintis, skatinti kitus pasisakyti.

Išskiriami tokie tėvų susirinkimai:

- informaciniai: oficialūs susirinkimai, kuriuose siekiama suteikti kuo daugiau informacijos;
- problemų sprendimo: skiriamas problemos analizei, informacijos kaupimui, daugelio žmonių minčių išsakymui. Tokiame susirinkime ypač tinka „minčių lietaus“ metodas.
- labai svarbu žinoti, ar problema svarbi tik pačiam pedagogui, ar ir tėvams;
- sprendimo priėmimo: apibūdinama problema, numatomi kriterijai, kuo vadovaujantis priimamas sprendimas. Sprendimai priimami daugumos arba mažumos.
- jei tėvai negalėjo dalyvauti, galima parašyti trumpą žinutę, kas buvo aptarta, ir paminėti, jog laukiama jų kitą kartą.

Lankymasis šeimoje – paplitęs bendravimo būdas. Tokie apsilankymai šeimoje pageidautini du kartus per metus. Lankant vaiką namuose užmezgami draugiški santykiai su šeima įprastoje jiems aplinkoje. Sužinoma apie šeimos tradicijas, savitarpio santykius, tam tikrus šeimos narių gebėjimus, polinkius, talentus. Lankantis namuose gali būti aptariamoms įvairios nuomonės apie vaikų ugdymą, priimami sprendimai, kaip koreguoti vaikų elgesį. Išklausa ir išsiklausinėjama

apie šeimoje taikomus ugdymo metodus. Stengiamasi vengti neigiamų vertinimų. Jei abi pusės aiškiai suvokia apsilankymo tikslus ir ketinimus, gali užsimegzti pastovūs ryšiai, o tai be abejonės, padės įgyvendinti programą. Apsilankymas namuose bus sėkmingas, jeigu bus laikomasi šių taisyklių:

- suplanuoti lankymąsi šeimai patogiu laiku (pranešti šeimai aiškų lankymosi tikslą ir jo trukmę);
- apsilankymas šeimoje paskatins tėvus pasidalyti savo mintimis ir rūpesčiais;
- paisyti konfidencialumo.

J. Litvinienės (2001) teigimu yra efektyvu, kai su šeima susipažįstama dar vaikui nepradėjus lankyti ikimokyklinės įstaigos. Namiškiams plačiau papasakojama apie ikimokyklinės įstaigos vidaus ir darbo taisykles, paaiškinama, kaip vaiką rengti, kaip nuteikti gyvenimui darželyje.

Bendravimą su šeima gali palengvinti per vaiką perduodamos trumpos, **neformalios žinutės**. Trumpai ir aiškiai galime aprašyti, ką pavyko įgyvendinti, ką naujo išmoko jų vaikas ar tiesiog padėkoti tėvams už pastangas ir norą dalyvauti ikimokyklinės įstaigos veikloje. Galima paskatinti tėvus taip pat atsakyti raštu. Tėvai mėgsta ką nors naujo sužinoti apie ikimokyklinę įstaigą. Pastoviam bendradarbiavimui labai padeda užrašai, keliaujantys iš ikimokyklinės įstaigos į namus ir atgal. Taip palaikomas pastovus ryšys tarp ikimokyklinės įstaigos ir tų šeimų, kurios negali skirti vaiko auklėjimui pakankamai laiko. Toks bendradarbiavimas, kaip nurodo J. Litvinienė (2001), yra efektyvus, jei žinutėmis pasikeičiama kas savaitę.

Darželio skelbimų lentos – pats populiariausias neformalaus bendravimo būdas. Jos naudojamos informuoti vaikų šeimas apie ikimokyklinės įstaigos įvykius. Informacija skelbimų lentose gali būti skirta specialiai tėvams apie numatomus susirinkimus, bendrą tėvų ir vaikų veiklą, dienotvarkę, straipsniams apie vaiko raidą. Taip pat skelbimų lentose, kaip teigia J. Litvinienė (2001) galima parodyti, kas ikimokyklinėje įstaigoje veikiama. Jose galima iškabinti vaikų piešinius ar pasakojimus apie įspūdžius gamtoje, vaikų šeimos narių nuotraukas, lapelius, norintiems talkininkauti, patarimus, kokias grožinės literatūros knygeles vaikams skaityti ir tėvų patirtį bendravimo su vaikais klausimais. Skelbimų lentoje pateikta informacija gali pakartoti arba pabrėžti, kas buvo minėta kitaip bendraujant – perduodant žinutes arba laiškus. Svarbu, kad lenta būtų patraukli akiai, o informacija nuolat keičiama. Galima kviesti ir šeimos narius apipavidalinti skelbimų lentą.

Kartą arba du kartus per mėnesį siųsdami **laišką**, turėtume informuoti šeimas apie ikimokyklinės įstaigos veiklą. Laiškų tikslai ir temos gali skirtis. Laiškuose galima aprašyti grupės įvykius bei veiklą ir siūlyti būdus, kaip ją plėtoti namie. Laiškuose gali būti aptariami einamieji įvykiai, įdėta atmintinė arba straipsnelis apie vaiko raidą. Laiškų turinys gali būti toks:

- skelbimai apie susirinkimą, išvyką, kitokius renginius;
- prašymas padėti vykdyti kokį nors projektą arba renginius;
- bendruomenės naujienos;
- samprotavimai apie vaikų veiklą grupėje – apie tuo metu nagrinėjamą temą arba tam tikru metu ugdomus įgūdžius;
- patarimai, kokią veiklą vaikui pasiūlyti namie;
- talkininkų kvietimas;
- padėkos už materialinę paramą, suteiktą pagalbą, veiklą su vaikais;
- sveikinimai vaiko namiškiams jų profesinės šventės proga.

Laiškuose kuo dažniau minėkime vaikų ir šeimos narių vardus, kad niekas nesijaustų pamirštas.

Pokalbiai telefonu gali vykti vaiko šeimos narių ar auklėtojų iniciatyva. Dažniausiai tai būna trumpi, informacinio pobūdžio pranešimai.

Kaip teigia J. Litvinienė (2001), prie formalaus bendravimo būdų dar yra priskiriama įvairūs ikimokyklinės įstaigos renginiai:

- vakaronės: šeimos narių, ikimokyklinės įstaigos darbuotojų ir auklėtinių bendri žaidimai, bendros vaišės;
- išvykos į gamtą: iš anksto numatoma programa, kurioje dalyvautų suaugusieji ir vaikai;
- sporto šventės: žiemą čiuožimas pačiūžomis, rogutėmis. Į parengiamuosius šventės darbus (čiuožyklos, sniego kalnelių paruošimus) įtraukiami ir šeimos nariai. Vaikams labai patinka ruošti šventėms ir dalyvauti joje su šeima. Pavasario sporto šventėje organizuojamos dviračių, triračių lenktynės, važinėjimas ratukinėmis pačiūžomis, bėgimas, šuolis į aukštį ir tolį ir kt.;

- derliaus šventės: programa atspindi rudens gėrybes. Tai eilėraščiai, dainos, inscenizacijos, mįslės, rudens gėrybių paroda ir vaisės. Suaugusiųjų dalyvavimas šventėje suteikia vaikams daug džiaugsmingų išgyvenimų;
- motinų ir tėvų šventės. Ne tik vaikai paruošia meninę programėlę motinų (gegužės 1 – aji sekmadienį) ir tėvų (birželio 1 – aji sekmadienį) šventei, bet ir patys tėvai sugalvoja vaikams siurprizų.

Šeimos kambarys. Kiekvienoje ikimokyklinėje įstaigoje turėtų būti numatytos patalpos, kur tėvai galėtų skaityti pedagoginę, psichologinę bei kitą medžiagą apie vaikų ugdymą, sveikatos saugojimą ir kt. literatūrą, kalbėtis su ikimokyklinės įstaigos darbuotojais ir kitais tėvais, organizuoti posėdžius. Tėvų kambarių buvimas pabrėžia tėvų svarbą ugdymo programai ir suteikia vietą, kur tėvai gali ką nors naudinga nuveikti. Šeimos kambaryje galėtų būti ir **biblioteka**. Sudaryti asmens korteles, kuriose būtų registruojamos paimtos knygos, žaislai, nurodoma gražinimo data. J. Litvinienės teigimu (2001), šeimos nariai galėtų padėti pedagogams rūpintis knygomis ir žaislais, juos remontuoti. Į šį darbą įjungti ir vaikus.

Tėvams reikalingos konkrečios žinios apie auklėjimą. Viena iš galimybių tai pasiekti – lankytis tėvų klube, kurį veda profesionalus psichologas ir kur mokomasi pagrindinių auklėjimo principų. Šie mokymai skiriasi nuo visų kitų, nes tėvai ne tik sužino pagrindinius auklėjimo principus, bet juos čia pat išbando ir įtvirtina įgytus įgūdžius.

Tėvų klubas. Mokymai tėvams ypač populiarūs Vakarų šalyse. Dvidešimto amžiaus pradžioje žymus austrų psichologas A. Adleris pradėjo vesti atviras paskaitas ir konsultacijas tėvams bei šeimoms. Pamažu mokymai tėvams įgijo konkrečią struktūrą ir pavidalą. Greitai jie pradėjo populiarėti visoje Europoje, JAV, o pastaraisiais dešimtmečiais ir Japonijoje bei kitose šalyse (Informacinis leidinys „Švietimo naujienos“, 2004).

Šio mokymo tikslai:

- suteikti tėvams platesnių žinių apie auklėjimą;
- padėti praktiškai išmėginti naujai įgytas žinias saugioje aplinkoje, kur nebaisu suklysti;
- padėti tėvams suprasti, kaip pasitelkdami emocijas vaikai gali manipuliuoti savo tėvais;
- suteikti žinių, kaip tėvų jausmai gali skatinti vaikus elgtis netinkamai;
- sudaryti sąlygas pasimokyti efektyvesnių bendravimo įgūdžių.

Tėvų klubai populiarūs todėl, kad juose tėvai turiningai praleidžia laiką, tarpusavyje dalijasi patyrimu ir įgyja naujų žinių apie auklėjimą. Jie išmoksta išgirsti tikrąją vaiko žodžių

prasmę, kuri neretai būna užmaskuota, mokosi reikšti savo jausmus, kai vaikai elgiasi netinkamai. Šie jausmų reiškimo būdai ne tik negąsdina vaikų, bet ir skatina pagarbą tėvams bei jų jausmams, vaikai labiau nori bendrauti, taip pat mokosi tinkamai reikšti savo jausmus, ypač neigiamus. Mokėjimas išreikšti ir įsiklausyti į vieni kitų jausmus padeda susitarti konfliktinėse situacijose, o mokymuose tobulinami bendravimo įgūdžiai duoda teigiamų rezultatų.

Tėvų klubo paslaptis – turiningi susitikimai, kurių kiekvienas skirtas vis kitai auklėjimo temai. Susitikimai būna labai įvairūs: tėvai žaidžia psichologinius žaidimus ir pratimus, diskutuoja, pristato problemiškas situacijas iš savo šeimos ir santykių su vaikais, aptaria patyrimą. Jau pirmo susitikimo metu aptariamos bendro buvimo taisyklės, kurių tikslas – garantuoti visų dalyvių saugumą, informacijos konfidencialumą ir laisvą dalyvavimo būdo pasirinkimą. Tai reiškia, kad:

- jokia informacija, kurią tėvai atskleidžia apie save ar savo šeimą, nėra perduodama ar perpasakojama kam nors už tėvų klubo ribų;
- tėvai nebijo pasirodyti netobuli ir klystantys, nes niekas jų nekritikuoja ir nenuvertina;
- vieni tėvai daugiau išmoksta aktyviai dalyvaudami ir įsitraukdami, kiti – stebėdami kitus ir klausydami. Čia jie gali būti savimi ir pasirinkti jiems priimtinausią ir maksimaliai naudingą dalyvavimo būdą.

Klube tėvai išmoksta būdų, padedančių kurti demokratiškus santykius su savo vaikais: kai vaikai gerbia tėvus, o tėvai – vaikus, kai abipusė pagarba paremta pasitikėjimu ir nuoširdumu. Būti kartu ir siekti bendrų šeimos tikslų tampa pagrindiniu poreikiu. Tėvai apsipranta, susigyvena su naujomis auklėjimo idėjomis ir pradeda jomis vadovautis namuose. Neįtikėtinai greitai pradeda keistis ir vaikų elgesys. Tai pastebi kiti šeimos nariai, draugai.

Jei tėvų klubą gali lankyti tik vienas iš tėvų, pokyčius pastebi ir kitas sutuoktinis, kuris taip pat noriai įsijungia į naują šeimos patirtį. Beveik nejučia tėvai pradeda keisti savo elgesį, kartu keičiasi ir vaikų elgesys. Susitikimai tėvų klube skirti mokymuisi. Kai tėvai nusprendžia įsijungti į tėvų klubą, jokių būdų nereiškia, kad jie turi vienokių ar kitokių trūkumų. Atvirkščiai, tai rodo, kad jie siekia patobulinti savo santykius su vaikais ir šeimos gyvenimą apskritai. Tėvų klubo dalyviai – nieko neišsiskiriantys iš kitų tėvai, turintys neišskirtinių auklėjimo problemų, su kuriomis kasdien susiduria dauguma vaikų auginančių šeimų. Susitikimus reikėtų vesti vieną kartą per savaitę, kad tėvai galėtų išmoktus principus pritaikyti namuose ir kitų susitikimų metu tai aptarti.

Nežiūrint visų išvardintų bendravimo ir bendradarbiavimo formų, patogiausias laikas pasikalbėti su tėvais yra tada, kai jie atveda ar pasiima vaikus iš ikimokyklinės įstaigos. Tuo metu kviečiami tėvai aptarti dienos veiklą, vaikų sėkmes ir nesėkmes, pasidalinti mintimis dėl tolimesnių susitikimų ir renginių. Tėvai gali pasišnekučiuoti, išsiaiškinti su ikimokyklinės įstaigos darbuotojais rūpimus klausimus, pažaisti su savo vaiku arba paskaityti vaikų grupei. (Ikimokyklinio ugdymo gairės – programa pedagogams ir tėvams, 1993). Kai šeimos nariai įpranta dalyvauti grupės veikloje, galime pakviesti juos pasilikti ilgėliau: padirbėti šeimos kambaryje, pataisyti žaislus bei atlikti kitus reikalingus darbus. Apsilankydami ikimokyklinėje įstaigoje tėvai geriau, išsamiau suvokia vaiko ugdymo procesą; pamato daug būdų vaiko patyrimui plėsti; pastebi, kaip vaikas elgiasi su kitais vaikais ir auklėtoja. Anot J. Litvinienės (2001), reikia skatinti šeimos narius pasiūlyti naujų idėjų, kad būtų įdomesnis ir prasmingesnis vaikų gyvenimas ikimokyklinėje įstaigoje.

R.V. Pivorienė, N. Sturlienė (2002), analizuodamos veiksnius, efektyviam tėvų įtraukimui į įstaigos veiklą, išskiria šiuos galimus pedagogo ir tėvų bendravimo stilius:

- „bendros kūrybos“ – taip bendraujant vyrauja dialogas, bendravimo partneriai turi lygias teises;
- draugiškas – būdingas nuoširdus domėjimasis bendravimo partnerio asmenybe, auditorija ir kiekvienu žmogumi atskirai. Toks bendravimo stilius yra prielaida sėkmingai bendrauti su tėvais;
- „koketavimas“ – taip bendraudamas, pedagogas siekia bet kokia kaina įgyti autoritetą, patikti ar įsiteikti. Tokiu stiliumi neretai bendrauja pradedantys pedagogai;
- „gąsdinimo“ – pedagogas parodo, kad užima aukštesnį statusą, tada bendravimo partneris jaučiasi priklausomas ir susiformuoja neigiamas požiūris į gąsdintoją;
- „distancija“ – pabrėžiama, kad tarp bendravimo partnerių yra tam tikri skirtumai: amžiaus, socialinis, tarnybinis, profesinis ir t.t. Per didelis atstumas mažina kūrybiškumą, ieškant problemų sprendimo būdų;
- „mentoriškas“ – pedagogas prisiima žinovo vaidmenį, pedagogo vaidmuo pasireiškia tik informacijos perdavimu, nes tėvai vengia turėti kontaktų.

Kai pedagogas su šeima bendrauja draugiškai ir jai yra sudaromos galimybės tapti visaverčiais ikimokyklinės įstaigos bendruomenės nariais, ji noriai dalijasi savo nuomonėmis ir įsijungia į jos veiklą. Tėvų vaidmuo įgyvendinant ugdymo programą tampa kur kas svaresnis, kai ikimokyklinėje įstaigoje imama laikytis demokratijos ir visi bendruomenės nariai gali daryti

sprendimus. Kaip teigia J. Litvinienė (2001), visose šeimos ir ikimokyklinės įstaigos bendradarbiavimo formose vienokiu ar kitokiu būdu atsiskleidžia tėvų patirtis ir auklėtojų kompetencija vaikų ugdymo klausimais.

Bendradarbiavimas su šeima buvo ir matyt ateityje išliks vienas iš didžiausių plėtros potencialą turinčių švietimo organizacijos veiklos sričių. Kiek šis potencialas bus išnaudotas, priklausys nuo ikimokyklinės įstaigos vadovo ir pedagogų vadybinio meistriškumo (Želvys, 2003).

1.6. Vadybinės tėvų ir ikimokyklinės įstaigos bendruomenės bendradarbiavimo prielaidos

Gamybinėje sferoje kokybės apibrėžimo klausimas iškeltas jau seniai, tačiau švietimo kontekste giliau pradėtas nagrinėti tik nuo 1990 metų (L.Harvey, T.Knight, D.Green, E.Sallis, Van Damme ir kt.1996). Švietimo įstaigos, kaip paslaugas teikiančios organizacijos, statusas inicijuoja ir kitokią jos veiklos kokybės sampratą – kitaip suprantami joje esantys, veikiantys subjektai, objektai ir kt. Paprastai organizacijos veiklos kokybei įvertinti nusibrėžiamos tam tikros dimensijos, sukuriama standartai ir jiems pasiekti įvardijami kriterijai. Kiekviena įstaiga gautus rezultatus interpretuoja iš savo taško – jų kokybės suvokimas gali būti labai skirtingas.

Paprastai kokybę pristatoma kaip neproblematiška ir nediskusinė sritis, jei nesistengiama jos apibrėžti. Tačiau kada iškeliamas tikslas – užtikrinti, kontroliuoti, (i)vertinti, įrodyti kokybę bei vadovauti jai, atsiranda būtinybė išsiaiškinti jos sampratą (Valiuškevičiūtė, 2008).

Kaip teigia Barnett (pagal Stephenson, 2004), švietimo organizacijose iš pramoninio sektoriaus paplito „naujas žodynas - ženklas, kad moderni visuomenė formuoja jau kitas žinių ir protavimo definicijas“. Tad jų kaita numato ir švietimo paslaugos kokybės sampratos transformaciją. E.G.Bogue ir K.B.Hall (2003, p.5) išskiria tokias švietimo kokybės sampratos prielaidas:

- Tik brangios švietimo įstaigos yra kokybiškos;
- Tik didelės ir visapusiškos švietimo įstaigos yra kokybiškos;
- Tik visuomenės pripažintos (turinčios gerą vardą) švietimo įstaigos yra kokybiškos;
- Tik valstybės pripažintos švietimo įstaigos yra kokybiškos;
- Tik kelios švietimo įstaigos gali būti kokybiškos;
- Tik „įspūdingus“ išteklius turinčios švietimo įstaigos gali būti kokybiškos.

Dažnai tėvams ugdymo įstaigos kokybė priklauso nuo jos kainos ir dydžio (didesnis yra geriau, brangesnis – puikiau), tuo švietimo įstaigos dažnai ir naudojasi, pakeldamos paslaugas kainą.

Kokybės vadyba yra tokia jos kategorija ir metodai, kuriuos pasirinkusi organizacija nuolat tobulėja, siekdama kuo veiksmingiau patenkinti vartotojų poreikius, gerindama paslaugas ir mažindama kaštus. Tai viena naujausių ir efektyviausių vadybos koncepcijų, kuri leidžia nuolat tobulinti organizavimo procesus (Stancikas, Bagdonienė, 2004).

Vienas iš XXI amžiaus bruožų yra įvairių gyvenimo sričių (socialinių paslaugų, technologijų) bei kokybės gerinimas. Nuolat keliami aukšti reikalavimai šiuolaikinio žmogaus (vaiko), privalančio orientuotis plačiame mokslo sričių kontekste, naujų veiklos rūšių ir būdų ugdymui(-si). Žmogaus (vaiko) ugdymo kokybė turi atitikti tuos kultūros kriterijus, kurie jau yra tapę realybe, todėl būtinybė įsisąmoninti ir išsaugoti šiuos pasiekimus kelia aukštesnius reikalavimus (Juodaitytė, 2000).

Šiandieninės ikimokyklinės įstaigos turi dvejopą paskirtį - talkinti šeimai ugdant ikimokyklinio amžiaus vaiką ir bendradarbiauti su šeima, ugdant vaiką darželyje (Litvinienė, 2001). Kuriant demokratinį ir humanistinį vaikų ugdymo modelį ikimokyklinėse ugdymo institucijose itin svarbia problema tampa ikimokyklinės įstaigos bendruomenės valdymas. Ikimokyklinės įstaigos bendruomenę sudaro vadovas (direktorė), pedagogai, tėvai, vaikai (ugdytiniai) ir pagalbinis personalas (kiti darželio darbuotojai). Jos valdymo strategiją lemia bendruomenės narių (vaikų, jų tėvų, pedagogų) interesai, poreikiai, tikslai, pedagoginio darbo specifika.

Vaikų darželio bendruomenė yra mikromodelis visuomenės, kurioje siekiama vaikų ugdymo kokybės. Tėvus ir pedagogus vienija vienas tikslas – vaiko gerovė. Vaikas kryptingai ugdomas tada, kai darniai sutaria su šeima ir vaikų darželis, kai vaikų ugdymas šeimoje ir darželyje vienas kitą papildo (Litvinienė, 2001). Šiai sąveikai stiprinti didelių potencinių galimybių turi savivaldos institucijos, per kurias dažniausiai ne tik pedagogai, bet ir tėvai įsitraukia į bendruomenės valdymą.

Tėvai ilgą laiką orientavosi į tradicinį šeimos ir ikimokyklinės įstaigos sąveikos modelį, todėl kvietimą dalyvauti vaikų ugdymo procese supranta kaip ikimokyklinio ugdymo pedagogams privalomas veiklos delegavimą tėvams ir atmeta bendradarbiavimo galimybę kokybės valdymo procesuose. Tėvų poreikiai, norai ir pageidavimai, kaip turi būti ugdomi vaikai, kinta tiek turiniu, tiek forma, nes keičiasi tėvų užimtumo rinka ir pats šeimos modelis.

Vaikų ugdymu pradeda domėtis abu tėvai, tuo papildydami šeimos reikalavimus ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo turiniui (Martišauskienė, 2008).

Šiuolaikinė ikimokyklinė įstaiga yra prie modernizacijos slenksčio, todėl efektyvus edukacinių, socialinių pokyčių valdymas yra susijęs su pedagoginių inovacijų sklaida, ugdymo institucijos tobulinimu. Siūlomos įvairios vaikų ugdymo kryptys: estetinė, sveikatinimo, etnokultūrinė, komunikacinė ir kt. Įstaigos tapo savarankiškesnės ir įgijo galimybę projektuoti individualias ugdymo(-si) programas, kuriose gali aktyviai dalyvauti ir tėvai. Tokiu būdu ikimokyklinės įstaigos siekia įtraukti tėvus į teikiamų paslaugų kokybės valdymą (Martišauskienė, 2008).

Siekiant sėkmingos vaikų socializacijos ir kokybiško ugdymo, būtina stiprinti sąveiką vaikas - šeima - ugdymo institucija. Šiai sąveikai stiprinti didelių potencialių galimybių turi savivaldos institucijos, per kurias dažniausiai ne tik pedagogai, bet ir tėvai įsitraukia į bendruomenės valdymą. R.Dobranskienės (2002) teigimu, tėvai tampa ikimokyklinės įstaigos bendruomenės dalyviais ir organizatoriais tada, kai gerai tam pasirengiama. Taigi tik sisteminga ikimokyklinės bendruomenės vadyba gali garantuoti tėvų dalyvavimo vaikų ugdymo procese efektyvumą.

Lietuvos mokslininkai (Gražienė, Rimkienė, 1993; Kalvaitis, 1995; Grabauskienė, 1998; Juodaitytė, 2000; Monkevičienė, 1999; Kontautienė, 2000; Litvinienė, 2001; Ušeckienė, 2000; Andriekienė, Ruzgienė, 2001; Dapkienė, 2002; ir kt.) pripažįsta didžiulį tėvų vaidmenį kuriant efektyvią ugdymo institucijų vadybos sistemą. Tėvai skatinami įsitraukti į vaikų darželio bendruomenės veiklą, nes būdami aktyvūs jos nariai jie ne tik prisideda prie vaikų darželio vadybos, bet ir patys įgyja veiklos planavimo, koordinavimo, organizavimo ir vertinimo kompetencijų.

Ikimokyklinės įstaigos praktikoje kokybės ir jos valdymo problemos įgyvendinamos gana sunkiai. Stebima tendencija: specialistai sprendžia šias problemas atskirai nuo bendrųjų kokybės ir ugdymo klausimų. Akivaizdus ir kitas dėsniumas: sudėtingus ikimokyklinio ugdymo kokybės aspektus galima tyrinėti ir spręsti tik taikant tarpdisciplininį pobūdį (pedagogikos, valdymo teorijos, sistemų teorijos), potencialą ir atsižvelgiant į socialinių paslaugų sferoje sukauptą patirtį (Neifachas, 2009).

Ikimokyklinio ugdymo kokybė, kaip sudėtinga kategorija, atskleidžiama savybės, sistemos, kiekybės, veiksmingumo, vertinimo, valdymo kategorijomis. Šiuo atveju galima teigti, kad kokybė yra:

- savybių visuma;
- hierarchizuota visuma;

- dinamiška ir kintanti sistema;
- atspindinti elementus, iš kurių susideda vienas ir kitas objektas, procesą, ryšį ir tarpusavio sąveiką;
- tai objekto ar proceso sąveika, lemianti objekto ar proceso specifiškumą, vieningumą, pastovumą;
- socialinių objektų ir procesų vertė žmogui ir visuomenei.

Lietuvos ugdymo kokybės monitoringo (2003) modelyje šis fenomenas analizuojamas keliais pjūviais:

- pagal valdymo lygmenis;
- pagal nepertraukiamo (permanentinio) ugdymo pakopas;
- pagal ugdymo įstaigų priklausomybę valstybiniam ir privačiam sektoriui;
- pagal ugdymo funkcionavimo ir raidos kokybę.

Lietuvoje ugdymo kokybę analizuojama dviem pagrindiniais aspektais:

1. Pagal išorinę socialinę kokybę (ugdymo sfera nagrinėjama kaip šaka, garantuojanti visuomenės intelektinių išteklių atstatymą). Vartojami ugdymo masiškumo, jo prieinamumo, valstybės dalyvavimo ugdymo ir gyventojų išsilavinimo procese rodikliai.
2. Pagal vidutinę ikimokyklinio ugdymo kokybę (institucinė kokybė). Vartojami ugdymo turinio, darbuotojų potencialo, materialinės-techninės bazės, vaikų sveikatos rodikliai.

Vidinio ikimokyklinio ugdymo proceso kokybės valdymo pedagoginė sistema, siekiant standartais reglamentuotų veiksmų kokybės, yra skirta organizaciniams, technologiniams, moksliniams, personalo valdymo ir kitiems ištekliams integruoti, visoms ikimokyklinėms įstaigoms, kaip pedagoginės sistemos, struktūroms paveikti. Į šias esmines ugdymo ir jo valdymo savybes reikia atsižvelgti visuose ikimokyklinės įstaigos kokybės sistemų projektavimo ir diegimo procesuose. Reikėtų apibrėžti šių sistemų elementų struktūrą bei ryšius tarp jų. Tai ir būtų ugdymo kokybės kvaliatyvinė sritis, kuri yra pajėgi spręsti metodologines problemas, inicijuoti kokybinio ugdymo idėją, puoselėti XXI a. Lietuvos švietimo viziją.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ IR TĖVŲ BENDRAVIMO IR BENDRADARBIAVIMO KOKYBĖS VALDYMO EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas bei imties charakteristikos

Teorinėje darbo dalyje atlikta mokslinės literatūros analizė leidžia teigti, kad Lietuvoje ikimokyklinio ugdymo įstaiga yra traktuojama kaip lygiavertė šeimos partnerė, akcentuojama šeimos ir ugdymo įstaigos sąveika, ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje perima geriausias šeimos tradicijas, tėvai vis labiau įtraukiami į ugdymo procesą, šeima ir ikimokyklinio ugdymo pedagogai derina interesus ir lūkesčius bei požiūrį į vaiko ugdymą.

Norėdami praktiškai patikrinti mokslinėje literatūroje išsakytus teiginius ir iširti ikimokyklinėje įstaigoje dirbančių pedagogų ir tėvų bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės valdymo ypatumus, atlikome empirinį tyrimą, kuris buvo vykdomas 2009-2010 m. Kauno miesto ikimokyklinėse įstaigose.

Tiriamųjų grupėms (pedagogėms ir tėvams) buvo paruošti klausimynai. Pasirinktas kiekybinio tyrimo metodas — anketinė apklausa. Anketinė apklausa buvo grindžiama anonimiškumo principu, kad tiriamieji galėtų sąžiningai ir objektyviai įvertinti pateiktus teiginius arba išsakyti savo nuomonę.

Klausimyną sudarė instrukcija, atskiri diagnostiniai blokai, apimantys demografinę informaciją apie tiriamuosius ir klausimai, apjungiantys bendradarbiavimo poreikio, bendravimo stiliaus, kokybės siekimo būdų ir priemonių bei kokybės valdymo dalis.

Klausimyno instrukcijoje tiriamieji buvo supažindinami su tyrimo tikslu, nurodoma tyrimą atliekanti institucija. Anketose daugumoje pateikiami uždaro tipo klausimai – teiginiai su pasirenkamu atsakymo variantu. K. Kardelis (2002) teigia, jog uždaro tipo klausimų pranašumas tas, kad, esant alternatyvoms, lengviau pasirinkti; be to, tyrėjui nereikia klasifikuoti atsakymų, o tai padeda išvengti subjektyvumo; lengviau kokybiškai apdoroti duomenis, lyginti ir gretinti; didesnis indikatorius patikimumas. Uždaro tipo klausimų ribotumas kompensuojamas galimybe respondentams išsakyti savo nuomonę, todėl anketoje buvo pateikta ir keletas atvirų klausimų.

Tyrimo metu iškilo šie sunkumai. Parengtos anketos buvo išdalintos ikimokyklinių įstaigų pedagogams ir tų pačių įstaigų ikimokyklinio bei priešmokyklinio amžiaus ugdytinių tėvams. Tėvų užimtumas ir laiko stoka galėjo įtakoti tai, kad didelė dalis anketų (23) nebuvo gražintos.

Siekiant parengti pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo poreikį ir bendravimo stilių, atspindintį klausimų bloką, bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės siekimo būdus ir priemones bei bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės valdymą atspindinčius klausimų blokus buvo remtasi teorinės darbo dalies samprotavimais ir empiriniais tyrimais.

Tiriamieji, išreikšdami savo požiūrį į bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės gerinimo komponentus kiekvieną teiginį vertino balais, pasirinkdami vieną iš penkių galimų atsakymo variantų: nuo 1 balo — *visiškai nesutinku*, iki 5 balų — *visiškai sutinku*. Lyginamų grupių imtys parenkamos atsižvelgiant į statistinio tyrimo taisykles: asociacinės analizės χ^2 procedūrų metu laikytasi šio metodo taikymo tvarkos — 70 proc. lentelės tikėtinų dažnių buvo ne mažiau kaip 5. Požiūrių skirtumai laikyti statistiškai patikimais, esant ne didesnei kaip 5 proc. paklaidai ($p < 0,05$).

Tyrimo imties charakteristikos

Tiriant ikimokyklinio ugdymo pedagogių ir tėvų bendravimo ir bendradarbiavimo kokybę buvo sukonstruotos dvi nepriklausomos imtys, kurios tapo pagrindu suskirstant tyrimo dalyvius į dvi grupes.

Pirmąją grupę sudarė 47 ikimokyklinio ugdymo pedagogės iš įvairių Kauno miesto ikimokyklinių ugdymo įstaigų. Antrąją grupę sudarė 77 šias ikimokyklines įstaigas lankančių vaikų tėvai: 53 vyrai ir 24 moterys.

Tyrimo metu išsiaiškintas pedagogių amžius, jų pedagoginis stažas, įgytas išsilavinimas bei kvalifikacinė kategorija ir įstaigos, kurioje dirba tipas. Tėvai nurodė savo amžių ir išsilavinimą, gyvenamąją ir darbo vietą bei turimų vaikų skaičių. Visi šie išvardinti kintamieji atspindi tiriamųjų demografines charakteristikas ir priklauso demografiniam tyrimo blokui.

Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal amžių ir išsilavinimą pateikiamas 1 lentelėje.

1 lentelė

Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal amžių ir išsilavinimą (N=124)

Tyrimo dalyviai	Amžius	Išsilavinimas					Iš viso
		Aukštasis	Aukštasis nepedagoginis	Spec. vidurinis	Vidurinis	Kita	
Pedagogai	20-45 metai	19	4	4	0	2	30

	46-70 metai	10	1	6	0	0	17
Tėvai	20-45 metai	27	8	3	9	0	47
	46-70 metai	15	7	5	3	0	30

Iš tyrimo dalyvavusių pirmos grupės respondentų, didžiąją dalį sudaro 20 – 45 metų amžiaus pedagogės, iš jų - dauguma (19) yra įgijusios aukštąjį universitetinį išsilavinimą, 4 pedagogės - aukštąjį nepedagoginį, tiek pat pedagogių - spec.vidurinį išsilavinimą ir 3 nenurodė išsilavinimo. Kita grupė pedagogių - 46 – 70 metų amžiaus, iš jų - 10 nurodė įgijusios aukštąjį išsilavinimą, aukštąjį nepedagoginį išsilavinimą yra įgijusi 1 pedagogė ir 6 pedagogės - įgijusios spec. vidurinį išsilavinimą.

Pedagogių amžius ir įgytas išsilavinimas leidžia teigti, jog ikimokyklinėse įstaigose dauguma dirbančių pedagogių yra jauno ir vidutinio amžiaus bei reikiamo išsilavinimo.

Tėvų išsilavinimas yra svarbus veiksnys auklėjant savo vaikus ir bendraujant su kitais žmonėmis. Iš atlikto tyrimo matyti, kad dauguma ikimokyklinio amžiaus ugdytinių tėvų yra 20 – 45 metų amžiaus. Jų išsilavinimas labai įvairus, tačiau daugiausia apklaustųjų – 27 turi aukštąjį išsilavinimą, 9 tėvai nurodo turintys tik vidurinį išsilavinimą, 8 tėvai įgiję aukštąjį nepedagoginį išsilavinimą ir 3 – spec. vidurinį. Kita grupė ikimokyklinio amžiaus ugdytinių tėvų yra vyresnio amžiaus 46 – 70 metų, 15 tėvų teigė turintys aukštąjį išsilavinimą, 7- aukštąjį nepedagoginį, 5 tėvai įgyją spec. vidurinį išsilavinimą ir 3 vidurinį išsilavinimą (žr. 1 lentelę).

Apklaustos rezultatai rodo, kad tėvai yra įvairaus išsilavinimo ir gali turėti įvairiapusių kompetencijų, kurios yra svarbios ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus ir bendradarbiaujant su pedagogais.

Pedagogių darbo stažas dažnai koreliuoja su turimomis kvalifikacinėmis kategorijomis. Praktika rodo, jog kuo didesnis darbo stažas, tuo aukštesnė kvalifikacinė kategorija. Šiuo klausimu ir buvo siekiama išsiaiškinti tyrimo dalyvavusių ikimokyklinio ugdymo pedagogių darbo stažą ir įgytas kvalifikacines kategorijas.

Pedagogių pasiskirstymas pagal darbo stažą ir įgytas kvalifikacines kategorijas (N=47)

Stažas	Kategorija					Iš viso*
	Auklėtoja	Vyr. auklėtoja	Metodininkė	Ekspertė	Kita	
Iki 5 metų	5	1	0	0	1	7
6-10 metai	5	6	0	0	1	12
11-15 metai	1	4	3	0	0	8
16-20 metai	1	1	1	0	0	3
daugiau kaip 20 metų	1	8	5	0	0	14

- Pastaba: 2 tyrimo dalyvės nenurodė darbo stažo.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad dauguma (14) ikimokyklinio ugdymo pedagogių sukaupę didelę darbo patirtį: tai daugiau kaip 20 metų ikimokyklinėse įstaigose dirbančios pedagogės, iš kurių 8 pedagogės yra įgijusios vyres. auklėtojos kvalifikacinę kategoriją, 5 pedagogės turi auklėtojo – metodininko kvalifikacinę kategoriją ir 1 - turinti auklėtojos kvalifikaciją.

16 – 20 metų dirbančios pedagoginį darbą nurodė 3 pedagogės, iš jų 1 yra įgijusi auklėtojo – metodininko kvalifikacinę kategoriją, 1 pedagogė turi vyres. auklėtojos ir 1 auklėtojos kvalifikaciją.

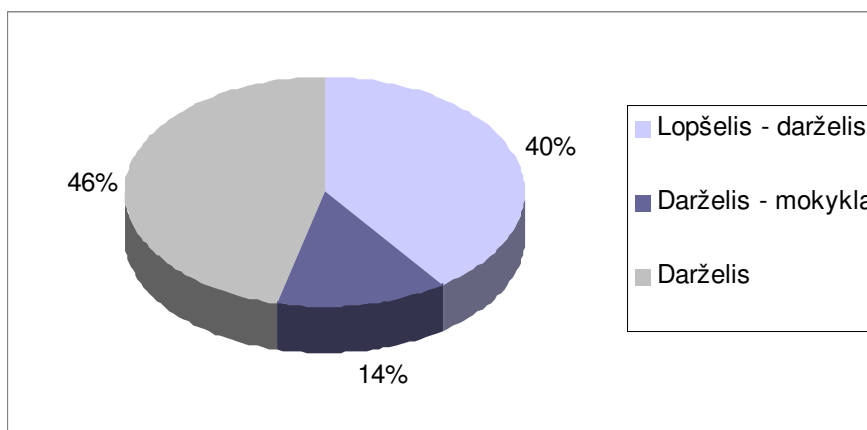
11 – 15 metų pedagoginį darbo stažą turinčios pedagogės pagal įgytą profesinę kvalifikaciją yra pasiskirsčiusios taip: 4 įgijusios vyres. auklėtojos kvalifikacinę kategoriją, 3 pedagogės auklėtojos – metodininkės ir 1 auklėtojos kvalifikaciją.

12 pedagogių dirbančios pedagoginį darbą 6 – 10 metų, nurodė, jog 6 jų turi vyres. auklėtojos kvalifikacinę kategoriją, 5- auklėtojos kvalifikaciją ir 1 pedagogė nenurodė kategorijos.

Iki 5 metų pedagoginį darbo stažą nurodė turinčios 7 pedagogės, iš jų - 5 auklėtojos, 1- įgijusi vyres. auklėtojos kvalifikacinę kategoriją, 1 pedagogė nenurodė kategorijos. Iš pateiktų atsakymų matome, kad pedagogų ekspertų nebuvo (žr. 2 lentelė).

Įstaigos tipas, kuriose dirba pedagogės, galėtų įtakoti tėvų ir pedagogių tarpusavio santykius bei jų bendradarbiavimo kokybę, todėl pedagogai, dirbantys ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, buvo prašomi nurodyti ugdymo įstaigos tipą. Pagal pateiktus atsakymus matome, kad didžioji dauguma (46 proc.) pedagogių, dalyvavusių apklausoje dirba darželiuose, (40 proc.) lopšeliuose – darželiuose ir (14 proc.) darželiuose – mokyklose (žr. 1 paveikslą).

1 pav. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų tipai, kuriose dirba pedagogės (N=47)

Tėvų gyvenamoji ir darbo vieta pateikiama 3 lentelėje. Ši informacija pedagogams gali būtų reikšminga todėl, kad šiuo metu daug tėvų vyksta į užsienio šalis uždarbiauti ar kitais tikslais, o vaikus palieka kitų žmonių globai, pvz., seneliams, giminaičiams, o kartais ir visai be globos. Tėvų apsisprendimą vykti svetur lemia Lietuvoje vykstantys socialiniai, ekonominiai procesai (nedarbas, žemas darbo užmokestis ir kt.). Žinodami tėvų ketinimus pedagogai gali geriau pažinti šeimą, aplinką, kurioje jų ugdytinis auga. Žinodami tėvų socialinį statusą gali lanksčiau planuoti įvairią veiklą tiek su tėvais, tiek su ugdytiniais ir tėvais kartu.

3 lentelė

Tėvų pasiskirstymas pagal darbo ir gyvenamąją vietą

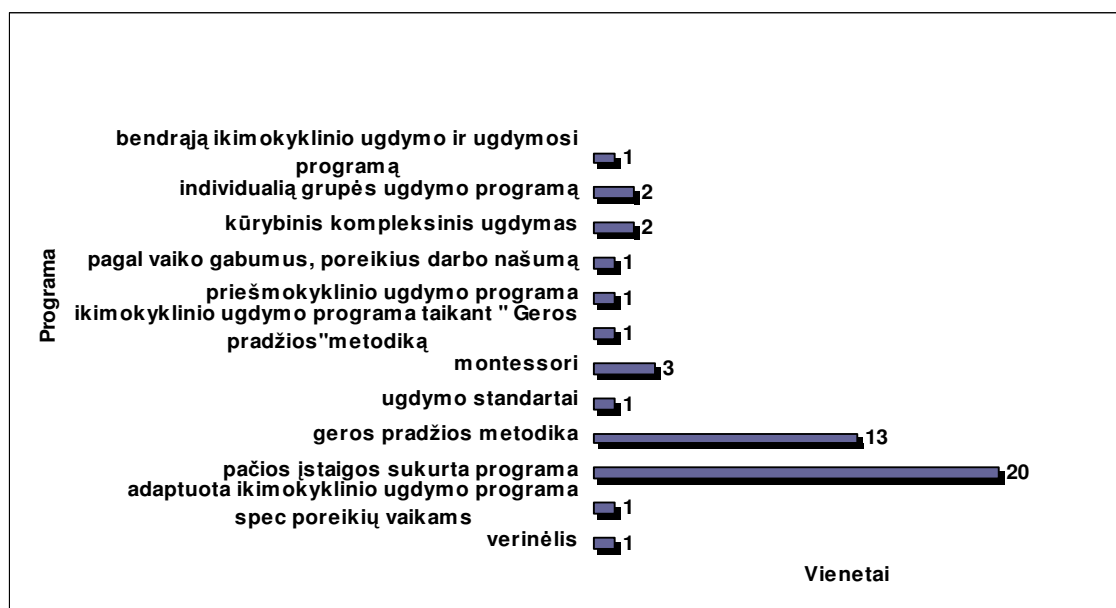
Darbo vieta	Tėvai	Gyvenamoji vieta		
		Miestas	Miesto tipo gyvenvietė	Kaimas
Lietuvoje	Motina	20	1	0
	Tėvas	46	1	1
Ir Lietuvoje ir	Motina	1	0	0

užsienyje	Tėvas	0	0	1
Laikinai nedirbu	Motina	0	0	0
	Tėvas	3	2	0
	Globėja(s)	0	1	0
Iš viso		70	5	2

Iš 3 lentelės matyti, kad beveik visi tėvai gyvena ir dirba Lietuvoje, tik 2 tėvai migruoja tarp Lietuvos ir užsienio ir tik 1 vaikas gyvena su globėja. Vadinasi, mūsų tiriamieji patys augina ir rūpinasi savo vaikais, kurie yra įvairaus amžiaus: 8 vaikai yra dviejų - trejų metų amžiaus, 51 ugdytinis - trejų – šešerių metų amžiaus ir 20 ugdytinių - priešmokyklinio amžiaus.

Remiantis Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymu (2003) ir kitų šalių patirtimi, kiekvienai ikimokyklinio ugdymo įstaigai suteikiama teisė rengti savo įstaigos programą, atsižvelgus į pedagogikos ir psichologijos mokslų reikalavimus, vaiko amžiaus tarpsnių ypatumus, ugdymosi poreikius bei tėvų pageidavimus.

Pedagogės atsakydamos į klausimą „Į kokią ugdymo programą orientuojatės planuodamos ugdymo procesą“, išvardijo įvairias programas, tačiau jos nelabai skyrė sąvokas „programa“, „sistema“ ir „metodika“. Tai leidžia daryti prielaidą, kad pedagogėms stinga profesinių kompetencijų vartojant ir identifikuojant sąvokas (žr. 2 paveikslą).

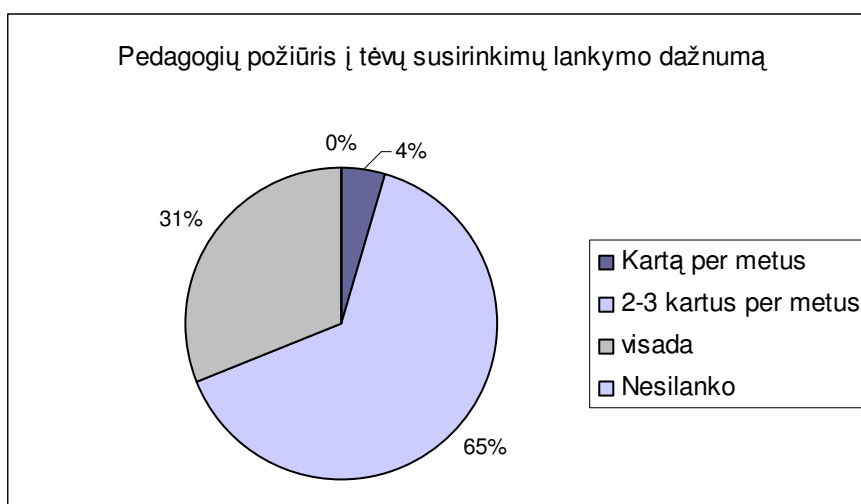

2 pav. Ugdymo programa, į kurią orientuojasi pedagogės planuodamos ugdymo procesą (N=47)

Iš pateikto 2 paveikslo matome, kad didžioji dalis pedagogių (20) dirba pagal pačios įstaigos sukurtas ir adaptuotas ugdymo programas. Nemažai pedagogių (13) dirba pagal „Geros pradžios“ metodiką, Montessori ugdymo sistemą (3), Vėrinėlio programą (1).

2.2. Ikimokyklinio ugdymo pedagogų požiūrių apie bendravimo ir bendradarbiavimo su tėvais kokybės analizė

K. A. Hansen, R. K. Kaufmann, S. Saifer (1997) pabrėžia kad, ikimokyklinis amžius yra labai palankus pedagogų ir tėvų bendravimui ir bendradarbiavimui, nes būtent šiuo amžiaus periodu galima betarpiškai kiekvieną dieną bendrauti su vaikų tėvais, keistis pastebėjimais ir informacija. Siekdami kokybiškesnio bendravimo ir bendradarbiavimo su tėvais ir konstruktyviai spręsti ugdymo klausimus, daugelis pedagogų taiko įvairias bendradarbiavimo formas, iš kurių, kaip labiausiai svarbią išskirdami tėvų susirinkimus (žr. 3 paveikslą).

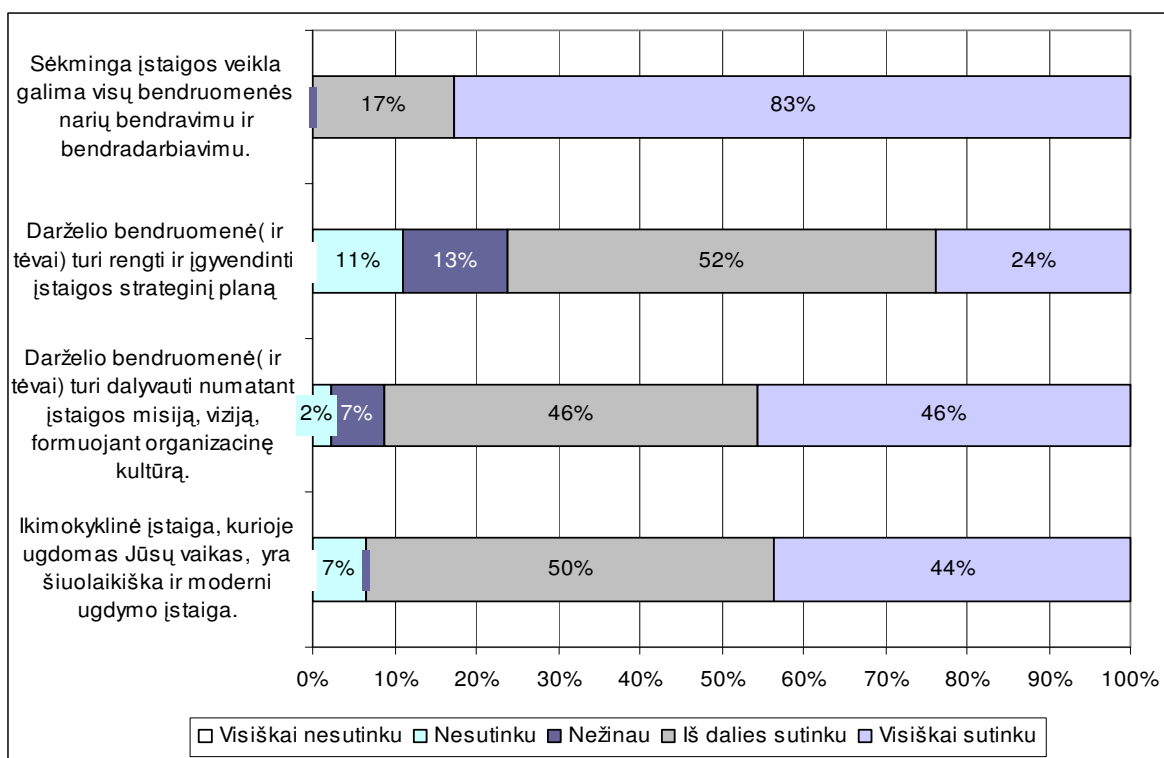

3 pav. **Pedagogių požiūris į tėvų susirinkimų lankymo dažnumą (N=47)**

Iš 3 paveikslo matyti, jog pedagogės mano, kad daugumai ugdytinių tėvelių (96 proc.) bendravimas ir bendradarbiavimas yra svarbus, o 4 proc. bendravimas ir bendradarbiavimas svarbus iš dalies. Jų požiūriu, trečdalis ugdytinių tėvelių (31 proc.) nuolat lankosi ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje organizuojamuose susirinkimuose. Dvigubai daugiau (65 proc.) tėvelių šiuose susirinkimuose lankosi 2-3 kartus per metus, o 4 proc. — kartą per metus. Pedagogai teigia, kad nėra tokių tėvų, kurie nesilankytų darželio susirinkimuose.

Tėvų lankymasis ikimokyklinėje įstaigoje – tai vienas rodiklių, iš kurio dažnai sprendžiama, kiek tėvams rūpi vaiko ugdymo(si) rezultatai. Dažnas lankymasis suteikia tėvams daugiau galimybių dalyvauti ugdymo procese, spręsti iškilančias problemas ir išvengti jų. Tie

tėvai, kurie retai lankosi ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, praranda ryšį ne tik su pedagogu, kuris ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus yra būtinas, bet ir su įstaigos veikla, kuri irgi skatina bendradarbiavimo ryšius ir lemia jų kokybę.

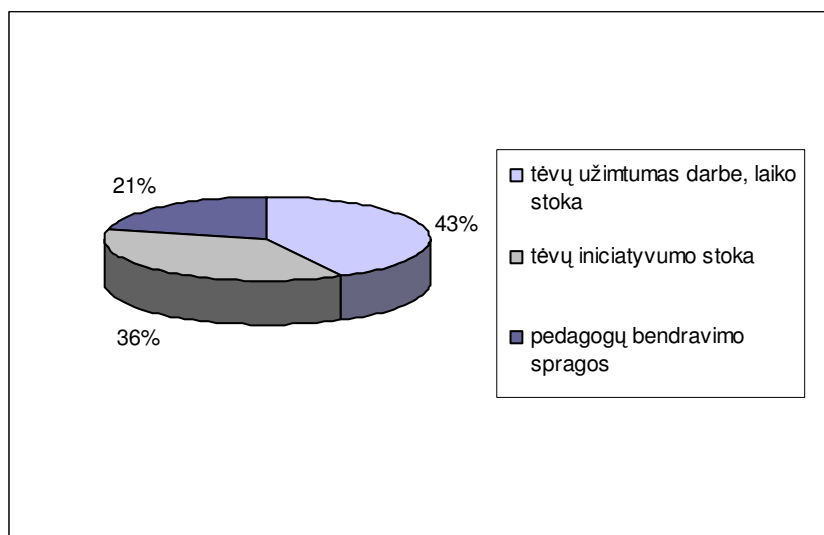
4 pav. Veiksniai, apsprendžiantys tėvų ir ikimokyklinės įstaigos bendradarbiavimo kokybę (N=47)

Iš 4 paveikslo matyti, kad pedagogės visiškai sutinka (83 proc.), kad sėkminga įstaigos veikla galima visų bendruomenės narių bendravimu ir bendradarbiavimu, su šiuo teiginiu iš dalies sutinka (17 proc.) pedagogių. Darželio bendruomenė (ir tėvai) turi rengti ir įgyvendinti įstaigos strateginį planą, su šiuo teiginiu visiškai sutinka (24 proc.) pedagogių, iš dalies sutinka (52 proc.) pedagogių, nežino (13 proc.) ir nesutinka (11proc.) pedagogių. (46proc.) visiškai sutinka ir iš dalies sutinka tos pedagogės, kurios mano, kad darželio bendruomenė (ir tėvai) turi dalyvauti numatant įstaigos misiją, viziją, formuojant organizacinę kultūrą. Šis teiginys neaiškus (7 proc.) ir su juo nesutinka (2 proc.). Beveik pusės pedagogių (44 proc.) požiūriu ikimokyklinė įstaiga, kurioje jos dirba yra šiuolaikiška ir moderni ugdymo įstaiga. Panaši dalis pedagogių (50 proc.) iš dalies sutinka su šiuo teiginiu, tačiau (7 proc.) apklaustųjų nesutinka su šiuo teiginiu.

Vienas iš bendravimo ir bendradarbiavimo kokybę apsprendžiančių veiksnių yra bendravimo stilius su ugdytinių tėvais. Iš pateiktų anketoje bendravimo stilių: *bendravimas kaip lygus su lygiu; vyrauja dialogas; draugiškas, domisi kiekvienu žmogumi; siekia įgyti autoritetą, patikti, įsiteikti; parodo, kad užima aukštesnį statusą; bendravimas tik dalykiškas, stengiasi išlaikyti distanciją; neskiria dėmesio santykiams su žmonėmis, tik perteikia informaciją,*

tiriamosios galėjo rinktis kelis bendravimo stilius ir buvo pasirinkti tik šie bendravimo stiliai: *dialogas, kai bendraujama kaip lygus su lygiu, draugiškas bendravimo stilius, kai parodoma, kad domimasi kiekvienu žmogumi ir dalykiškas stilius*. Procentine išraiška nuomonės pasiskirstė taip: pusė (49 proc.) tiriamųjų teigia, kad teikia pirmenybę dialogui, kai bendraujama su tėvais kaip lygus su lygiu. Beveik pusė tiriamųjų (41 proc.) teikia pirmenybę draugiškam bendravimo stiliui, kai parodoma, kad domimasi kiekvienu žmogumi. Kas dešimta tiriamoji pedagogė (10 proc.) stengiasi bendrauti tik dalykiškai, išlaikyti distanciją.

Tiriant pedagogių nuomonę į pateiktą atvirą klausimą, kas jų nuomone trukdo kokybiškam tėvų ir pedagogų bendravimui ir bendradarbiavimui, išryškėjo trys atsakymų grupės. Viena atsakymų grupė apėmė tas pedagogių nuomones, kurios teigė, jog trukdo tėvų užimtumas darbe ir laiko stoka. Antra grupė jungė atsakymus, kurie išvelgė tėvų iniciatyvumo stoką ir mažiausia grupė nurodė pedagogų bendravimo spragas (žr. 5 paveikslą).

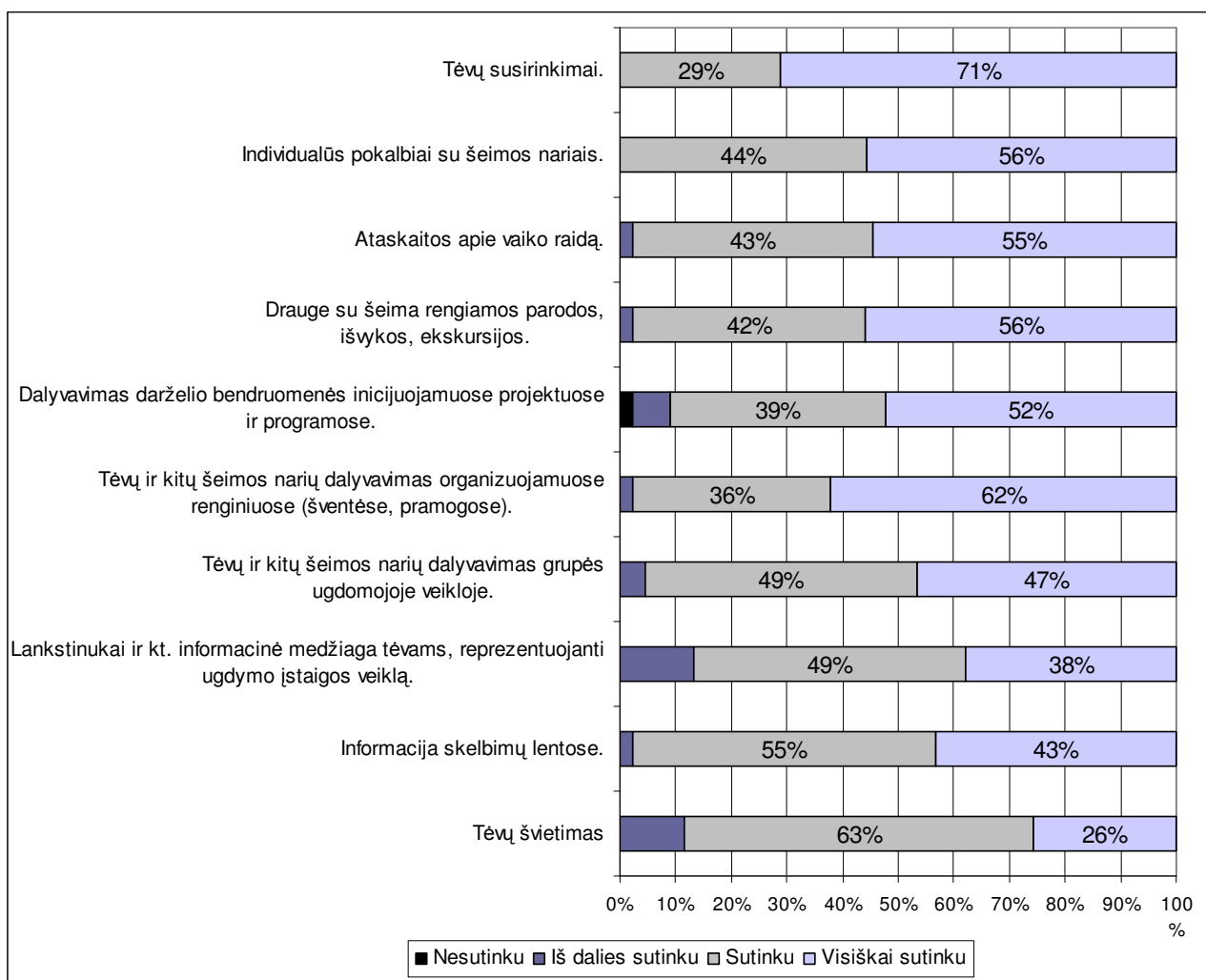

5 pav. **Kokybiško bendravimo ir bendradarbiavimo trukdžiai (N=47)**

Apibendrinant nuomonių pasiskirstymą, galima daryti prielaidą, kad pedagogių nuomone, tėvų užimtumas ir laiko stoka **neigiamai veikia** bendravimo ir bendradarbiavimo kokybę.

Keturi penktadaliai (84,4 proc.) tirtų ikimokyklinio ugdymo pedagogų požiūriu tėvų dalyvavimas ikimokyklinės ugdymo įstaigos veikloje įtakoja bendradarbiavimo kokybę. Likusieji (15,6 proc.) mano, kad tai svarbu iš dalies.

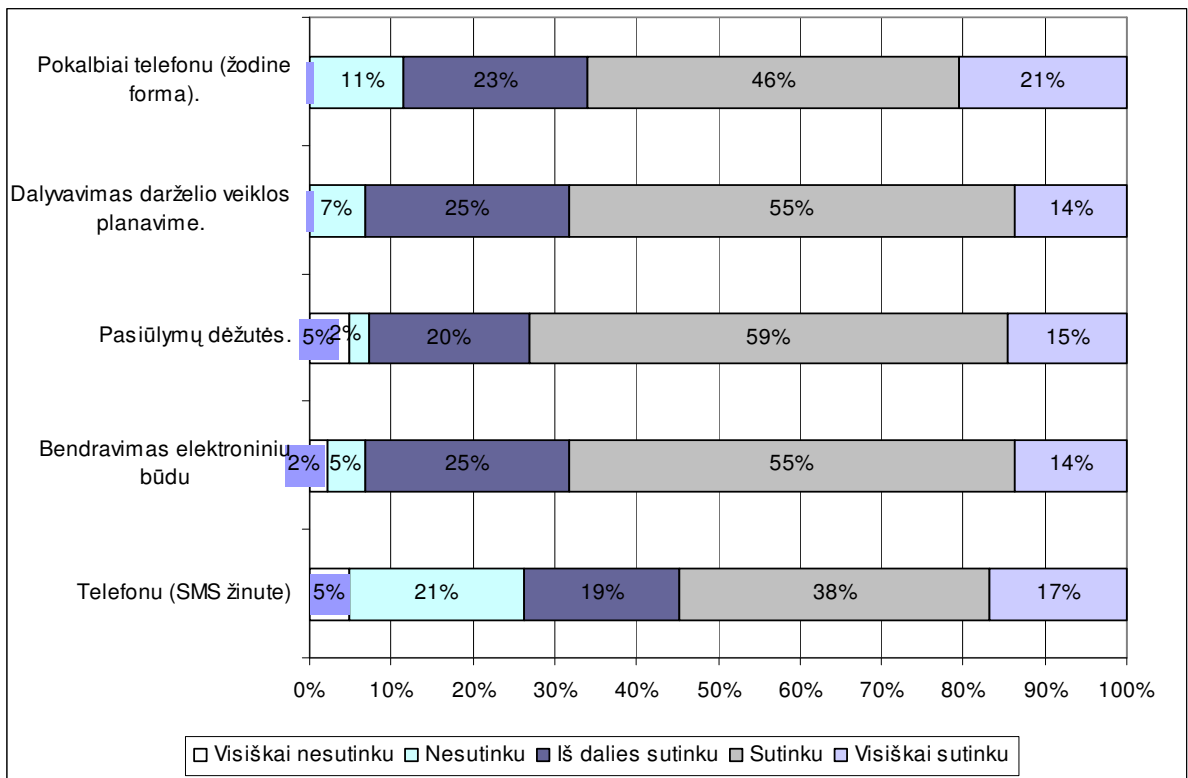
Apžvelgiant, kas turi įtakos pedagogo ir tėvų bendravimui, tampa svarbūs pedagogo pasirinkti bendradarbiavimo būdai ir priemonės. Ikimokyklinio ugdymo pedagogės svarbos tvarka suskirstė būdus ir priemones ir jie pavaizduoti 6 paveiksle.

6 pav. Bendravimo būdai ir priemonės, kuriems teikia pirmenybę ikimokyklinio ugdymo pedagogės (N=47)

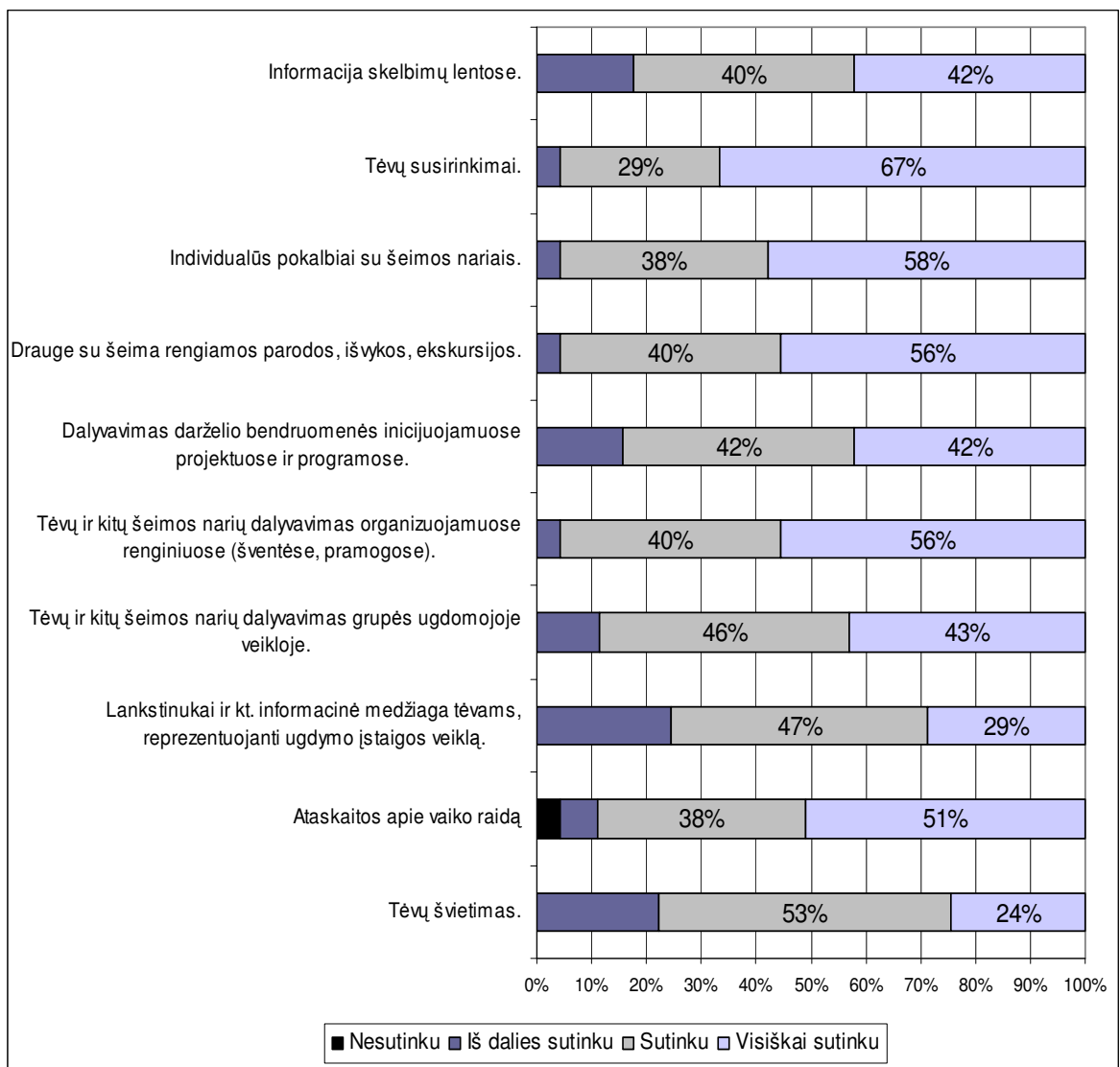
Vienus iš svarbiausių bendravimo būdų pedagogės nurodė: *tėvų susirinkimus; individualius pokalbius su šeimos nariais; ataskaitas apie vaiko raidą; drauge su šeima rengiamas parodas, išvykas, ekskursijas; dalyvavimą darželio inicijuojamuose projektuose ir programose; tėvų ir kitų šeimos narių dalyvavimą organizuojamuose renginiuose (šventėse, pramogose); tėvų ir kitų šeimos narių dalyvavimą grupės ugdomojoje veikloje; lankstinukus ir kt. informacinę medžiagą tėvams, reprezentuojančią ugdymo įstaigos veiklą; informaciją skelbimų lentoje ir tėvų švietimą.*

Mažiau svarbiais pedagogės laiko šiuos būdus ir priemones, kurios svarbos tvarka vaizduojamos 7 paveiksle: *pokalbiai telefonu; dalyvavimas ikimokyklinės įstaigos veiklos planavime; pasiūlymų dėžutės; bendravimas elektroniniu būdu.* Mažiausias prioritetas teikiamas *telefoninėms SMS žinutėms.*

7 pav. Bendravimo būdai ir priemonės, kuriems teikiama mažesnė pirmenybė (N=47)

Tiriant ikimokyklinio ugdymo pedagogių požiūrį, kurios bendravimo ir bendradarbiavimo formos yra efektyvios, nustatyta, kad ikimokyklinio ugdymo pedagogai efektyviausiomis formomis laiko 8 paveiksle svarbos tvarka pavaizduotus būdus: *tėvų susirinkimai; individualūs pokalbiai su šeimos nariais; drauge su šeima rengiamos parodos, išvykos, ekskursijos; dalyvavimas darželio bendruomenės inicijuojamuose projektuose ir programose; tėvų ir kitų šeimos narių dalyvavimas organizuojamuose renginiuose (šventėse, pramogose); tėvų ir kitų šeimos narių dalyvavimą grupės ugdomojoje veikloje; lankstinukai ir kt. informacinė medžiaga tėvams, reprezentuojanti ugdymo įstaigos veiklą; ataskaitos apie vaiko raidą; informacija skelbimų lentose ir tėvų švietimas.*

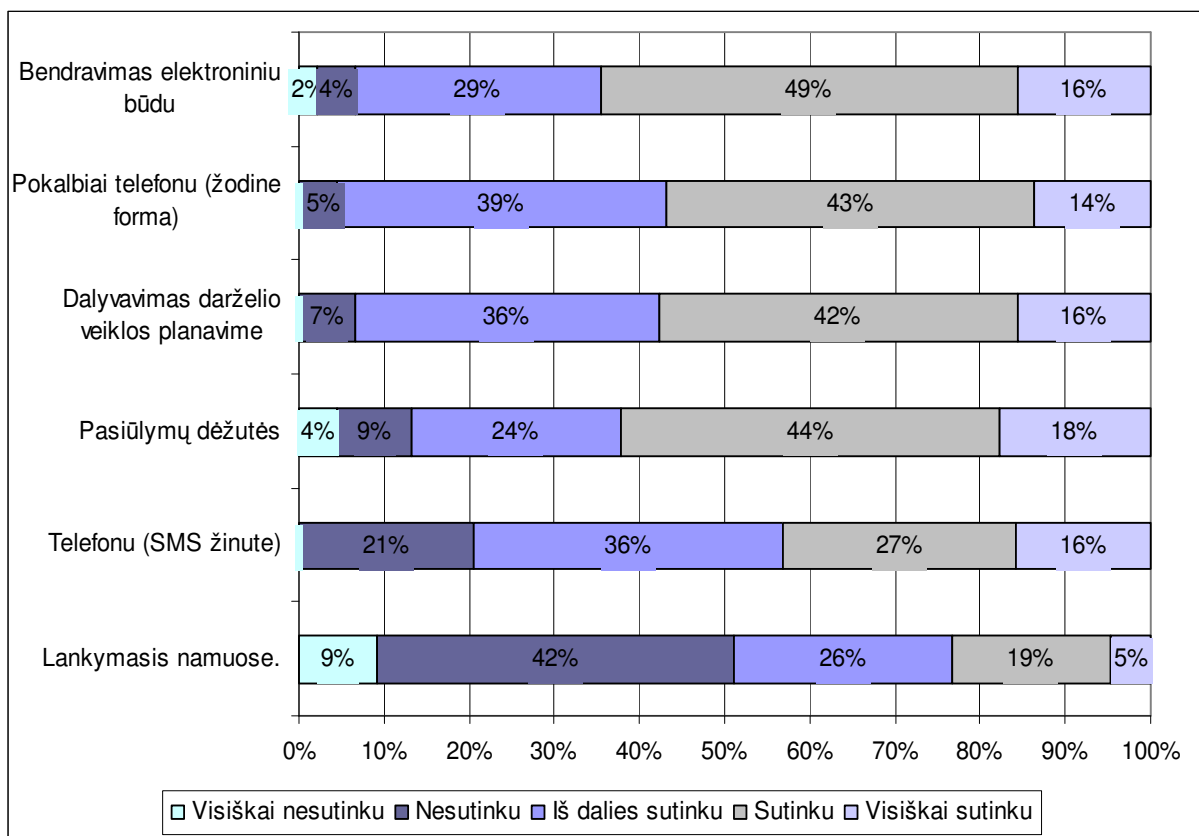

8 pav. Bendravimo būdai ir priemonės, kuriuos ikimokyklinio ugdymo pedagogės laiko efektyviais (N =47)

Iš pateikto paveikslo matome, kad visiškai sutinka (67 proc.) ir efektyviu bendravimo ir bendradarbiavimo būdu ir priemone pedagogai laiko *tėvų susirinkimus, individualius pokalbius ir t. t.* Mažiau efektyviu būdu ir priemone laikomas tėvų švietimas. Ši pedagogų nuostata šiek tiek gali stebinti, nes pedagoginis švietimas, t.y. tas veiklos baras, kai pedagogai gali labai padėti tėvams, nes neturėdami pedagoginių įgūdžių, tėvai kartais nesugeba pilnai išnaudoti šeimos auklėjamojo potencialo, kuris padėtų vaikui pilnavertiškai vystytis kaip asmenybei, piliečiui, kolektyvo nariui ir pan.

Taip pat pedagogai mažiau efektyviais laiko 9 paveiksle svarbos tvarka pavaizduotus būdus: *bendravimas elektroniniu būdu; pokalbiai telefonu (žodine forma); dalyvavimas darželio veiklos planavime; pasiūlymų dėžutės; telefonu (SMS žinute).*

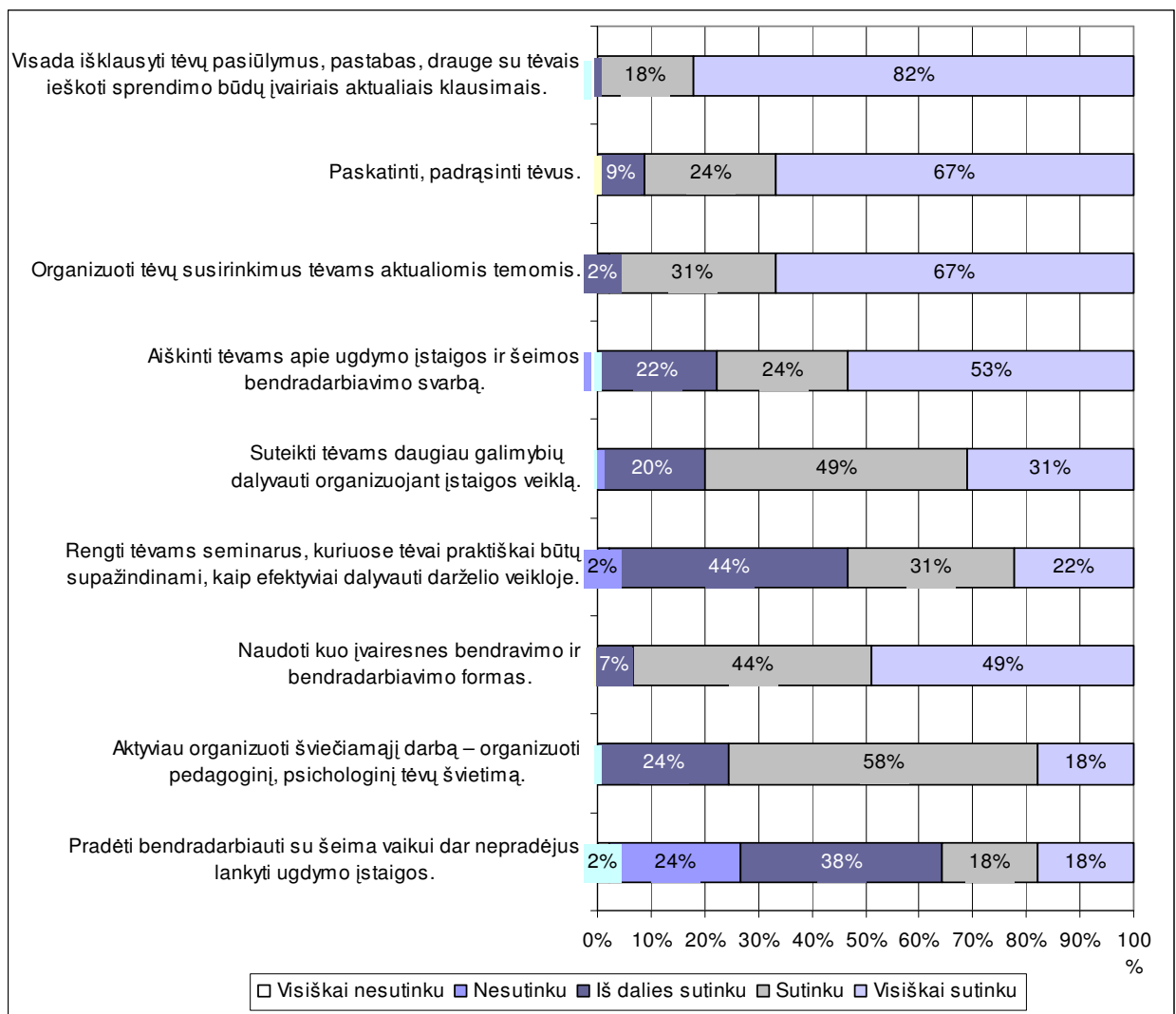

9 pav. Bendravimo būdai ir priemonės, kuriuos ikimokyklinio ugdymo pedagogės laiko mažiau efektyviais (N=47)

Iš pateikto paveikslo matome, kad mažiausiai efektyvi bendravimo ir bendradarbiavimo priemonė yra pasiūlymų dėžutės, su tuo visiškai sutinka (18 proc.) pedagogų, bendravimas elektroniniu būdu laikomas mažiau efektyviu, su tuo sutinka (49 proc.) pedagogų. Tačiau, kad lankymasis namuose laikomas mažai efektyviu, su tuo nesutinka (42 proc.) pedagogų. Galime daryti prielaidą, kad pedagogai bendraudami su tėvais mažai naudoja naujausias technologijas, jiems labiau priimtinas „gyvas“ bendravimas su tėvais.

Nagrinėjant ikimokyklinio ugdymo pedagogų nuostatas į tai, kas padėtų pagerinti šeimos ir ikimokyklinės įstaigos bendravimo ir bendradarbiavimo kokybę, nustatyta, kad viena dažniausiai pasirenkamų priemonių yra išsiklausymas į tėvų pasiūlymus ir pastabas, bendra problemų sprendimo paieška, tėvų paskatinimas ir padaršinimas. Pastebėta, kad ikimokyklinio ugdymo pedagogės rezervuotai vertina bendradarbiavimą su šeima vaikui dar nepradėjus lankyti ugdymo įstaigos (žr. 10 paveikslą).

10 pav. **Ikimokyklinio ugdymo pedagogų požiūris į bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės gerinimo būdus (N=47)**

Iš 10 paveikslo matome, kad siekdami bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės gerinimo pedagogai taiko įvairius būdus. Pedagogai visiškai sutinka (82 proc.), kad būtina visada išklausti tėvų pasiūlymus, pastabas, drauge su tėvais ieškoti sprendimo būdų įvairiais aktualiais klausimais. Pedagogai sutinka (58 proc.), kad aktyviau organizuoti šviečiamąjį darbą - organizuoti pedagoginį, psichologinį tėvų švietimą yra taip pat svarbus bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės gerinimo būdas. Didelė dalis (44 proc.) pedagogų abejoja, kad rengti tėvams seminarus, kuriuose tėvai praktiškai būtų supažindinami, kaip efektyviai dalyvauti darželio veikloje, yra kokybės gerinimo būdas ir 24 proc. pedagogų nesutinka, kad pradėti bendrauti su šeima vaikui nepradėjus lankyti ugdymo įstaigos, yra tinkamas bendravimo ir bendradarbiavimo gerinimo būdas.

Pateikus atvirą klausimą ikimokyklinio ugdymo pedagogams, kokių pasiūlymų esate gavę iš tėvų, siekiant bendradarbiavimo kokybės, pedagogės pateikė šiuos iš tėvų gautus pasiūlymus (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Tėvų pateikti pasiūlymai dėl kokybiškesnio bendravimo ir bendradarbiavimo pedagogams (N=47)

Eil. Nr.	Pasiūlymai	Pasiūlymų skaičius
1.	Šventiniai renginiai	9
2.	Projektinė veikla	9
3.	Išvykos, ekskursijos	4
4.	Bendra grupės veikla	4
5.	Tėvų švietimas	4
6.	Informacinių technologijų panaudojimas	2
7.	Apvalaus stalo diskusijos	1

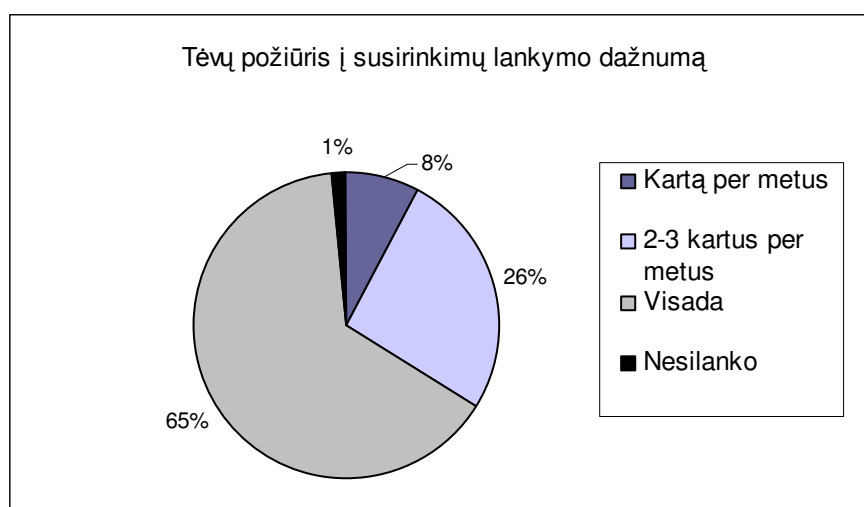
Didžiąją dalį tėvų pasiūlymų pedagogams, užtikrinant bendravimo ir bendradarbiavimo kokybę, sudaro: tėvų noras, kad jie būtų dažniau pedagogų kviečiami dalyvauti šventiniuose renginiuose, projektinėje veikloje, išvykose ir ekskursijose, bendroje grupės veikloje bei tėvai siūlo organizuoti pedagoginį švietimą aktualiomis temomis.

Apibendrinant ikimokyklinio ugdymo pedagogų apklausos rezultatus, manytume, kad ši apklausa patiems pedagogams buvo reikšminga todėl, kad pateikti klausimyno klausimai leido atidžiau pažvelgti ir įvertinti bendravimo ir bendradarbiavimo su tėvais procesą, įsivertinti savo pastangas ir numatyti tėvų lūkesčius.

2.3. Tėvų požiūrių apie bendravimo ir bendradarbiavimo su ikimokyklinio ugdymo pedagogais kokybės analizė

Aptariant tėvų nuomones, atskirais klausimyno blokais, matome, kad keturių penktadalių tėvų (85 proc.) požiūriu, tėvų dalyvavimas ikimokyklinės įstaigos veikloje įtakoja bendradarbiavimo kokybę. Likusieji 15 proc. tėvų šiam teiginiui pritaria iš dalies. Dauguma tirtų tėvų, net 93 proc. teigia, kad jiems svarbus bendravimas su pedagogais.

Aptariant vieną iš populiariausių bendradarbiavimo formų - tėvų susirinkimus, kurią pedagogai išskyrė, kaip labiausiai svarbią ir priimtina tėvams ir pedagogams, sužinojome ir tėvų nuomonę apie šią formą (žr. 11 paveikslą).

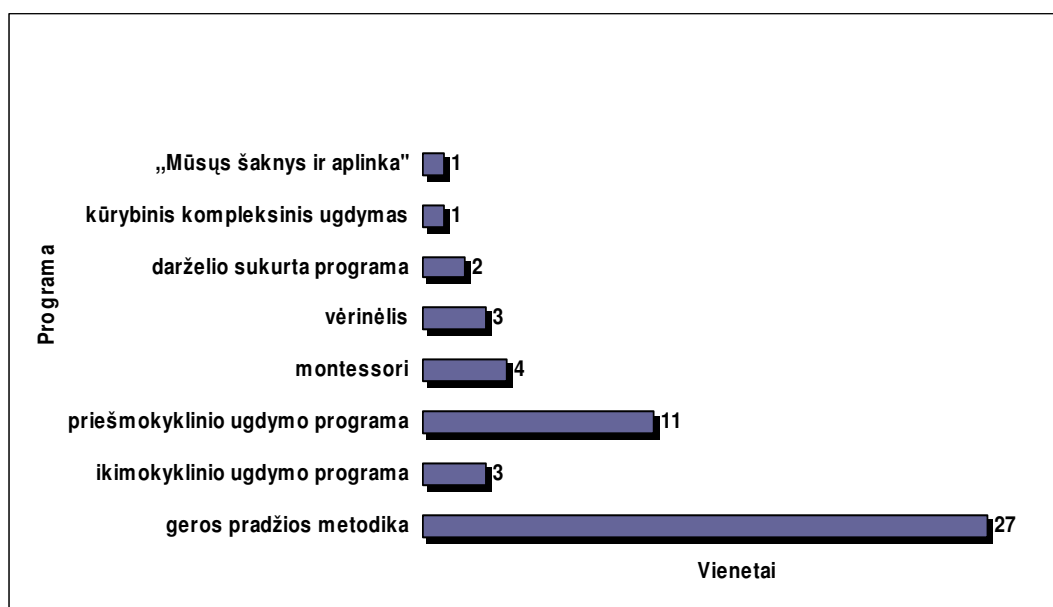
11 pav. Tėvų susirinkimų lankymo dažnumas (N=77)

Tyrimas rodo, kad du trečdaliai ugdytinių tėvelių (65 proc.) teigia, kad nuolat lankosi ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje organizuojamuose susirinkimuose, ketvirtadalis — šiuose susirinkimuose lankosi 2-3 kartus per metus, 8 proc. — kartą per metus, pavienių šeimų tėvai — nesilanko visai. Vis dėlto tėvų susirinkimai – yra viena populiariausių bendravimo formų tarp tėvų ir pedagogų.

Nagrinėjant bendravimo stilius pastebėta, kad tėvų nuomonė neprieštarauja ikimokyklinio ugdymo pedagogų teiginiams apie bendravimo stilius. Tėvai žymi tokius pat bendravimo stilius, kaip ir ikimokyklinio ugdymo pedagogai: *bendrauja kaip lygus su lygiu; vyrauja dialogas; domisi kiekvienu žmogumi; siekia įgyti autoritetą, patikti, įsiteikti; parodo, kad užima aukštesnį statusą; bendravimas tik dalykiškas, stengiasi išlaikyti distanciją; neskiria dėmesio santykiams su žmonėmis, tik perteikia informaciją.* Procentinė tėvų nuomonių išraiška irgi panaši kaip ir

pedagogų vertinimuose: pusė apklaustų tėvų (55,2 proc.) teigia, kad su savo vaiko grupės pedagogu bendrauja kaip lygus su lygiu, vyrauja dialogas. Trečdalis tiriamųjų (35 proc.) bendrauja draugiškai, parodant, kad domimasi kiekvienu žmogumi. Dešimtadalis tėvų (8 proc.) stengiasi bendrauti tik dalykiškai, išlaikyti distanciją, o (2,6 proc.) tėvų bendravimą apibrėžia kaip pastangas įsiteikti ar patikti. Pastarasis teiginys yra tik tėvų vertinime, nė vienas pedagogas nenurodė tokio bendravimo motyvo.

Iš pateikto 12 paveikslo matome, kad didžioji (27) dalis ikimokyklinio ugdymo ugdytinių tėvų yra pasirinkę pagal „Geros pradžios“ metodiką dirbančias ikimokyklines įstaigas. Kitos dalies (11) tėvų priešmokyklinio amžiaus vaikai, ugdomi pagal priešmokyklinio ugdymo programą. Mažesnę dalis tėvų pasirinkę įstaigas dirbančias pagal Montessori ugdymo sistemą (4), Vėrinėlio programą (3 proc.), ikimokyklinio ugdymo programą (3). 25 tėvai, dalyvavę apklausoje nenurodė ikimokyklinės įstaigos ugdymo programos.

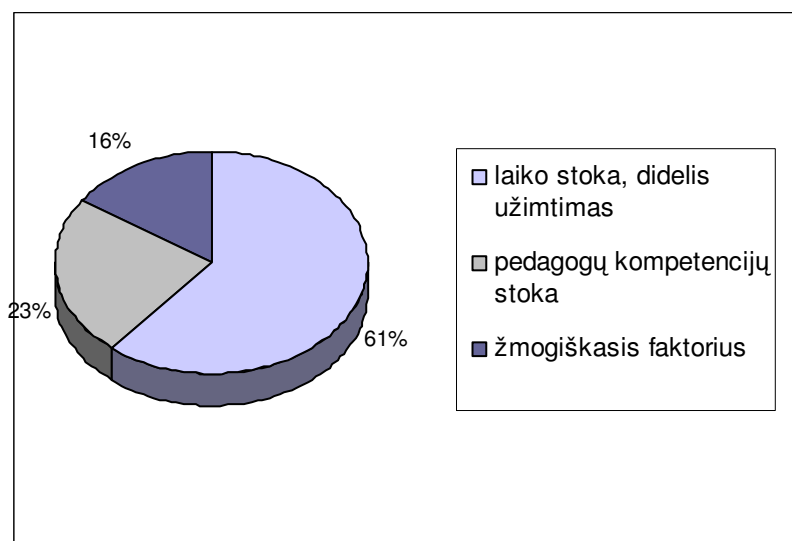
12 pav. Tėvų nuomonių pasiskirstymas pagal ugdymo programas (N=77)

Tai, kad trečdalis tėvų, kurių vaikai lanko ikimokyklines įstaigas, nežino, pagal kokią programą yra ugdomas jų vaikas, rodo tėvų menką domėjimąsi vaiko ugdymo(si) galimybėmis.

Siekiant išsiaiškinti tėvų nuomonę apie bendravimo sunkumus buvo pateiktas atviras klausimas, kas, jų nuomone, trukdo kokybiškam pedagogų ir tėvų bendravimui ir bendradarbiavimui.

Analizuojant pateiktus atsakymus išryškėjo trys atsakymų grupės. Didžioji dalis tėvų nurodė, kad yra laiko stoka ir didelis užimtumas, mažesnę atsakymų grupę yra pedagogų

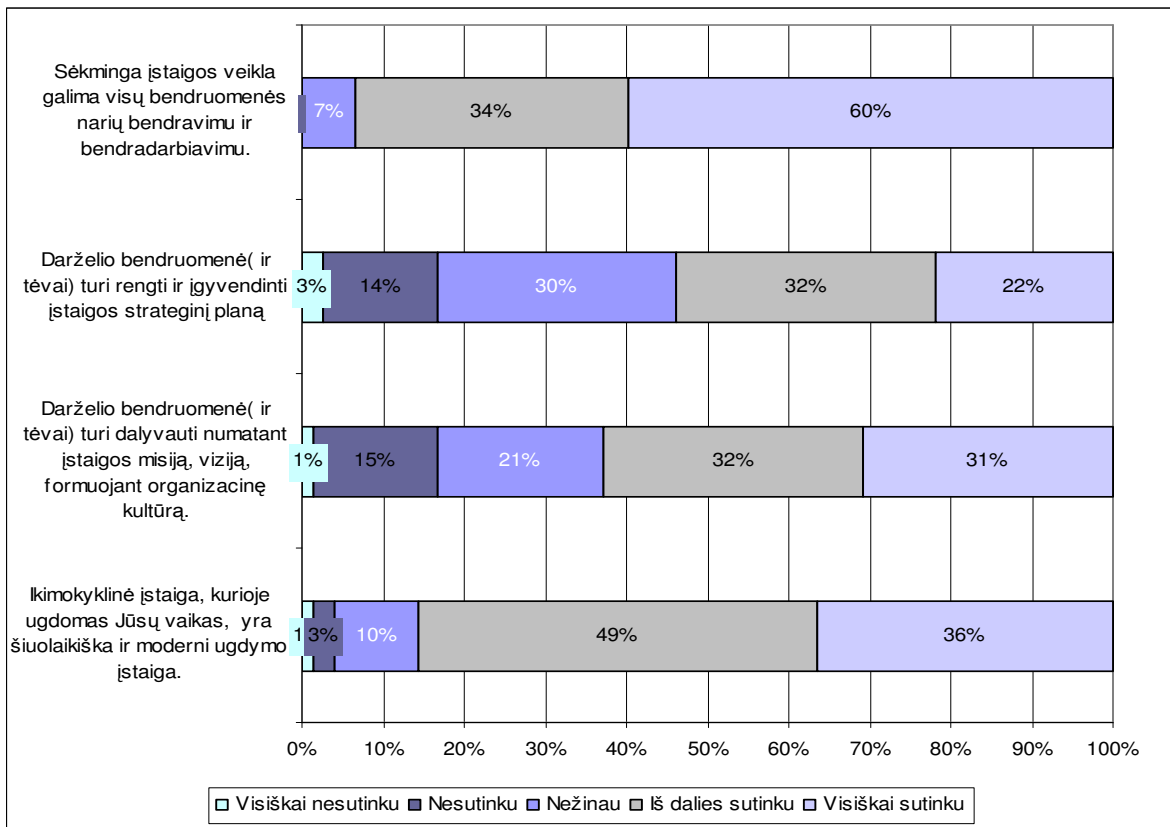
kompetencijų stoka, mažiausią atsakymų grupę sudaro atsakymai, kuriuos nulėmė žmogiškasis faktorius (žr.13 paveikslą).

13 pav. **Kokybiško bendravimo ir bendradarbiavimo trukdžiai (N=77)**

Apibendrinat tėvų atsakymų grupes galime teigti, kad tėvų nuomone, labiausiai bendravimo kokybei kenkia pedagogų užimtumas ir laiko stoka. Tokios pat nuomonės laikėsi ir pedagogai, teigdami, kad pedagogų užimtumas ir laiko stoka **neigiamai veikia** bendravimo ir bendradarbiavimo kokybę (žr. 5 paveikslą).

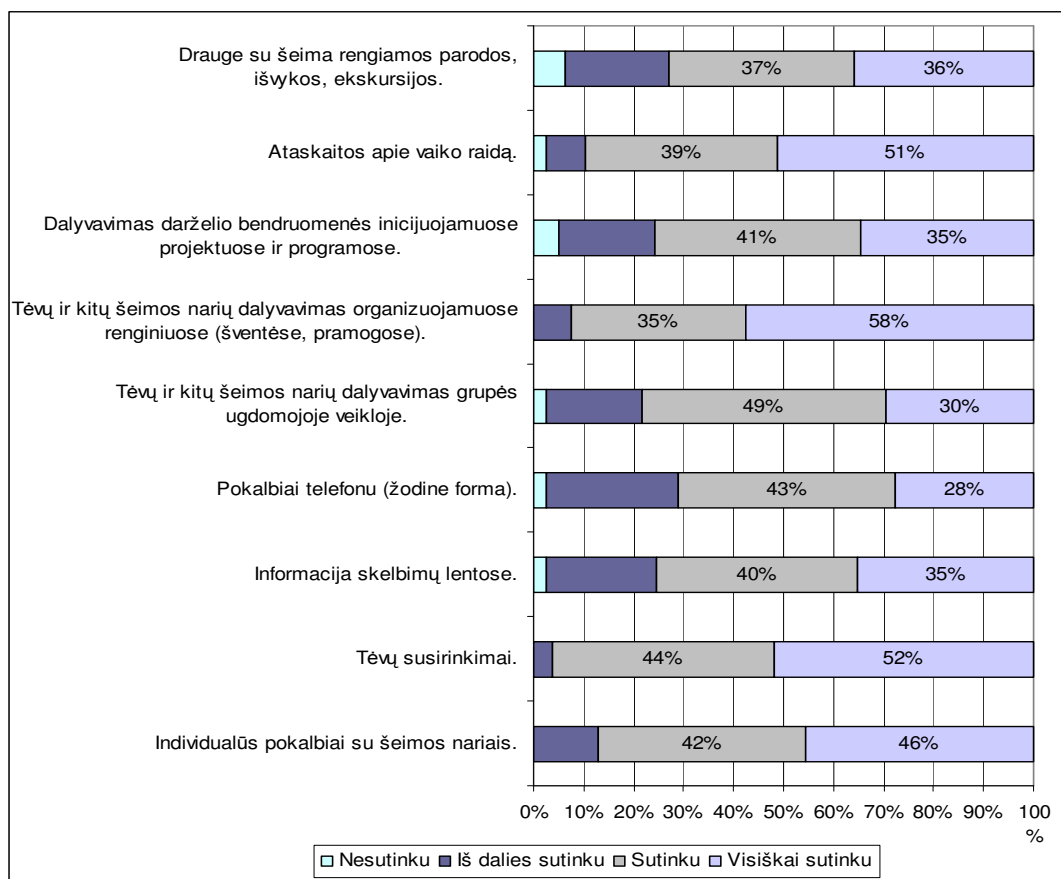
Tėvų požiūriu, veiksnys, kuris yra reikšmingiausias tėvų ir darželio bendradarbiavimo kokybei — tai visų bendruomenės narių bendravimas ir bendradarbiavimas. Visi tėvų požiūriai apie bendradarbiavimo kokybę svarbos tvarka pateikiami 14 paveiksle: *sėkminga įstaigos veikla galima visų bendruomenės narių bendravimu ir bendradarbiavimu; darželio bendruomenė ir tėvai turi rengti ir įgyvendinti įstaigos strateginį planą; darželio bendruomenė ir tėvai turi dalyvauti numatant įstaigos misiją, viziją, formuojant organizacinę kultūrą; ikimokyklinė įstaiga, kurioje ugdomas Jūsų vaikas, yra šiuolaikiška ir moderni ugdymo įstaiga.*

14 pav. Tėvų požiūrių į bendradarbiavimo kokybę sklaida (N=77)

Tėvų požiūriu, labai svarbu, kad ikimokyklinė įstaiga, kurioje ugdomas vaikas, būtų šiuolaikiška ir moderni. Tėvams mažiau reikšmingas tėvų dalyvavimas formuojant ugdymo įstaigos misiją, viziją ir organizacinę kultūrą. Mažiausiai reikšmingu veiksniu tėvai įvardija tėvų dalyvavimą rengiant ir įgyvendinant ugdymo įstaigos strateginį planą. Vadinasi, ugdymo(si) sąlygos ir ugdymo(si) aplinka yra vienas iš pagrindinių veiksnių, labiausiai dominančių tėvus.

Tėvai vertino būdus ir priemones, kurios yra svarbios jų ir pedagogų bendravimo kokybei (žr.15 paveikslą).

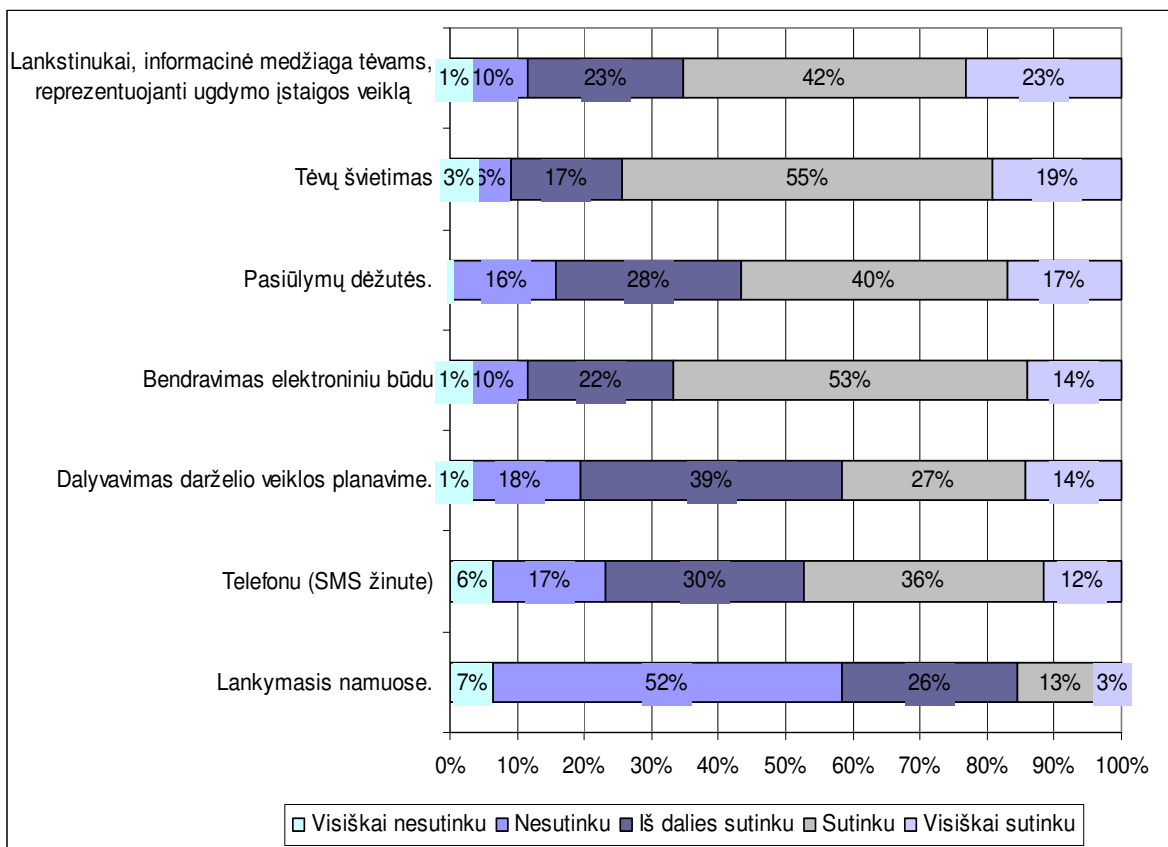

15 pav. **Bendravimo būdai ir priemonės, kuriems teikia pirmenybę tėvai (N=77)**

Tėvų nuomone, svarbiausi bendravimo su pedagogais būdai ir priemonės galėtų būti: *drauge su šeima rengiamos parodos, išvykos ekskursijos; ataskaitos apie vaiko raidą; dalyvavimas darželio bendruomenės inicijuojamuose projektuose ir programose; tėvų ir kitų šeimos narių dalyvavimas organizuojamuose renginiuose (šventėse, programose); tėvų ir kitų šeimos narių dalyvavimas grupės ugdomojoje veikloje; pokalbiai telefonu(žodine forma); informacija skelbimų lentose; tėvų susirinkimai; individualūs pokalbiai su šeimos nariais.*

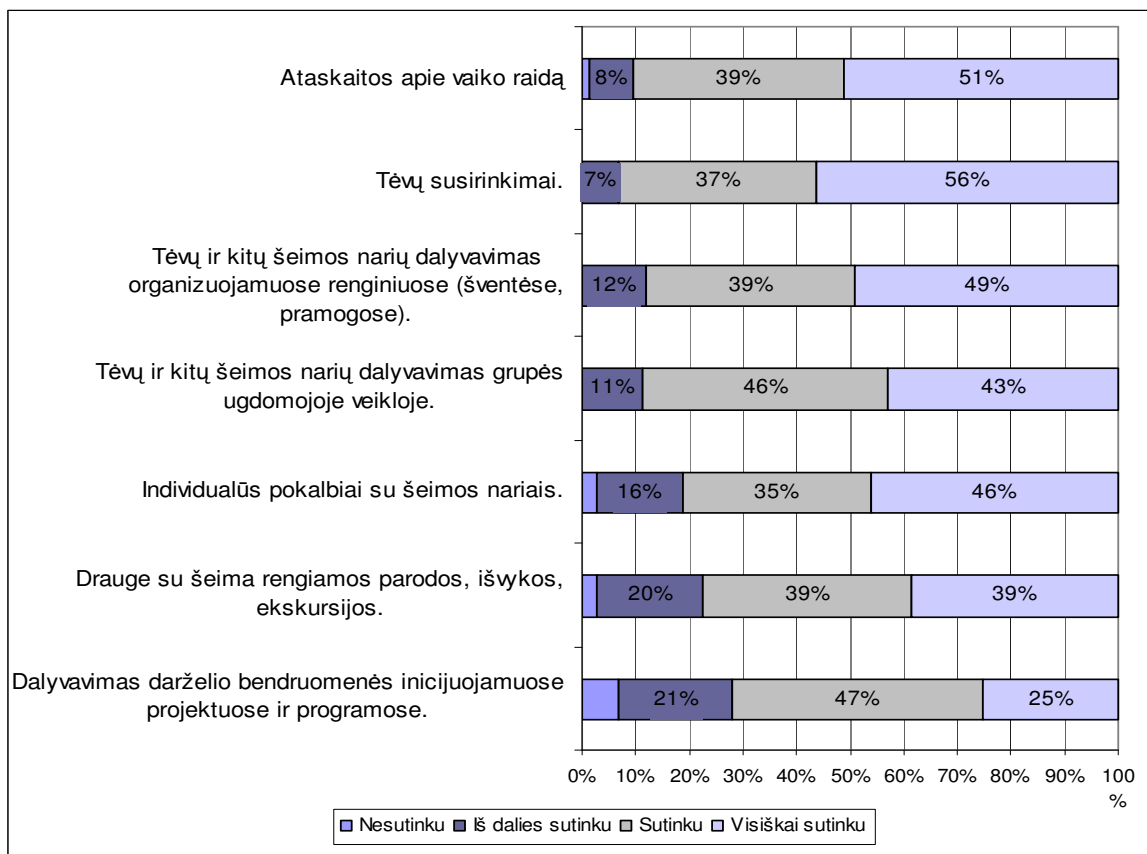
Mažiau svarbūs būdai ir priemonės vaizduojami 16 paveiksle: *lankstinukai; informacinė medžiaga tėvams, reprezentuojanti ugdymo įstaigos veiklą; tėvų švietimas; pasiūlymų dėžės; bendravimas elektroniniu būdu; dalyvavimas darželio veiklos planavime; bendravimas telefonu (SMS žinute); lankymasis namuose.* Tėvai neigiamai vertina bendravimo formą, kai lankomasi namuose, o pedagogai, atvirkščiai, šį bendravimo būdą vertina pozityviai (žr. 16 paveikslą).

16 pav. Bendravimo būdai ir priemonės, kuriems tėvai teikia mažesnę pirmenybę (N=77)

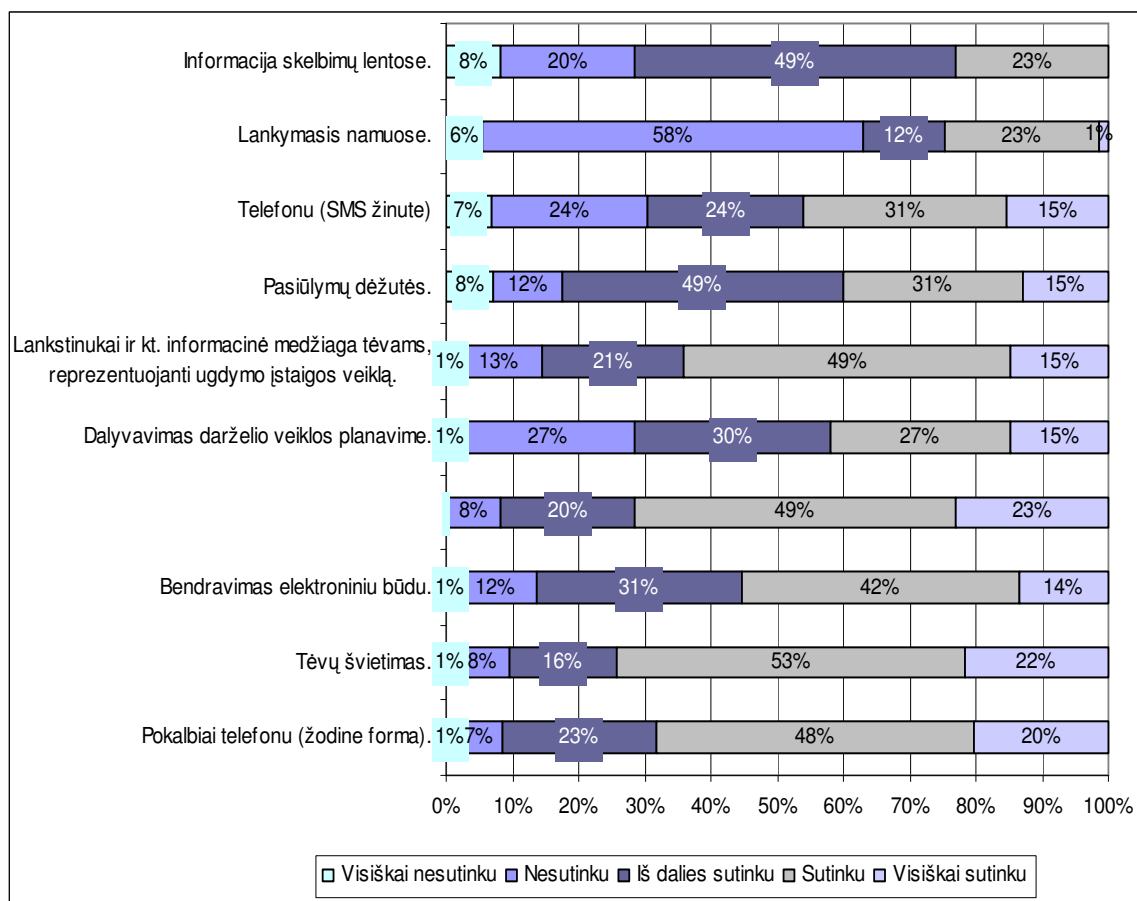
Tiriant tėvų požiūrį, kurios bendravimo ir bendradarbiavimo formos su tėvais yra efektyviausios, nustatyta, kad ugdytinių tėvai efektyviausiais laiko 17 paveiksle svarbos tvarka vaizduojamus būdus.

17 pav. **Bendravimo būdai ir priemonės, kuriuos tėvai laiko efektyviausiais (N=77)**

Pačiu efektyviausiu būdu tėvai įvardija ataskaitas apie vaiko raidą, tėvų susirinkimus ir šeimos narių dalyvavimą organizuojamuose renginiuose (šventėse, pramogose). Kiek mažesnis prioritetas teikiamas tėvų ir kitų šeimos narių dalyvavimui grupės ugdomojoje veikloje, individualiems pokalbiams su šeimos nariais, drauge su šeimomis rengiamoms parodoms, išvykoms ekskursijoms, dalyvavimui darželio bendruomenės inicijuojamuose projektuose ir programose.

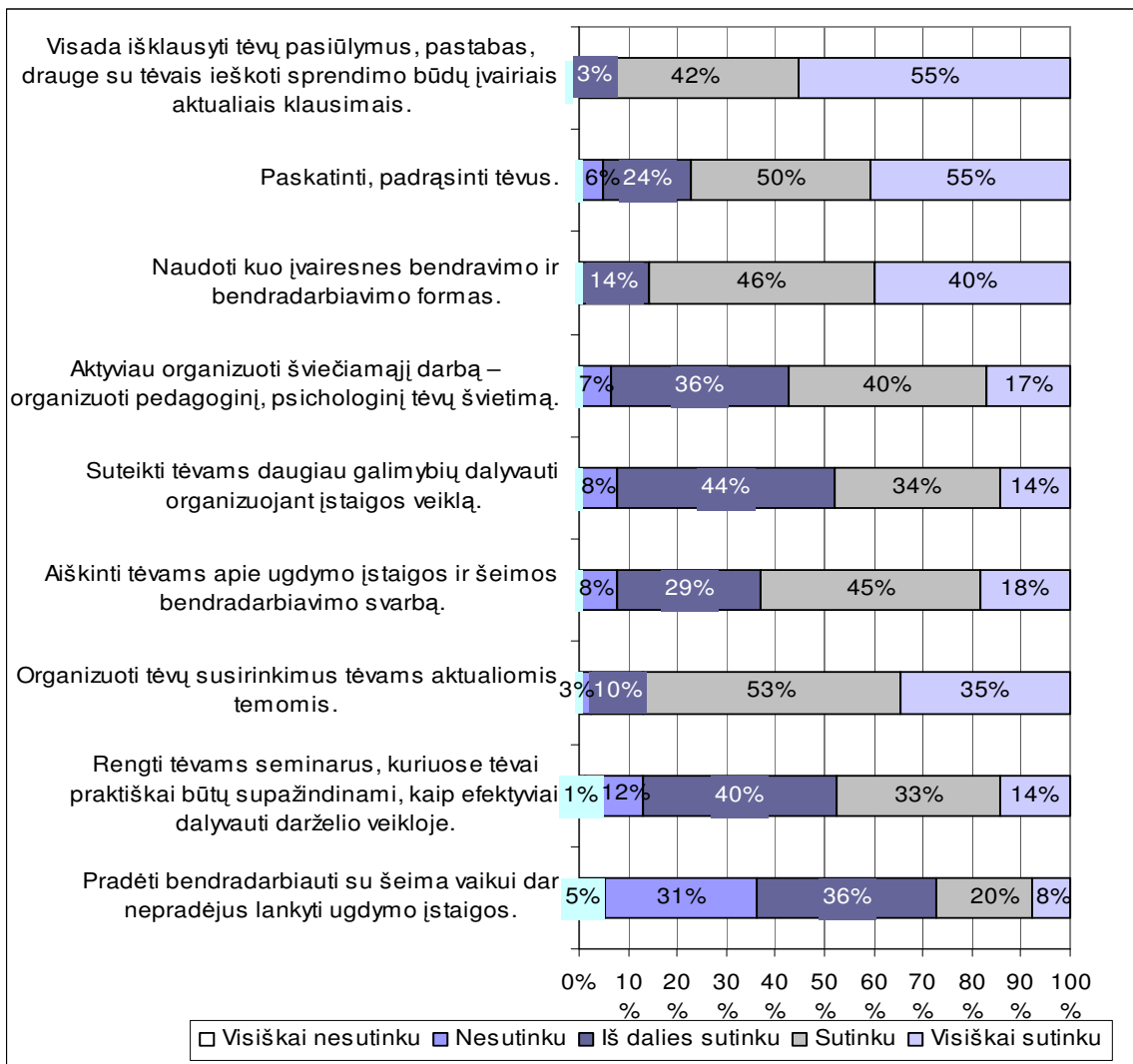
Mažiau efektyviais tėvai laiko šiuos būdus: *informacija skelbimų lentose; lankymasis namuose; bendravimas telefonu (SMS žinute); pasiūlymų dėžutės; lankstinukai ir kt. informacinė medžiaga tėvams, reprezentuojanti ugdymo įstaigos veiklą; dalyvavimas darželio veiklos planavime; bendravimas elektroniniu būdu; tėvų švietimas; pokalbiai telefonu (žodine forma)* (žr. 18 paveikslą).

18 pav. **Bendravimo būdai ir priemonės, kuriuos tėvai laiko neefektyviausiais (N=77)**

Pačiu neefektyviausiu būdu bendraujant su pedagogais, tėvai įvardija informaciją skelbimų lentose, lankymąsi namuose, informaciją telefono žinutėmis ir pasiūlymų dėžes. Daugelis šių būdų riboja gyvą kontaktą su pedagogu.

Nagrinėjant ikimokyklinio ugdymo tėvų požiūrius į tai, kas padėtų pagerinti šeimos ir ikimokyklinės įstaigos bendravimo ir bendradarbiavimo kokybę (žr. 19 paveikslą), nustatyta, kad svarbiu veiksniu pedagogai turėtų laikyti išiklausymą į tėvų pasiūlymus ir pastabas, bendra problemų sprendimo paieška. Taip pat svarbus, tėvų nuomone, yra jų paskatinimas, padaršinimas, įvairesnių bendravimo ir bendradarbiavimo formų naudojimas. Tėvai neigiamai vertina bendravimo būdą, kai pradedama bendradarbiauti vaikui dar nepradėjus lankyti ugdymo įstaigos.

19 pav. Tėvų požiūris į bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės gerinimo būdus (N=77)

Pateikus atvirą klausimą tėvams, kokių pasiūlymų esate gavę iš ikimokyklinio ugdymo pedagogų, siekiant abipusio bendravimo ir bendradarbiavimo kokybės, buvo gauti šie tėvų pasiūlymai, kurie pateikiami 5 lentelėje.

**Pedagogų pateikti pasiūlymai tėvams dėl kokybiškesnio bendravimo ir bendradarbiavimo
(N=77)**

Eil. Nr.	Pasiūlymai	Pasiūlymų skaičius
1.	Šventiniai renginiai	8
2.	Išvykos, ekskursijos	5
3.	Projektinė veikla	2
4.	Grupės aplinkos gerinimas	2
5.	Laiko stoka	1
6.	Informacinių technologijų panaudojimas	1
7.	Individualus bendravimas	1

Dvidešimt tėvų teigė, jog yra gavę iš pedagogų pasiūlymų, kurie galėtų padėti užtikrinti kokybiškesnį bendravimą ir bendradarbiavimą tarp jų, tai: kvietimas tėvų dalyvauti šventiniuose renginiuose, išvykose, ekskursijose, projektinėje veikloje, grupės aplinkos gerinime, mažesnis prioritetas teikiamas informacinių technologijų panaudojimui individualiems pokalbiams. Likusieji tėvai teigė, jog nėra gavę pasiūlymų iš pedagogų.

2.4. Ikimokyklinio ugdymo pedagogų ir tėvų požiūrių lyginamoji analizė

Apžvelgiant, kas, pedagogių požiūriu, apsprendžia darželio ir tėvų bendravimo kokybę tampa svarbi ugdymo įstaigos, kaip organizacijos, veikla ir kultūra. Abi tiriamosios grupės — ikimokyklinio ugdymo pedagogės ir tėvai — vertina savo įstaigą kaip šiuolaikišką ir modernią ir sutaria, kad tėvai turi dalyvauti rengiant ir įgyvendinant ikimokyklinio ugdymo įstaigos strateginį planą.

Tiriant teiginį, kad ikimokyklinės ugdymo įstaigos bendruomenė, tame tarpe ir tėvai, turi dalyvauti numatant įstaigos misiją, viziją, formuojant organizacinę kultūrą, pastebimi statistiškai patikimi ikimokyklinio ugdymo pedagogų ir tėvų požiūrių skirtumai. Ikimokyklinio ugdymo pedagogės labiau akcentuoja šį kokybės komponentą, nei ugdytinių tėvai ($\chi^2=13,3$; $p<0,05$).

Taip pat pastebimi skirtumai dėl teiginio, kad sėkminga įstaigos veikla galima visų bendruomenės narių bendravimu ir bendradarbiavimu. Ikimokyklinio ugdymo pedagogės taip pat labiau akcentuoja šį kokybės komponentą, nei jų ugdytinių tėvai ($\chi^2=8,0$; $p<0,05$).

Nagrinėjant tiriamų grupių požiūrius į **kokybiško bendradarbiavimo būdus ir priemones** (anketos pedagogams ir tėvams, 13 klausimas) pastebėta, kad iš esmės nesiskiria abiejų grupių požiūris dėl 2, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 13, 16, 17 teiginių. Tačiau pastebėti statistiškai reikšmingi skirtumai dėl požiūrio į informacijos gavimo būdus ir šeimos narių bendravimą. Tiriant teiginį, ar kokybiškam bendradarbiavimui svarbūs pokalbiai su šeimos nariais, pastebėtas statistiškai reikšmingas požiūrių skirtumas. Ikimokyklinio ugdymo pedagogės labiau akcentuoja šį teiginį, nei ugdytinių tėvai ($\chi^2=6,5$; $p<0,05$). Taip pat pastebėti reikšmingi skirtumai dėl informacijos pateikimo skelbimų lentose. Ikimokyklinio ugdymo pedagogės šį teiginį akcentuoja labiau, nei ugdytinių tėvai ($\chi^2=10,3$; $p<0,05$). Priešinga situacija dėl pasiūlymų dėžutės. Ugdytinių tėvai šį teiginį akcentuoja labiau, nei ikimokyklinio ugdymo pedagogės ($\chi^2=10,9$; $p<0,05$). Skiriasi požiūriai ir dėl dalyvavimo darželio veiklos planavime ($\chi^2=10,5$; $p<0,05$) ir šeimos dalyvavimo rengiamose parodose, išvykose ar ekskursijose ($\chi^2=12,0$; $p<0,05$). Ikimokyklinio ugdymo pedagogės šiuos teiginius pabrėžia labiau nei ugdytinių tėvai.

Analizuojant tiriamų grupių požiūrius į kokybiško bendradarbiavimo būdų ir priemonių efektyvumą matome, kad požiūris dėl jų iš esmės nesiskiria.

Nagrinėjant, kas padėtų pagerinti šeimos ir ikimokyklinės įstaigos bendravimo ir bendradarbiavimo kokybę (anketos pedagogams ir tėvams, 17 klausimas), tiriamų grupių požiūriai iš esmės nesiskiria dėl 1, 2, 4, 5, 8 ir 9 teiginio. Tiriant teiginį, kad būtina aiškinti tėvams apie ugdymo įstaigos ir šeimos bendradarbiavimo svarbą, pastebėtas statistiškai reikšmingas skirtumas. Ikimokyklinio ugdymo pedagogės šį teiginį akcentuoja labiau, nei ugdytinių tėvai ($\chi^2=18,1$; $p<0,05$). Taip pat pastebėtas reikšmingas požiūrių skirtumas dėl galimybių dalyvauti organizuojant įstaigos veiklą sudarymo ($\chi^2=13,8$; $p<0,05$) ir tėvų paskatinimo ar padrašinimo ($\chi^2=28,7$; $p<0,01$). Ikimokyklinio ugdymo pedagogės šiuos kokybės valdymo elementus pabrėžia labiau, nei ugdytinių tėvai.

IŠVADOS

Atlikus mokslinių šaltinių analizę ir apibendrinus atlikto tyrimo rezultatus, galima daryti tokias išvadas:

1. Pastaruoju metu tėvų ir pedagogų bendravimo ir bendradarbiavimo klausimai yra ypatingai aktualūs ikimokyklinio ugdymo institucijų veikloje, nes tai yra viena iš reikšmingiausių pedagoginio darbo ir veiklos formų. Ugdymo įstaigos bei šeimos bendradarbiavimo svarba akcentuojama ir beveik visuose ugdymo įstaigų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose, pabrėžiant, kad glaudus pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas padeda harmoningai ir kokybiškai ugdyti vaiką, užtikrina kokybiškus partnerystės santykius.
2. Tyrimo rezultatai parodė, jog ikimokyklinio ugdymo pedagogai ir tėvai supranta, kad kokybiško bendravimo ir bendradarbiavimo turi siekti abi pusės, tačiau praktinė patirtis rodo, kad tėvai norėtų didesnės iniciatyvos iš ugdymo institucijos ir joje dirbančių pedagogų.
3. Pedagogai akcentuoja šias bendradarbiavimo formas, būdus ir metodus, kurie galėtų skatinti bendradarbiavimo kokybę: tėvų susirinkimai, individualūs pokalbiai su šeimos nariais, ataskaitos apie vaiko raidą, drauge su šeima rengiamos parodos, išvykos, ekskursijos, dalyvavimas darželio bendruomenės inicijuojamuose projektuose ir programose, tėvų ir kitų šeimos narių dalyvavimas organizuojamuose renginiuose (šventėse, pramogose) bei ugdomojoje veikloje ir kt. Pastebėta, kad ikimokyklinio ugdymo pedagogės rezervuotai vertina bendradarbiavimą su šeima vaikui dar nepradėjus lankyti ugdymo įstaigos.
4. Būdai ir priemonės, kurie, ikimokyklinio ugdymo pedagogų požiūriu, įgalina efektyvų kokybės valdymą: visada išklausti tėvų pasiūlymus, pastabas, drauge su tėvais ieškoti sprendimo būdų įvairiais aktualiais klausimais, organizuoti tėvų susirinkimus tėvams aktualiomis temomis, paskatinti, padrašinti tėvus, aiškinti tėvams apie ugdymo įstaigos ir šeimos bendradarbiavimo svarbą, suteikti tėvams daugiau galimybių dalyvauti organizuojant įstaigos veiklą, rengti tėvams seminarus, kuriuose tėvai praktiškai būtų supažindinami, kaip efektyviai dalyvauti darželio veikloje, naudoti kuo įvairesnes bendravimo ir bendradarbiavimo formas, aktyviau organizuoti šviečiamąjį darbą – organizuoti pedagoginį, psichologinį tėvų švietimą.
5. Ikimokyklinės ugdymo įstaigas lankančių vaikų tėvai akcentuoja šiuos kokybiško bendradarbiavimo požymius: drauge su šeima rengiamos parodos, išvykos, ekskursijos, ataskaitos apie vaiko raidą, dalyvavimas darželio bendruomenės inicijuojamuose

projektuose ir programose, tėvų ir kitų šeimos narių dalyvavimas organizuojamuose renginiuose (šventėse, pramogose), tėvų ir kitų šeimos narių dalyvavimas grupės ugdomojoje veikloje, pokalbiai telefonu (žodine forma), informacija skelbimų lentose, tėvų susirinkimai, individualūs pokalbiai su šeimos nariais.

6. Būdai ir priemonės, kurie, tėvų požiūriu, įgalina efektyvų kokybės valdymą: pedagogai visada turi išklausti tėvų pasiūlymus, pastabas, drauge su tėvais ieškoti sprendimo būdų įvairiais aktualiais klausimais. Labai svarbiu veiksmu tėvams tampa pedagogo paskatinimas, padaršinimas, kuo įvairesnių bendravimo ir bendradarbiavimo formų taikymas, aktyvus tėvų pedagoginis švietimas.
7. Tyrimo metu nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp pedagogų ir tėvų požiūriu šiais klausimais: dėl tėvų įtraukimo į ikimokyklinio ugdymo institucijos veiklą, numatant įstaigos misiją, viziją, formuojant organizacinę kultūrą ($\chi^2=13,3$; $p<0,05$); Sėkminga įstaigos veikla galima visų bendruomenės narių bendravimu ir bendradarbiavimu ($\chi^2=8,0$; $p<0,05$). Dėl požiūrio į informacijos gavimo būdus ir šeimos narių bendravimą ($\chi^2=6,5$; $p<0,05$) ir t.t. Visais išvardintais atvejais ikimokyklinio ugdymo pedagogės labiau akcentuoja šiuos kokybės komponentus, nei jų ugdytinių tėvai
8. Tyrimas patvirtino darbo pradžioje keltą hipotezę, jog atsakingas tinkamų bendravimo ir bendradarbiavimo formų parinkimas bei ugdytinių tėvų pažinimas, gali užtikrinti kokybiškesnį bendradarbiavimą tarp tėvų ir pedagogų ir įtakoti sėkmingesnį ugdymo(si) procesą.

REKOMENDACIJOS

Tyrimas atskleidė galimybes, kurių neišnaudoja ikimokyklinių įstaigų pedagogai ir tėvai, kad jų bendravimą ir bendradarbiavimą būtų kokybiškas, todėl siūlytume:

1. Keisti pedagogų požiūrį į tėvus, stengtis juos vertinti pozityviai, žvelgti į šeimą, kaip į galimybių šaltinį, vertinant tėvus kaip lygiaverčius ugdymo partnerius. Daugiau pasitikėti tėvais, skatinant ir įtraukiant juos į ikimokyklinio ugdymo įstaigos valdymo procesą, suteikiant jiems galimybių dalyvauti sprendimų priėmime, formuojant įstaigos strategiją, viziją, iškeliant tikslus ir uždavinius.
2. Ikimokyklinio ugdymo pedagogai turėtų drąsiau taikyti šiuolaikiškesnes ir efektyvesnes bendravimo ir bendradarbiavimo formas, labiau atsižvelgiant į tėvų poreikius ir galimybes.
3. Siekdami kokybiškesnio bendravimo ir bendradarbiavimo, ikimokyklinio ugdymo pedagogai, turi jausti profesinę atsakomybę, laikytis neprievartinio ugdytinio tėvų įtraukimo į bendrą veiklą ir grįsti bendravimą su tėvais laisvanoriškumo ir geranoriškumo principais.

LITERATŪRA

1. Almonaitienė J. (2001). *Bendravimo menas ir mokslas. Bendravimo psichologija*. Kaunas: Technologija.
  2. Almonaitienė J. (2006). *Bendravimo psichologija*. Kaunas: Technologija.
  3. Anzenbacher A. (1992). *Filosofijos įvadas*. Vilnius.
  4. Barnett R., Stephenson (2004). *Improving Higher Education. Total Quality Care*. Buckingham: SRHE / Open University Press.
  5. Bogue E. G., Hall K. B. (2003) *Quality and Accountability in Higher Education - Improving Policy*. Greenwood Publishing Group.
  6. Broom, L., Bonjean, Ch.M., Broom H. (1992). *Sociologija*. Esminiai tekstai ir pavyzdžiai. Kaunas.
  7. Bružienė M. (1994). *Vaikų darželio ir šeimos sąveika*. Bendradarbiavimo programos. Vaikų darželis ir šiandieninė šeima // Vaikas šeimoje ir darželyje. Mokslinio tarptautinio simpoziumo medžiaga. Klaipėda.
  8. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.
  9. Caughlin P. A., Hansen K. A., Heller D., Kaufmann., Stolberg J. R., Walsh K. B. (1997). Į vaiką orientuotų grupių kūrimas. Knyga auklėtojais. Vilnius.
  10. Dapkienė S. (2002). *Klasės auklėtojo vaidmuo kuriant mokinių ir tėvų bendruomenę*. Socialinis ugdymas: mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas, II. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
  11. Dapkienė S. (2003). *Klasės auklėtojas ir tėvai – partneriai*. Šiauliai.
  12. Dapkienė S. (2006). *Mokomės vadovauti : į pagalbą mokiniui, ypač aktyvistui, lyderiui*. Panevėžys : Panevėžio spaustuvė.
  13. Dobranskienė R. (2002). *Mokyklos bendruomenės vadyba*. Šilutė: Prūsija.
  14. Dumbliauskas V.(1999). *Sociologija*. Mokymo priemonė. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. [Žiūrėta 2009-04-02].
- Prieiga per internetą: <http://www.vpu.lt/bibl/elvpu/15259.pdf>
15. Fullan M. (1998). *Pokyčių jėgos: skverbimasis į ugdymo reformos gelmes*. Vilnius: Gimtasis žodis.
  16. Gailienė D., Bulotaitė L., Sturlienė N. (2002). *Asmenybės ir bendravimo psichologija*. Vilnius: Tyto alba.
  17. Glebuviene V., Grabauskienė A., Kontautienė Z. (1990). *Ikimokyklinė pedagogika*. Kaunas.
  18. Gražienė V. (1998). *Lietuvos vaikų darželio pedagogikos bruožai iki 1940 m.* Klaipėda.

19. Hansen K.A., Kaufman R.K., Saifer S. (1997). *Ugdymas ir demokratijos kultūra*. Ikimokyklinis amžius. Vilnius.
20. *Ikimokyklinio ugdymo gairės.*(1993). Programa pedagogams ir tėvams. Vilnius.
21. Informacinis leidinys „Švietimo naujienos" (2004). Priedas Nr. 3. Vilnius.
22. Jensen E. (2001). *Tobulas mokymas*. Vilnius: AB OVO.
23. Jovaiša L. (1993). *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa.
24. Jovaiša L. (2001). *Edukologijos pradmenys*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
25. Jovaiša L. (2002). *Edukologijos įvadas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
26. Jovaiša L. (2003). *Hodegetika. Auklėjimo mokslas*. Vilnius. Vilniaus universiteto leidykla.
27. Jovaiša L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis
28. Juodaitytė A. (2000). *Socialiniai - edukaciniai pokyčiai ikimokykliniame ugdyme*. Klaipėda
29. Juodaitytė A. (2002). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius: Tyto alba.
30. Juodaitytė A. (2003). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius: Petro Ofsetas.
31. Jurašaitė E. (1999). *Pedagogų ir tėvų požiūrio į bendradarbiavimą ugdant vaikus kaitos problemos*. Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. Vilnius: Leidybos centras.
32. Kardelis K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai* (edukologija ir kiti socialiniai mokslai). Vadovėlis. Kaunas: Judex.
33. Kontautienė R. (2000). *Pedagoginis bendradarbiavimas šiuolaikinėje Lietuvos pradinėje mokykloje: sąlygos ir galimybės*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
34. Kontautienė R. (2006). *Bendravimo sistema ir jos valdymas mokykloje*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
35. Krasauskas G. (2007). *Mokytojų profesinės kompetencijos ugdymas stiprinant bendradarbiavimą*. Pedagogų kompetencijų raiška ugdymo procese. Vilnius: „Versus aureus“.
36. Krumm V. (1993). *Pedagoginė mokytojų ir tėvų kooperacija*. Tarptautinio seminaro Šeima, darželis, mokykla tezės. Vilnius.
37. Kvieskienė G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: VPU leidykla. [Žiūrėta 2009-05-07]. Prieiga per internetą: <http://www.vpu.lt/bibl/elvpu/37059.pdf>
38. Kvieskienė, G. (2005). *Pozityvioji socializacija*. Vilnius: VPU leidykla. [Žiūrėta 2009-10-07]. Prieiga per internetą: <http://www.giedre.lt/Default.asp?EditionID=244&DL=L&ParentID=1&TopicID=16&code=Paieska&SearchTXT=&ArticleID=126&Page=1>
39. Laužikas J.(1993). *Rinktiniai raštai*. [sudarė Pranas Dereškevičius] Kaunas: Šviesa.
40. Leliūgienė. I. (2003). *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Technologija.

41. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2003m. birželio 17d. Nr. IX-1630. [Žiūrėta 2009-05-19]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=214236
42. Lietuvos Respublikos švietimo koncepcija (1992). [Žiūrėta 2009-04-26]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/strategija/docs/srp/koncepcija/koncepcija1.htm#3_2
43. Lindberg J.A., Swick A.M. (2006). *Common – Sense Classroom Management for Elementary School Teachers*. California.
44. Litvinienė J.(1990). *Ikimokyklinių įstaigų darbo su tėvais turinys ir formos*. Vilnius.
45. Litvinienė J.(1999). *Šeimos ir pedagogo bendradarbiavimas*. Vaikas šeimoje ir darželyje. Kaunas.
46. Litvinienė J.(2001). *Šeima – vaiko ugdymo institucija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
47. Maceina A. (1990). *Raštai*. Vilnius.
48. Malinauskas R. (1999). Pedagogikos studentų socialinės kompetencijos bruožai. *Ugdymo psichologija*. 1(2).
49. Malinauskas R., Miškinis K. (1999). *Pedagogikos studentų socialinės parengties ypatumai dėstytojų akimis*. Pedagogika 39. [Žiūrėta 2009-03-24].
Prieiga per internetą: <http://www.vpu.lt/bibl/elvpu/pedag39.pdf>
50. Martišauskienė D. (2008). Tėvų ir pedagogų požiūris į ikimokyklinio ugdymo paslaugų kokybę Kretingos lopšelyje – darželyje „Ažuoliukas“. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. Nr.1(17)
51. Miškinis K. (2003). Šeima žmogaus gyvenime. Kaunas: AB „Aušra“.
52. Monkevičienė O. (1993). *Ikimokyklinio ugdymo reforma*. Lietuvos švietimo reformos gairės. Straipsnių rinkinys. Lietuvos kultūros ir švietimo ministerija. Sudarė Dereškevičius P. Vilnius.
53. Monkevičienė O. (1998). *Pokyčiai reformuojamuose darželiuose*. Švietimo naujovės. Nr.4
54. Neifachas S. (2009). Ikimokyklinio ugdymo kokybės valdymo problemos eplikacija. *Pedagogika*. Nr.93. Šiauliai.
55. Numgaudis D.(1999). *Ikimokyklinis ugdymas besikeičiančioje visuomenėje*. Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. Vilnius.
56. Pakėnienė, Atraškevičiūtė, Skaburskienė, (2005). *Prasmingas dialogas su ugdytinių tėvais-vaiko sėkmingos socializacijos prielaida*. Respublikinė mokslinė-praktinė konferencija. Šiauliai: Lucilijus.
57. Petrulytė A. (2008). *Bendravimo psichologija: mokymo(si) priemonė*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
58. Pivorienė R. V., Sturlienė N. (2003). *Klasės vadovo ABC: darbas su tėvais*. Vilnius. UAB „Efrata“.

59. Pikūnas J., Palujanskienė A. (2000). *Asmenybės vystymasis: kelias į savęs atradimą*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
60. *Psichologijos žodynas*. (1993). Vilnius.
61. Rašimienė L. (1999). „Motinos mokyklos“ idėjos sklaida pedagoginėje mintyje. *Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis*. Vilnius.
62. Razauskas R. (1994). *Vadovo dienos*. Vilnius.
63. Schiller P., Byrant T. (2004). *Vertybių knyga*. Vilnius.
64. Skeirienė D. (2005). *Kaip nuo pedagogo kompetencijos priklauso bendradarbiavimo sklaida*.
[Žiūrėta 2009-04-19]. Prieiga per internetą: http://www.gimtasiszodis.lt/skeiriene_05_2.htm
65. Statistikos departamento duomenys. [Žiūrėta 2009 04 25]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=6953>
66. Staerfedt E., Mathiasen C.R. (1999). *Pedagogika ir demokratija* (ugdomojo darbo eksperimentai Lietuvos vaikų darželiuose). Vilnius: Aidai.
67. Stancikas E.R., Bagdonienė D. (2004). *Visuotinės kokybės vadybos metodų taikymas organizacijoje*. Kaunas: Technologija.
68. Stoll L., Fink D. (1998). *Keičiame mokyklą*. Vilnius.
69. Šalkauskis S. (1992). *Rinktiniai raštai. Pedagoginės studijos*. I knyga. Vilnius.
70. Šalkauskis S. (1992). *Rinktiniai raštai*. T. II. Vilnius: Vaivorykštė.
71. Teresevičienė M., Gedvilienė G. (2000). *Mokymasis bendradarbiaujant*. Vilnius: Genelis.
72. Udrėnaitė, L. (2002). Mokyklos ir šeimos aplinkų sąveika. *Socialinis ugdymas: mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
73. Ušeckienė L. (2000). Šeimos ir ikimokyklinio ugdymo pedagogų bendradarbiavimo nuostatos. *Pedagogika*. Nr. 41. Šiauliai.
74. Ušeckienė L. (2001). Tėvų ir ikimokyklinio ugdymo pedagogų bendradarbiavimo nuostatos. *Pedagogika*. Nr. 54. Šiauliai.
75. Vabalas-Gudaitis J. (1983). *Psichologijos ir pedagogikos straipsniai*. Vilnius: Mokslas.
76. Valiuškevičiūtė A. (2005). *Švietimo organizacijų kokybės vadyba*. Kaunas: VDU studijų kokybės centras.
77. Van Damme D., Van der Hijden P. and Campbell C. (2004). *International Quality Assurance and Recognition of Qualifications in Higher Education: Europe*. OECD.
78. Vasiliauskas R. (1999). Motina – vaiko ugdytoja liaudies pedagogikoje. *Pedagogika* Nr. 39
[Žiūrėta 2009-04-24]. Prieiga per internetą: <http://www.vpu.lt/bibl/elvpu/pedag39.pdf>
79. Želvyš R. (2003). *Švietimo organizacijų vadyba*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

80. Želvys R., Būdienė V., Zabulionis A. (2003). *Švietimo politika ir monitoringas*. Vilnius:Alma littera.
81. Želvys R.(2003). *Švietimo vadybos magistrantūros studijų raida*. Acta pedagogika Vilnensis. Nr.10.
82. Želvys R. (2006). *Socialiniai mokslai*. 2 (52). Vilnius:Alma littera.
83. Želvys R. (2007).*Bendravimo psichologija*. Vilnius: Margi raštai.

PRIEDAI